

Planinski vestnik

glasilo Planinske zveze Slovenije

5

maj 1989

Planinski vestnik

glasilo Planinske zveze Slovenije

maj 1989

5

letnik LXXXIX izhaja od leta 1895

vsebina

Marjan Raztresen	Planinci soodločamo o slovenskih zadevah	193
	Dolžnosti pod planinsko streho	194
	Odprava enega moža	199
France Urbanija	Mirno je zaspal blagi gospod	201
Marjan Raztresen	»Sediva pri kitajski piramidi...«	205
Edo Kozorog	Spreminjanje kulturne krajine	208
France Bernot	Tako suhe zime še nismo doživeli	210
Pavle Šegula	In memoriam: Wastl Mariner	211
Lojze Budkovič	Očakova samota	212
Šefko Kadrič	Manekeni tehnike in industrije?	213
	Geodetska planinska pot	215
Janez Bizjak	Soška pešpot za družinske pohode	216
Helena Giacomelli	Vsako pomlad	217
Tomaž Ravnihar	Čisto prava turistična odprava	218
	Odmevi	220
	Iz planinske literature	225
	Društvene novice	230

Slika na naslovni strani: **Majski turni smuki so letos samo želje in spomini**
Foto: Stane Klemenc

Planinski vestnik izdaja Planinska zveza Slovenije, 61000 Ljubljana, Dvořakova ulica 9, p. p. 215. Revija izhaja vsak mesec. Ureja uredniški odbor: Marjan Raztresen (glavni in odgovorni urednik), Janez Bizjak, Sonja Dolinšek, Mitja Košir, Edo Kozorog, Silvo Kristan, France Malešič, Dragica Manfreda, Marlen Premšak, Tone Strojín, Tone Škarja in Franček Vogelín. Predsednik založniško-izdajateljskega sveta Tomaž Banovec. Prispevke pošiljajte na naslov Planinske zveze Slovenije. Rokopisov in slik ne vračamo. Tekoči račun pri SDK 50101-678-47046. Naročnina za prvo polletje leta 1989 je 25 000 dinarjev, za tujino znaša letna naročnina 30 ameriških dolarjev. Reklamacije upoštevamo dva meseca po izidu številke. Ob spremembi naslova vselej navedite tudi stari naslov, in sicer s tiskanimi črkami. Upoštevamo samo pisne odpovedi do 1. decembra za prihodnje leto. Tiska Tiskarna Jože Moškrič v Ljubljani.

INTERVJU PLANINSKEGA VESTNIKA: PREDSEDNIK PZS MARJAN OBLAK

PLANINCI SOODLOČAMO O SLOVENSКИH ZADEVAH

MARJAN RAZTRESEN

Ali slovenska planinska organizacija izgublja veljavo in vpliv, ki ga je imela vsaj prvega pol stoletja svojega obstoja? Ali se je posebno zadnja desetletja popolnoma izgubil njen narodni značaj, ki je bil prva leta delovanja pred vsemi drugimi nalogami SPD? Ali je tako velikanska organizacija, za delovanje katere se zanima razmeroma malo njenih članov, sploh še potrebna in ali ne bi popolnoma zadoštvale majhne planinske skupine, v katerih bi bili vključeni somišljeniki po interesih? O teh in podobnih vprašanjih smo se pogovarjali s predsednikom Planinske zveze Slovenije Marjanom Oblakom, ki je skoraj poldrugo leto na čelu slovenske planinske organizacije in bi se v tem času že moral poznati vpliv njegovega vodenja.

— *Predsednik Oblak, ali se strinjate z ugotovitvijo, da je bilo Slovensko planinsko društvo organizacija, ki je hotela biti povsod zraven, kjer so odločali o slovenskih zadevah, s teh položajev pa se je Planinska zveza Slovenije umaknila?*

»Glede tega se ne bi popolnoma strinjal z vami, kajti naša organizacija se je rodila v povsem drugačnih razmerah, kot so današnje. Dejal bi, da je PZS le nekoliko manj prisotna v javnem in političnem življenju. Vendar naj spomnim, da ima PZS v predsedstvu Republiške konference SZDL stalno svojega predstavnika: pred dvema letoma je bil dr. Miha Potočnik, zdaj je inž. Tomaž Banovec. Člana imamo tudi v svetu Triglavskega narodnega parka, za ustanovitev katerega je bila PZS pobudnik. Morda pa se zadnjih šest do deset let ukvarjamo s tolikimi svojimi organizacijskimi, gospodarskimi in drugimi političnimi vprašanji, da naša družbena vprašanja ne pridejo več do izraza, da zaradi vsejugoslovanskih vprašanj, sodelovanja z zamejskimi društvi, organizacije srečanj treh dežel niso toliko v središču pozornosti naši narodni programi.«

— *Ali PZS sploh ima kakšne narodne programe ali programe, ki bi sodili v ta sklop, kot jih je imelo SPD?*

»Imamo jih: med drugim, na primer, še vedno gradimo in obnavljamo planinske kočice in poti. S Cankarjevo založbo nameravamo izdati planinski leksikon, pri če-

Marjan Oblak: »Teško je obvladovati tako veliko organizacijo kot je PZS.«

mer premišljujemo, ali naj bi bil samo slovenski ali pa trijezičen ali celo petjezičen, slovenski, srbohrvaški, italijanski, angleški in nemški. Nadalje sodelujemo pri pripravi opere Zlatorog, ki naj bi jo uprizorili trijezično, ko naj bi pevci hkrati

pele v jezikih narodov, ki so se srečevali na Zlatorogovi 'sceni'. Delo naj bi skupaj pripravila Dunajska opera, glasbeniki iz Čedad, ljubljanska Filharmonija, baletni ansambel mariborske Opere, zbor iz Tolmina in ljubljanski Akademski pevski zbor.«

— *Ali je to le fikcija ali realen projekt?*

»Ni fikcija! Letos je leto pravljične opere, Zlatorog pa bi bil eden od pomembnih projektov v tem sklopu in je uvrščen v program Dunajskega festivala. O tem smo že razpravljali s predsednikoma Komiteja za kulturo in Kulturne skupnosti Slovenije, ljubljanska županja pa tudi že ve o tem. Dogovoriti se bo treba le še o organizaciji in finančah. Premiera naj bi bila v operni hiši v Ljubljani, saj bo med drugimi nastopilo nekaj solistov te hiše, na tej predstavi pa naj bi domači izvajalci nastopali brezplačno.«

— *Kakšen je zdaj vpliv PZS na slovensko javno življenje ter na dogajanja v gorah in okoli njih?*

»Naš vpliv se med drugim čuti v Komiteju za varstvo okolja in v Komiteju za turizem, zaradi naših akcij se krepki razpoloženje, da je treba naravo spoštovati in varovati okolje, posebno še občutljiv gorski svet. Tako smo se konec lanskega leta na srečanju planincev treh dežel, Furlanije—Julijske krajine, avstrijske Koroške in Slovenije, dogovorili, da bomo na letošnjem jubilejnim, 25. srečanju v Beljaku razpravljali o vsestranskem varovanju gorskega sveta pred onesnaženjem. Upoštevana so bila naša mnenja o projektih v Zadnjici in celotni Trenti, prvi smo povzdignili glas za ohranitev kanjona Tare, čeprav ni v Sloveniji. Pri tem me prav bolji naslednje: Trentarji bi želeli, da mi pridemo v Trento, jo kultiviramo in turistično obogatimo, oni pa bi se izselili in se tja vračali samo na dopust.«

— *Ali ni takšna vaša razlaga vendarle nekoliko poenostavljeno gledanje na stvar?*

»Ni! Dvanajst objektov v Trenti je zdaj praznih. Pred kratkim smo spet videli razpis za upravitelja koč Zlatorog, ki je splošno ljudsko premoženje oziroma je njen lastnik občina; ali naj pride tja kdo od zunaj ali pa bi bilo bolj logično, da bi koč oživil kdo od domačinov, saj Trenta (razen Bovca) nima nikakršne gostinske in turistične ponudbe?«

— *Pogosto imamo občutek, da se slovensko planinstvo največji del ukvarja z odpravitvostvom v tujino in gradnjami koč, mnogo manj pa z drobnimi stvarmi, na primer z zasebnimi rjuhami, ki naj bi jih planinci nosili s seboj v planinske koč.*

»To je pravzaprav res. Kadar se odprava odpravlja na pot, je vse na nogah, največje društvene akcije so seveda gradnje koč in vzdrževanje poti, poleg tega pa se društva največ ukvarjajo še z izletništvom. Zato so bile že na dveh sejah Glavnega odbora PZS kritike: kaj je s KVIZ, kaj z izobraževanjem (kjer smo aktivni, vendar je to manj vidno navzven). Kar zadeva odpravarstvo, bi želeli do stote obletnice SPD, do leta 1993, narediti čimveč pri plezanju na osemtisočake po prvenstvenih smereh. Vendar se poleg tega veliko udejstvujemo v založniški dejavnosti z zalaganjem vodnikov, knjig in zemljevidov, tudi iz predelov zunaj Slovenije. Tako predvidevamo, da bo letos izšel vodnik po slovenskih planinskih kočah; zadnji tak je izšel pred nekaj desetletji.«

— *Ali je PZS zadnja leta spodbudila kakšen raziskovalni projekt v domačih gorah, na primer o vodah, krasu, mejnih zmogljivostih potov in koč itd.?*

namesto komentarja

DOLŽNOSTI POD PLANINSKO STREHO

Taki smo pač: radi se pogovarjamo o svojih pravicah, pogovore o dolžnostih pa bi radi čimbolj skrajšali ali se jim celo popolnoma izognili.

Niti najmanjšega vzroka ni, da bi bili člani planinske organizacije kakšna izjema. Vendar moramo vedeti, da ni nobenih pravic brez dolžnosti.

V planinskih kočah, ki se bodo v visokogorju letos odprle verjetno prej kot prejšnja leta, naj bi imeli člani planinske organizacije večje dolžnosti kot nečlani, pa hkrati tudi večje pravice; tako je vsaj vsepovsod po Alpah.

V kočah Centralnih Alp imajo člani planinskih organizacij znatne popuste pri plačilu prenočevanja in hrane, poleg tega lahko samo člani kupijo v koči vročo vodo, da si sami pripravijo čaj (kar je bila včasih posebno študentska navada tudi v naših gorah, zdaj pa jo nekako ohranjajo samo tuji gorniki, ker imamo mi menda več denarja od njih). — Pri nas imamo člani PZS popuste pri prenočninah — in to je vse. Saj to je na koncu koncev kar dovolj in se prav nič ne pritožujemo zaradi tega. Želeli bi predvsem opozoriti na dolžnosti, ki naj bi jih imeli planinci — člani PZS v planinskih kočah.

Bili naj bi drugim zgled, da se v gor-

»Ne, tega ni storila. Če bi to bilo, bi prišli v kolizijo z naravovarstveniki in inštitucijami, ki to delajo poklicno. Z nekaterimi na teh področjih sodelujemo: s Triglavskim narodnim parkom, na primer, že, s Komitejem za varstvo okolja ne toliko, pač pa več s študenti-diplomanti, ki pripravljajo seminarske naloge in diplome o gorskem svetu in njegovih posebnostih. Mišlim pa, da v Sloveniji potrebujemo kompleksen projekt, ki bi ga morali napraviti.«

— V zgodovini smo se Slovenci večkrat primerjali predvsem z Avstrijci in Nemci in se kosali z njimi pri vsakršnem udeleževanju v gorah. Oni zdaj, na primer, iščejo alternativne vire energije za planinske kočje namesto generatorjev na nafto, iščejo načine, kako naj bi se rešili odpadkov v hribih, sami izdelujejo projekte za uspešno prečiščevanje odplak. Na to sem mislil — in tega v slovenskem planinstvu zdaj ni.

»Planinska organizacija za te namene nima denarja, vendar pa imamo zdaj pripravljena dva projekta, ki bi ju poskusno uresničili še letos: na Krnu in na Kredarici bi postavili elektrarno na veter; s šestimi akumulatorji bi lahko uskladiščili dovolj elektrike za razsvetljavo in še nekaj bi je ostalo za kuhinjo. Nadalje smo se dogovorili, da bomo rjuhe iz planinskih koč prali v dolinah in da bomo pri pomivanju posode uporabljali čimmanj detergentov. Kar zadeva sanitarije v planinskih kočah, zagovarjajo v Franciji in Švici 'suhe', Avstrijci in Italijani pa 'mokre', na splakovanje. Avstrijci s Koroškega bodo letos poročali o vseh vidikih takšnih in drugačnih sanitarij v hribih. Na lanskem srečanju treh dežel pri nas v Martuljku smo se tudi dogovorili, naj bi vsak obiskovalec gorá v teh treh deželah odnašal odslej v dolino prav vse smeti, tudi tiste, ki jih je doslej puščal v smetnjakih planinskih koč. Če je doslej vsak obiskovalec Kredarice, na primer, pustil tam samo dvajset de-

niških čevljev ne hodi v spalne prostore, kjer je to prepovedano.

Takoj po prihodu (ali pa čimprej) naj bi se vpisali v vpisno knjigo v koči; takšen vpis je že pogosto gorskim reševalcem olajšal delo, ko so vedeli, kje naj iščejo pogrešanega.

V nekaterih alpskih državah je tako, da člani planinske organizacije (za razliko od nečlanov) lahko takoj dobijo ležišče, medtem ko morajo pri nas (enako kot nečlani) navadno čakati do poznega popoldneva, ko oskrbnik razdeljuje (včasih na podlagi rezervacij, ki jih obiskovalci dobijo ob prihodu) postelje in sobe. Seveda je dolžnost članov PZS, da ob plačilu spanja pokažejo planinsko izkaznico s plačano članarino za tekoče leto, kajti brez tega ni popusta. Člani morajo vedeti, da je na eno izkaznico samo en popust, ne pa na primer za vso družino.

Že kar dolžnost članov PZS je, da v svojih planinskih kočah ne zahtevajo jedilnika, kakršnega lahko pričakujejo v dolinskem hotelu visoke kategorije. Kuharica v skoraj vsaki planinski koči je sicer pripravljena ustreči tudi nekoliko zahtevnejšim željam svojih planincev, vendar le tedaj, kadar nima prepolne kočje. Sicer pa, kot vemo, v gorah izvrstno teknejo tudi preproste jedi.

Nihče ne ve, kakšne bodo letos cene v naših planinskih kočah; nizke gotovo ne bodo. Seveda se ne bomo smeli prav nič razburjati zaradi tega, saj niso nizke (in ne bodo) niti v dolinah. Vedeti pa je treba, da je k osnovni ceni prištet najmanj še prevoz na takšno

višino, ki ni majhen izdatek. — Ker bodo cene visoke, se bo posebno v visokogorju letos treba odpovedati marsičemu — ali pa marsikaj prinesiti s seboj v nahrbtniku. Vendar bo marsikdo preračunal, da se mu ne splača nositi pretežkega nahrbtnika v hribe, saj na koncu koncev potrebe po hrani niso tolikšne kot v dolini, za cenejšo pijačo pa bo že mogoče spraviti skupaj kaj denarja.

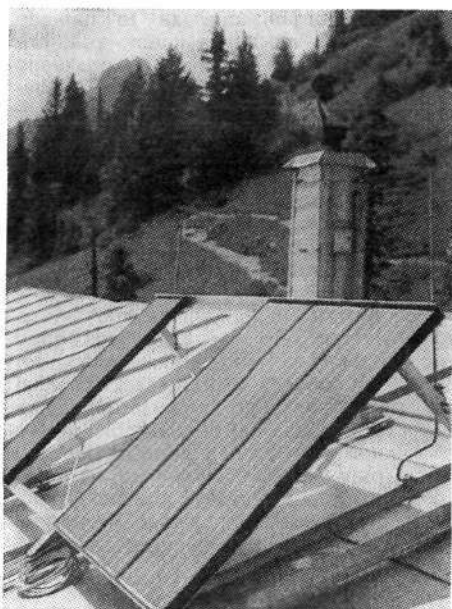
Dolžnost članov PZS je seveda tudi ta, da vse smeti, ki jih prinesejo v kočjo, iz nje tudi odnesejo in da glede tega tudi pozitivno vplivajo na druge obiskovalce. Če ni težko prinesiti v kočjo polne škatle, konzerve ali zavoja, ne bo pretežko v dolino odnesti samo embalaže.

O udobju v planinskih postojankah je bilo že marsikaj napisanega. Medtem ko je v nekaterih prenovljenih kočah udobneje in prijazneje, je v drugih prav skromno — in posebno člani planinske organizacije se ne bi smeli pritoževati nad tem: takšne so pač možnosti — in čemu bi na koncu koncev pretiravali z udobjem v gorah.

Naposled je seveda dolžnost člana PZS, da kolikor je le mogoče pazi na svojo lastnino, vgrajeno v planinsko kočjo. Če je pravi planinec, je kdaj v življenju prav gotovo pomagal pri gradnji take kočje in dobro ve, koliko truda in denarja je treba, preden je postavljena in urejena.

Če bomo poleg tega v kočah in okoli njih letos še prijazni in dobre volje, nam bo vsem skupaj tam gori prav lepo.

M. R.

Sonca je v naših gorah kar dovolj; ali ne bi mogli vsaj ob nekaterih planinskih kočah postaviti takšnih sončnih celic?

kagramov smeti in če je poletno soboto tam po petsto in več obiskovalcev, si lahko predstavljamo, kako velike količine odpadkov ostanejo tam gori.«

— Ali ima PZS odločilno besedo pri gradnjah ali prenovah planinskih koč? Kaj je PZS konkretno storila zadnja leta na tem področju, da bi predvsem obvarovala gorski svet?

»PZS ima gospodarsko komisijo, tudi podkomisijo za gradbeništvo in odbor za varstvo narave. Če mislite na onesnaženje Dvojnega jezera v Dolini Triglavskih jezer, to ni le rezultat gradnje in povečave koč, prav tako pa ni le povečan Triglavski dom na Kredarici krivec za kakšno onesnaženje bližje narave, ampak predvsem obiskovalci. Brez odločitve naše komisije ni mogoče v visokogorju pri nas nič zgraditi niti prenavljati. V sredogorju je drugače in je marsikje odvisno od tistih, ki izdajajo gradbena dovoljenja, ker tukaj nimamo kakšnih zaščitnih normativov niti kar zadeva varstvo narave niti varstvo pred plazovi. V sredogorju predlagamo in svetujemo, ne moremo pa zahtevati, kajti občina suvereno izda gradbeno dovoljenje ali ga ne izda. PZS je dala privoljenje za povečavo koč na Kredarici in pri Sedmerih jezerih, povečan promet obiskovalcev in večja uporaba čistil in detergentov pa vplivata na okolje, ne fekalije.«

— Mislite, da udobje v nekaterih slovenskih planinskih kočah ni že skoraj hotelsko in medtem ko se marsikje v Centralnih

Alpah vračajo k izvirov planinstva, k preprostemu življenju v gorah, gremo pri nas marsikje obratno pot? Kaj pravi k temu PZS?

»Hotelskega udobja ni nikjer v naših gorah, saj nimamo nikjer sob s kopalnicami ali umivalniki (razen morda na Vršiču, ki je ob cesti), ker moramo varčevati z vodo. Poleg tega ne menjamo perila tolikokrat, kot bi ga morali in zato planincem svetujemo, naj prinesejo svojo rjuho ali preobleko za zglavnik s seboj ali naj dajo prek zglavnika brisačo. Nasploh se bomo morali prav kmalu dogovoriti za standarde v planinskih kočah in priporočati ljudem, naj nosijo rjuhe s seboj.«

— Ali PZS ni nekoliko spustila iz rok do-gajanj v naših gorah, ko na eni strani pri-poroča, naj ne bi nadelovali novih poti in gradili novih koč, planinskega društva pa vse to še kar delajo?

»Ne bi rekel, da je PZS to spustila iz rok, ampak da so društva preveč suverena. Žalosti me, da je slovenska planinska javnost terjala obnovo koč na Gozdu, zdaj pa je kranjskogorsko društvo ni sposobno upravljati — hkrati pa gradimo Erjavčevo koč. Gradili smo koč na Golici, ker so planinci tako zahtevali, zdaj pa trdijo, da je tista majhna koč popolnoma nerenta-bilna. Kar zadeva poti, moram reči, da nekaterih namenoma ne obnavljamo, ker želimo, da bi bila ta pokrajina za tiste, ki so sposobni hoditi po gorskem brezpotju. Nekatere poti opuščamo tudi zato, da bi zavarovali gorsko cvetje. Na drugi strani pa so predvsem zaradi varnosti kar pre-več zaznamovane in opremljene nekatere poti okoli ‚modnih‘ vrhov, ki jih obiskujejo planinske množice.«

— Ali je (tudi zaradi birokratizacije) sploh še mogoče obvladovati slovensko planin-sko organizacijo?

»Res jo je težko obvladovati, kar je vidno tudi iz vseh neštevilnih statističnih poročil, obračunov in zaključnih računov, ker marsikatero planinsko društvo ne izpol-njuje obveznosti do PZS, taista društva pa morajo pošiljati ista poročila statistiki, ob-čini, Planinski zvezi in morda še komu. Mislim, da bi nekatere stvari morali po-enostaviti, da bi, na primer, društva po-šiljala poročila letno in ne na tri mesece.«

— Pod slovensko planinsko streho zdaj ni jamarjev, ki so včasih bili, odhajajo orien-tacisti, odšli bodo prosti plezalci; ali vseh teh PZS noče več imeti?

»Vsaka taka struktura se izloči, ko postane dovolj samostojna in če računa, da bo imela svojo propagando, svoje suverene nastope, inštitucije in denar, če se bo

osamosvojila. Če so v planinski organizaciji, so ena od štirinajstih dejavnosti in imajo občutek, da so za svojo dejavnost dobili premalo. Če se osamosvojijo, so neposredno vezani na Telesno kulturo, na SZDL in druge in nimajo posrednika. Kot vemo, so se že zdavnaj osamosvojili smučarji, potem večina jamarjev, verjetno se bodo kdaj prosti plezalci, ko bodo hoteli sami obvladovati svojo organizacijo in biti denarno neodvisni.«

— *Ko že govoriva o denarju: kakšen je proračun PZS za leto 1989 in kam bo šel ta denar? Od kod bo PZS dobila ta denar?*

»Zveza bo dobila del denarja od članarine, nato od Zveze za telesno kulturo, od ZSMS ter od sponzorjev in darovalcev. Ustanovili smo tudi Sklad Aleša Kunaverja, v katerem je že kakšnih petnajst resnih udeležencev, za založniško dejavnost in za Planinski vestnik pa daje del sredstev Kulturna skupnost Slovenije. Namenska sredstva dobimo po dogovoru iz republiškega proračuna in od Telesnokulturne skupnosti za vzdrževanje poti in objektov v visokogorju. Planinska zveza je ena od redkih organizacij, ki s članarino sofinancira svojo dejavnost in ki sofinancira del zavarovanja za svoje delo v gorah. Absolutne številke, koliko bo znašal letošnji proračun, še ne morem povedati, ker o njem še nismo razpravljali.«

— *Od kod dobi Zveza denar za odprave v tuja gorstva in za dejavnosti v tujini nasploh, se pravi devize?*

»V vsakem primeru od delovnih organizacij: nekatere jih podarijo, druge posodijo, tretje odprodajo za dinarje, nekatere prispevajo letalske in drugačne vozovnice. Žal pri nas ni več takih delovnih organizacij, ki bi proizvajale vrhunsko planinsko opremo, se dogovorile z vrhunskimi alpinisti za testiranje in to ustrezno plačevale; oprema, preizkušena v najtežavnejših vremenskih razmerah, je vsekakor garancija za kakovost. V tujini je takih proizvajalcev več, zato se nekateri naši vrhunski alpinisti že navezujejo na proizvajalce in trgovce iz tujine.«

— *Kakšna je usoda YU Alp Poola? Kako deluje, če sploh deluje?*

»Ko bodo naši vrhunski alpinisti imeli takšno družbeno priznanje in ko bodo tako organizirani, kot so naši vrhunski smučarji, bo Alešev sklad polno zaživel. To bo težko doseči, ker vrhunskega alpinističnega dosežka ni mogoče prenašati na televiziji in ga tudi tako propagirati. Težavno alpinistično udejstvovanje je mogoče publiki predstaviti šele pozneje, na predavanjih, z diapozitivi in filmi, z napisanimi pri-

spevki. Poleg tega imamo planinci in alpinisti v Sloveniji bistveno manj simpatizerjev kot jih imajo smučarji, saj je več prebivalcev naše republike aktivnih smučarjev (brez članstva) kot planincev in alpinistov. Poleg tega je treba priznati: čeprav nas je več kot sto tisoč planincev, nimamo dovolj simpatizerjev alpinizma. Tudi zato ni mogoče primerjati smučarskega in alpinističnega sklada, ker smo ljubiteljska organizacija.«

— *Kakšno je uradno stališče PZS, kar zadeva poklicne gorske vodnike v Sloveniji?*

»Predlagali smo, da bi morali biti gorski vodniki na voljo hotelom in turističnim organizacijam, ki organizirajo gorske ture. Začelo se je že, vendar so začetki še slabotni. Mislim, da so turistične organizacije na tem področju premalo dejavne. Vodnike imamo, le hotelske in podobne organizacije jih vodniško ne izrabijo. Poleg tega gre še za nekaj drugega: na Grossglockner ne moreš iti, če nimaš s seboj poklicnega gorskega vodnika. Pri nas ni takih gorá, kamor primerno opremljen in telesno pripravljen planinec ne bi mogel priti sam, tuji planinci pa tako in tako pridejo v naše gore še bolje opremljeni kot naši, medtem ko neprimerno opremljenega tujega turista noben naš gorski vodnik ne bi hotel peljati v gore, če si prej ne bi oskrbel opreme (ki pa si je najpogosteje ne bi).«

— *Kako kaže z osrednjim slovenskim planinskim muzejem?*

»Z Vlastom Kopačem sva opravila vrsto pogovorov, med drugim z ljubljansko županjo Nušo Kerševan, in vse kaže, da bodo prostori v Zoisovi hiši ob Ljubljani v Ljubljani dodeljeni Mestnemu muzeju, ta pa bi jih namenil za planinski muzej. Dolžnost Planinske zveze bi bila, da bi preskrbela del sredstev za opremo in seveda eksponate, medtem ko bi muzej po otvoritvi deloval kot vsi drugi muzeji pri nas. Muzej naj bi bil hkrati prispevek Ljubljane k stoletnici slovenske planinske organizacije. Obstaja dogovor z izvršnim svetom občine Center in Mestnim muzejem, da bi že letošnje jesen predstavili del svoje planinske zbirke.«

— *Kaj je ali kaj bo z osrednjo slovensko planinsko knjižnico? Pred dvema letoma je bilo o tem veliko govorjenja, zdaj pa so govorice kar potihnile.*

»Še vedno so močnejše težnje, da bi osrednja knjižnica ostala v sklopu Planinske zveze Slovenije in v njenih prostorih. Obstaja pa tudi zamisel, da bi ob muzeju dobili še prostor za knjižnico in bi bil muzejski kustos hkrati tudi knjižničar.

Upamo, da nam bo to uspelo, čeprav tega še ne morem trditi.«

— *Pred časom je bila dana pobuda, da bi stari planinci, ki nimajo planinskih naslednikov, zapuščali Planinski zvezi vsakršne planinske predmete materialne in duhovne kulture. Kaj ste kot predsednik naredili, da bi se ta zamisel uresničila?*

»Takih pobud je že nekaj. V Zoisovi hiši bo ob muzeju skladišče, kjer bodo zbirali take zapuščine in darila. Bojim se, da bi bilo tega preveč, ker mi je nekdo že rekel, da dobimo od njega cel kamion planinskih predmetov, ko odide. Marsikaj takega naj bi šlo tudi k domačim planinskim društvom.«

— *Kakšno je praktično sodelovanje PZS s slovenskimi izseljenskimi, zdomskimi, zamejskimi in begunskimi planinskimi društvi (ali društvi, ki so v diaspori)?*

»Naše sodelovanje z zamejskimi društvi je zelo aktivno in se vsako leto večkrat srečamo, člani vseh slovenskih zamejskih društev imajo enake planinske popuste kot člani iz Slovenije, leta 1991 (in ne 1990, kot je bilo prvotno dogovorjeno) bomo sodelovali s Tržačani pri himalajski odpravi in se pogovarjamo o sanaciji planinske kočice Mangart v Žabnicah pri Trbižu. Izredno aktivno je naše sodelovanje z našim zdomskim društvom Triglav v Švici, z izseljenci pa predvsem v Clevelandu v ZDA in v Avstraliji. Kot kaže, bomo imeli letos srečanje pod Triglavom okrog 27. avgusta, ki bo združeno z odkritjem Aljaževega spomenika med Dovjem in Mojstrano, pred tem pa bi pripravili vrsto različno dolgih planinskih izletov in tur okrog Triglava. Na srečanju pod Triglavom bi se zbrali izseljenci in zdomci predvsem iz Zahodne Evrope, kar bi bilo nekakšno nadomestilo za izseljenski piknik v Škofji Loki, ki je, kot kaže, preživel. To srečanje pripravljamo skupaj z republiško konferenco SZDL. S slovenskimi planinskimi društvi v diaspori neposredno nimamo stikov, posredno so le nekakšni stiki prek revije Rodna gruda in Slovenske izseljenske matice. Ne vem, kdo je kriv za to. Občutek imam, da so sami tako močni, da nas ne potrebujejo.«

— *Ali obstaja sodelovanje med PZS in Turistično zvezo ali med PZS in turizmom nasploh?*

»Obstaja, vendar preveč deklarativno in premalo konkretno, čeprav je naša želja, da bi bilo to bolj konkretno. Turizem se pri nas vendarle drži bolj spodaj in se ne premakne navzgor. Vsaj na jugoslovanskem delu evropskih pešpoti E-6 in E-7 pa se dejavnosti obeh organizacij vendarle prepletajo in dopolnjujejo.«

— *Planinska zveza Slovenije se v svojih akcijah pogosto spominja druge svetovne vojne in NOB, na prvo svetovno vojno v naših gorah pa je popolnoma pozabila, kar še posebno velja za prizorišča soške fronte. Zakaj je tako?*

»Prva svetovna vojna je precej odmaknjena, predmeti so propadli ali raznešeni. Ostali so kvečjemu še kakšni temelji stavb. Vsega tega pravočasno nismo evidentirali in proglasili za zgodovinsko dediščino, medtem ko smo takoj po drugi svetovni vojni obeležja vojnih dogodkov in objekte z zakonom zaščitili in jih popisali; spomenikov iz prve svetovne vojne pa nimamo niti popisanih. Morda bi bilo prav, da bi se dogovorili z Zavodom za varstvo naravne in kulturne dediščine ter dali vsaj nekaterim ostankom prve vojne ustrezen status in zaščito.«

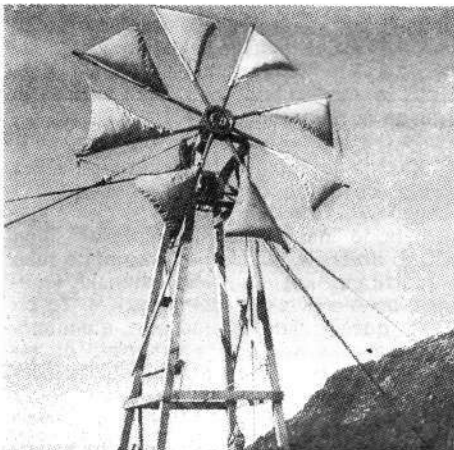
— *Spet primerjam PZS z avstrijsko in italijansko planinsko organizacijo, ki imata debele vodnike po gorskih prizoriščih prve svetovne vojne, ki vzorno skrbita za te poti in spomenike, jih vzdržujeta in obnavljata, med drugim tudi s planinskimi brigadami.*

»Da, vse, kar ste dejali, je zelo res.«

— *Kaj je PZS storila za skupinske popuste na planinskih potovanjih? Ali premišluje o družinskih popustih in članarinah ali podobnih akcijah?*

»Na eni od skupščin smo že razpravljali o družinskih članarinah PZS. Ko so zdaj ugasnili skoraj vsi popusti tudi za mladinska potovanja, kar smo imeli dolga leta, je napačila doba ekonomizacije, ko bodo železnice in avtobusi zainteresirani za planinska potovanja. Mislim, da se morajo stvari nekoliko umiriti; vendar se bomo še letos dogovorili o nekaterih od

Ali bo že letos na Kredarici stala takšna električna centrala na veter?

teh reči. Kar zadeva planinske avtobusne proge ob nedeljah in praznikih, ko ni delavskih prog in so avtobusi prosti, bi imela planinska organizacija velike popuste, če bi lahko zagotavljali dovolj potnikov. Dogovarjali se bomo z avtobusnimi podjetji, medtem ko je z železnico že dolgo mnogo boljše sodelovanje, ko se je mogoče vedno dogovoriti za dodaten vagon in za dneve planincev celo za posebne vlake. Takšno sodelovanje bomo še bolj gojili tudi z drugimi prevozniki.«

— O čem se nisva pogovarjala, pa bi bilo po vašem mnenju treba povedati vsaj kakšno besedo?

»Smo amaterska, ljubiteljska organizacija, denar, ki ga dobimo za katerikoli namen, je večkrat oplemeniten, s članarino prispevamo del denarja za svoje dejavnosti. Od ustanovitve SPD nismo bili nikoli bogati, vedno pa smo se gospodarno obnašali, pač v skladu z intencijami našega poslanstva ob ustanovitvi.«

T. ČESEN IN V. GROŠELJ VSAK NA SVOJEM HIMALAJSKEM HRIBU

ODPRAVA ENEGA MOŽA

Prvo aprilsko sredo sta iz Ljubljane prek Zagreba, Amsterdama in New Delhija odpotovala v Himalajo alpinista Tomo Česen in Viki Grošelj vsak s svojim velikim ciljem. Česen se je odločil čisto sam (in seveda v alpskem slogu) splezati novo smer v veličastni severni steni 7710 metrov visoke Kumbakarne, kot je nepalsko ime za Jannu, Grošelj pa se bo v baznem taboru v Himalaji pridružil makedonski alpinistični odpravi, ki je sklenila splezati na Mount Everest, ter skupaj s svojim alpinističnim kolegom Stipetom Božičem, ki je tudi odpotoval z njim, priti na najvišjo goro sveta.

VIKI GROŠELJ

Grošljev odhod v Himalajo je del njegovega načrta, da bi priplezal na vseh 14 osemtisočakov, kolikor jih je na Zemlji. Zdaj jih ima »v žepu« pet, in sicer Makalu (8481 m), Manaslu (8156 m), Broad Peak (8047 m), Gašerbrum II (8035 m) in Čo Oju (8201 m); če mu bo zdaj v kratkem času uspelo priti na Everest, bo skupaj z Božičem poskusil splezati še na sosednji Lotse.

Konec maja se bo Viki Grošelj vrnil v Ljubljano, že poleti pa bo odpotoval v Pakistan, kjer bo poskusil priplezati na Nango Parbat. Jeseni bo še enkrat poskusil na Everest, če mu zdaj ne bo uspelo (takrat bo šla tja zagrebška odprava, ki bo plezala na najvišji vrh sveta s kitajske strani) in se nato pridružila slovenski odpravi, ki se bo spoprijela s tibetanskim osemtisočakov Šišo Pangmo.

Vse Grošljeve podvige bo posnel na filmski trak njegov spremljevalec Stipe Božič, splitski alpinist, ki je doslej že stal na dveh osemtisočakovih, na Mount Everestu (8848 m) in Manasluju (8156 m).

Na tiskovni konferenci v prostorih Planinske zveze Slovenije v Ljubljani je Viki Grošelj pred odhodom v Himalajo dejal, da zdaj z Božičem nimata težav z opremo,

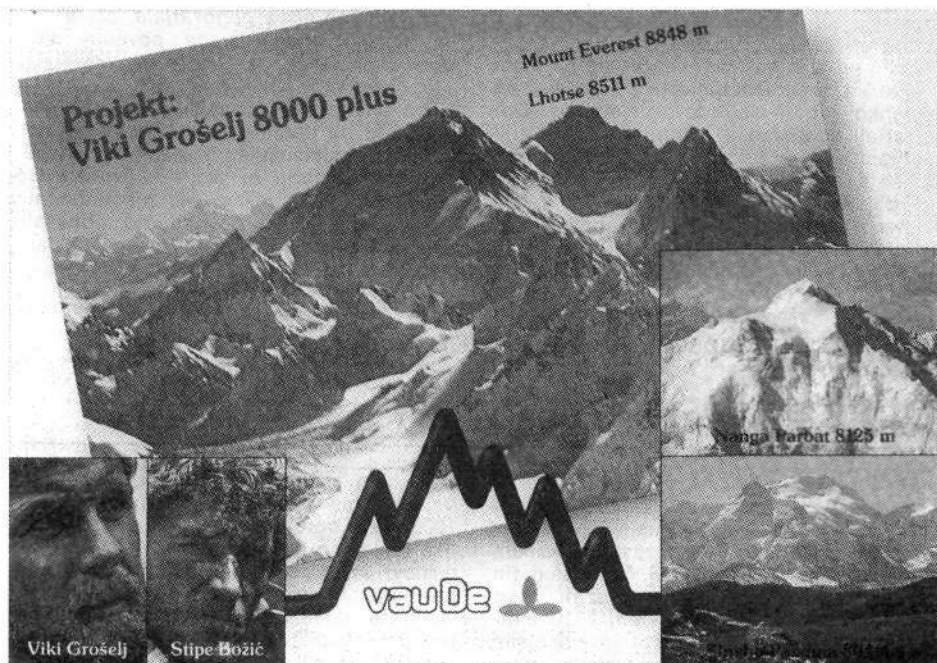
kajti njun sponzor, zahodnonemška firma Vaude, jima je za sedanjo pot dala za 7000 mark opreme — in seveda lične velike reklamne razglednice z že napisanimi naslovi in pozdravi za firmine poslovne partnerje in znane alpiniste, ki jih bo sta naša alpinista oddala v Nepal. Tako bo ves alpinistični svet zvedel o sponzorju in o obeh jugoslovanskih alpinistih.

TOMO ČESEN

Tomo Česen je odpotoval v Himalajo z zdravnikom Janijem Kokaljem. Naš vrhunski alpinist se bo poskusil v novi smeri severne stene Kumbakarne, ki so jo do vrha poskušali preplezati že nekateri vrhunski plezalci, vendar to še ni doslej nikomur uspelo. Če bo Česen zmoget to steno (v steni K-2 in še marsikje je doslej že dokazal, da je tega zmožen), bo to nedvomno nov korak v himalajizmu, kajti doslej še ni nihče preplezal tako visoke stene na vrh tako visoke gore.

»Na to odpravo sem se pripravljaval dva meseca,« je na tiskovni konferenci pred odhodom dejal Tomo Česen. »S seboj imam tako malo prtljage in opreme, da sem doma nekajkrat natančno pregledal nahrbtnik, ker sem bil prepričan, da sem marsikaj pozabil — pa nisem nič.« — Tomo Česen se bo predvidoma vrnil v Slovenijo konec maja, če pa bo mogoče, seveda še prej, kar bo kajpada odvisno predvsem od vremenskih razmer. Tako kot Grošelj niti Česen zdaj nima nobenih težav z opremo, ki mu jo dajejo sponzorji iz tujine.

Tomo Česen namerava splezati severno steno Kumbakarne po vrsti strmih snežišč in zaledenelih zajed — seveda v enem zamahu. Med tem plezanjem bo izrabil vse svoje dosedanje največje izkušnje: ko je priplezal na vrh Jalung Kanga (8505 m), ko je pred tremi leti sam splezal novo smer v južni steni K-2 in ko je pozimi v enem tednu sam preplezal severne stene

Takšne razglednice sta Viki Grošelj in Stipe Božić odposlala iz Nepala po vsem alpinističnem svetu

»treh zadnjih problemov Alp«. Le nečesa najverjetneje doslej ni izkusil v taki meri, kot bo v steni Kumbakarne: mraza, verjetno izrednega mraza, saj je severna stena te gore v večni senci. Zato bo hitrost najverjetneje bistveno odločala o uspehu akcije.

VRSTA SLOVENSКИH ODPRAV

Sicer pa ima Komisija za odprave v tuja gorstva pri Planinski zvezi Slovenije za letošnje še več ekspedicijskih načrtov, kot so povedali na tiskovni konferenci pred Čensnovim in Grošljevim odhodom v nepalsko Himalajo.

Osrednji in najtežji del južnega ostenja 6454 metrov visokega Bagiratija III v Indijski Himalaji nameravata splezati Franček Knez in Silvo Karo, meddruštvena odprava PD Rašica in Ljubljana Matica pa ima v načrtu prvi jugoslovanski vzpon na Nango Parbat (8125 m), kamor namerava splezati tudi ena od naših alpinistk in doseči jugoslovanski ženski višinski rekord in od koder namerava eden od alpinistov skočiti z jadrallnim padalom, eden pa se smučati z vrha; v celoti bo vzpon v alpskem slogu. Na Šišo Pangmo (8046 m) bo poskusilo nekaj slovenskih navez preplezati nove smeri v jugozahodni steni. Koroška odprava načrtuje direktno smer v severni steni Gangapurne (7455 m), alpinisti Železničarja iz Ljubljane pa po lan-

skem velikem uspehu v Ameriki načrtujejo vzpon na himalajsko lepotico Ama Dablam (6812 m) po še nepreplezani severozahodni steni. Do deset slovenskih alpinistov se bo pridružilo zagrebški odpravi, ki bo s tibetanske strani plezala na Mount Everest (8848 m) — če bodo seveda zbrali dovolj denarja za to pot, trije naši alpinisti pa bodo poskusili priplezati na najvišji vrh Antarktike Vinson Masif (5139 m), s čimer bi bilo zaokroženo slovensko plezanje na najvišje vrhove vseh celin.

Na tiskovni konferenci v vili Zlatorog v Ljubljani so novinarji spraševali, kako je mogoče, da lahko letos, v letu jugoslovanske in s tem seveda tudi slovenske denarne in splošne gospodarske krize, gre na pot v Himalajo toliko naših odprav.

»Deloma vrhunske alpiniste iz Slovenije podpirajo sponzorji iz tujine,« je dejal Viki Grošelj, »deloma pa gre zdaj za popolnoma drugačije odprave, kot so bile včasih. Medtem ko je šla pred desetletjem na pot iz Slovenije ena sama velika odprava, v kateri je bilo na primer 14 alpinistov, lahko gre zdaj sedem odprav, v katerih sta po dva alpinista.«

V upravi Planinskega vestnika z veseljem ugotavljajo, da se število naročnikov na Planinski vestnik kljub težkim časom iz meseca v mesec veča. Ob tej prijetni ugotovitvi naj spomnimo upravne odbore planinskih društev, da bi se lahko v mesecih, ki prihajajo, spomnili svojih oskrbnikov v planinskih kočah in jim naročili Planinski vestnik. Oskrbniki bodo veselili take pozornosti.

DNE 4. MAJA 1927 JE UMRL JAKOB ALJAŽ

MIRNO JE ZASPAL BLAGI GOSPOD

FRANCE URBANIJA

Spoštovani gospod župnik!
Nisem bil poleg, ko ste 27. avgusta 1889 med jutranjo mašo na Dobravi pri Kropi vzeli slovo od tamkajšnjih faranov in krasnega razgleda izpred cerkve na čudovite vrhove Julijcev in Karavank ter Storžiča in okoliških hribov. Skušam se le živjeti v tisti čas, v Vaše tedanje občutke.

Če se ne motim, Vam je v Vašem bistrem očesu zablestela solza, ko ste stopili iz zakristije in je Vaša čvrstega koraka vajena noga zastala ob še skoraj sveži gomili. Pod njo počiva od dela utrujeno telo Vaše mame, ki je bila prav gotovo srečna, da ste postali duhovnik, četudi ne kar na hitro; je bilo še bolj premišljeno. Postavili ste ji lep nagrobnik, iz trdnega kamna izrezan in vanj dali vklesati:

*Tukaj počivajo ljuba mati
Elizabeta ALJAŽ
r. 1813 — 9. maja 1889*

*Večna luč naj jim sveti
Srčno ste nas vi ljubili,
Dobra mati bili ste.
Vam hvaležno smo točili
Vročih solzic jagode. —
Ko trobenta zabučí
Videli se bomo vsi.*

Postavil J. Aljaž, župnik

Še lepši in trajnejši, živ spomenik ste ji klesali do konca svojih dni v svojem srcu: dejanja, ki govorijo o hvaležnosti do rodne matere Elizabete in rodne grude Slovenije. In ta spomenik živi naprej v vseh Vaših duhovnih otrocih.

V majniku 1889 so se Vaša mati preselili v večnost; šli so za očetom Antonom. Tega in še marsičesa o Vas ne bi vedel, če ne bi Vi sami to tako preprosto in lepo popisali v Planinskem vestniku (leta 1923 v 8. številki) pod naslovom »Oris mojega življenja«.

»Rojen sem bil 6. junija 1845 (tiskarski škrat je ponagajal in namesto junija bi moralo biti julija) v vasi Zavrh št. 2 (pri Bačniku) pod Šmarno goro, župnije Smednik na Gorenjskem. Oče so bili Anton, mati Elizabeta, doma iz Dobrove pri Ljubljani. Imel sem pet bratov in dve sestri. Jaz sem bil četrtojen otrok. Oče so imeli srednje veliko posestvo in so še nekaj prikupili (skupaj 130 mernikov posevte). Bili so ključar cerkve na Šmarni gori, pobožen mož, dober narodni pevec,

branja nevešči, pa imeli so izvrsten spomin. Rojeni so bili leta 1795 ter so čakali 83 let. Mati so znali dobro brati, imeli so sv. pismo, staro 100 let, in skoraj vse nabožne bukve zadnjih dveh stoletij. Večinoma so podedovali knjige po svojih starših.«

In nadaljujete: prvi koraki v šole, petje na Šmarni gori in v šolah, Ljubljana, Dunaj, pa spet Ljubljana, Tržič, Dobrava, Dovje — to so glavne postaje Vašega življenja. Na vseh postajah in vmesnih potovanjih bogastvo iskrivih načrtov, uspešnih podvigov in seveda naporne vztrajnosti, brez katere ni šlo. Sami pa tudi pravitve: »H koncu zberem nekaj rožic, pa tudi kopriv, ki so zrasle ob dolgem potu mojega življenja.« In ponižno začnete zadnje poglavje »Moji padci« in ne morda »Moje zmage«, kakor bi morda marsikdo pričakoval.

SELITEV IZ DOBRAVE

Vrniva se na Dobravo!
Vaša mati so prav gotovo vedeli (ali še boljše čutili), zakaj se njen Jaka odpravlja z Dobrave drugam. Ne morem si misliti, da ji ne bi pripovedovali o svojem romanju na Triglav, pa o Šmercu iz Mojstrane, ki Vas je že leta 1887 spremljal na obisk tistega, na katerega ste »mislili ljubeče vsak čas« in o njem »sanjal sred svetlih dvoran«.

Na Dovjem je že od leta 1873 župnikoval Janez Ažman, Vaš prijatelj in ne le stanovski kolega. Dober in pravičen mož — pa se je vseeno (ali pa prav zaradi svojih vrlin) zameril nekaterim vaškim veljakom. Očitali so mu to in ono, ga celo tožili, tožbo pa izgubili. Župnik je bil tedaj prepričan, da bo za faro najbolje, če se ravna po pravilu, da pametnejši odneha. Sklenil se je umakniti z Dovjega v sosednjo faro Gorje. Tam je skrbel za duhovno pašo ljudi še 21 let, do svoje smrti. Župnijo Dovje je zapustil že pred prihodom novega župnika.

Predstavljam si, kako ste 30. maja 1889 v župnišču na Dobravi sedli za mizo, položili predse bel list papirja, z močno roko prijeli za pero in sestavili dopis, ki ga hrani Arhiv ljubljanske nadškofije. Razodeli ste svojo željo in ponudili svoje najboljše sposobnosti z odločno voljo, da pomagate tam, kjer je najbolj potrebno — ne tam, kjer bi bilo lažje. Razmere na Dovjem so Vam bile znane. Odločili pa ste se v zavesti svojega poklicnega poslanstva, kot Vam je velevala vest. Vaš

odnos do težav je bil pač takšen: težave niso zato, da nas uničijo, ampak da jih premagamo in se po njih celo dvignemo. Obilico najrazličnejših izkustev ste si že nabrali v študijskih letih na Dunaju in v Ljubljani, kot kaplan in katehet v Tržiču in župnik na Dobravi. Vaše poznavanje človekove duše se je še kako poglobilo, ko ste (kot sami navajate) šli več kot 1500-krat spovedovat na množično obiskovane Brezje.

Cerkveni predstojniki v Ljubljani niso prav nič oklevali s pisanjem odloka o Vaši nastavitvi za župnika na Dovjem, čeprav so za Dovje povprašali še trije duhovniki. Tudi svetna gosposka v Škofji Loki, ki je tedaj imela še nekaj besede pri duhovniških nastavitvah, se ni nič obirala dati svoje soglasje.

DUŠNI PASTIR ALJAŽ

Kako so Vas sprejeli Dovžani? Slišal sem, da je nekdaj opisal slovesnost ob Vašem prihodu. Baje so ljudje zelo pazljivo spremljali nekaj dni pozneje tudi cerkveni obred ob Vašem umeščenju za župnika. Menda so si ta zapis ljudje kar precej prepisovali. Naj mi bo sreča mila, da bi morda kje le še našel tak prepis! Vaš prijatelj, katehet in hudomušni planinski prijatelj ter pisatelj Janko Mlakar

Doslej še neobjavljena fotografija z neke ohceti: morda bo kdo od bralcev lahko identificiral nekatere od svatov na ohceti

je zapisal (Jakob Aljaž, triglavski župnik — Ljubljana 1953, str. 47):

»Ko sem nekaj let po Aljaževi smrti prišel na Dovje, me je vrh klanca nekoliko pred cerkvijo ustavila močna ženska: ‚Ali greste gospoda Pečariča obiskat?‘

‚Da,‘ ji odgovorim. S srpom v roki se mi je zdela nekam bojevita. ‚Sedaj imamo vsaj župnika, ki se méni za cerkev. Aljaž pa ni drugega videl kakor tisti svoj Triglav.‘ Tako je rekla s trdimi besedami in odšla krepkih korakov po klancu navzdol. Besede so ji prišle iz sovražnega srca; bile so hude in zelo krivične.

Aljaža sem poznal kot navdušenega planinca, pa tudi kot vestnega duhovnika, ki je bil vnet za lepoto božje hiše.

Ko ste se polotili potrebne obnove župne cerkve, Vam je moralo biti res zelo hudo, ker ste celo sami zapisali, da so bili ljudje »nejevoljni in so godrnjali, rekoč, da jim bom cerkev podr!... Edino zabavljanje sem moral slišati. Bridka izkušnja me je učila, da je neumestno ljudem zoper njih voljo dobroto skazovati in cerkev lepšati... Srce me je bolelo, da so nekateri ljudje raje odšli v Podkoren na žegnanje in ples, kot da bi se slavnosti udeležili...« (Kronika župnije Dovje 1889—1912)

Računi in zapisi od Vašega prihoda na Dovje pa do leta 1895 dokazujejo, da ste v teh letih ves svoj čas in sredstva (denar) porabili le za domačo župnijo. Vsak pošten človek, ki vsaj malo planinsko diha, si lahko samo misli, kako Vam je bilo kdaj pa kdaj presneto težko zdržati doma

in se ne podati tako vabečim goram v naročje. Za premagovanje takih skušnjav je potrebna zares ogromna mera ljubezni. Toda dali ste prednost obnovi obeh cerkva in župnišča, še prav posebej pa obnovi duhovnega življenja. V tem času je bil misijon, so bile birme in sevé redno duhovniško delo. Ni bilo malo otrok, ki ste jih krstili, učili in pripravljali na obhajilo in birmo z namenom, da bodo znali pošteno živeti. Veliko je bilo ljubečih parov, ki ste jih Vi požegnali. In koliko ste jih pripravili za pot v večnost in jih tudi spremljali na zadnji poti! O tem govore matične knjige naše župnije. In vse to sami, brez pomočnika, večkrat tudi hudo bolni.

VSESTRANSKO DELAVEN MOŽ

Zakaj sem se ob tem tako razgovoril?

Ni bila tista ženska, ki jo je srečal Janko Mlakar, edina, ki je tako mislila o Vas. Zato se ustavljam ob tem vprašanju Vašega pojmovanja duhovnika.

Veliko je o Vas napisanega: kaj vse ste storili kot domoljub, gornik, glasbenik, zbiratelj in zapisovalec ljudskih pesmi, graditelj, — skratka, na vseh pomembnih področjih življenja zaslužen mož. Le o Aljažu kot duhovniku — župniku je zapisanih malo vrstic. Največkrat ste sicer omenjen kot »triglavski župnik«, toda s poudarkom na pridevniškem vzdevu »triglavski« in ne na samostalniku »župnik«, ki označuje Vaš samostojen poklic.

Mislím, da se motijo in Vam verjetno ne hote delajo krivico tisti, ki si predstavljajo Vaše poklicno duhovniško življenje kot za Vas postransko zadevo, neke vrste sredstvo, da ste mogli izpeljati večino svojih načrtov na drugih področjih svojega delovanja.

Vaši objavljeni spisi (Planinski spomini, Oris mojega življenja, Revski spomini in drugi) so vsi po vrsti res prijetno branje. V njih se ne hvalite z lastno pobožnostjo, ampak raje poveste kaj veselega. Meni ste zato še bolj všeč. Pogostno prebiranje in premišljevanje imenovanih spisov, upošteva vse tisto, kar ste zapisali v župnijsko kroniko, v kratkih poročilih ob raznih blagoslovitvah, v dopisih na škofijo, v besedilih, izbranih za komponiranje, mi vedno bolj odkriva Vaše čudovito pojmovanje duhovnika ter njegovega pomena za ljudi, med katerimi živi. Vedeli ste, da v župniji Dovje zaradi svojih pogledov in odločitev niste bili vedno in vsakomur priljubljen. Šli ste mimo tega in s čisto vestjo delali še naprej za blagor ljudstva.

Da, široki in pogledih, toda nikdar dvojni. Farizejščine in hinavščine niste trpeli. Postavili ste si visoke cilje, a niste bili prevzetni. Šli ste tudi v družbo visokih, učenih in kronanih glav, a v korist revnih

kajzarjev, skromnih oglarjev, preprostih pastirjev in drvarjev. Ohranjeno je pričevanje enega od teh hvaležnih Vam faranov: »Njegova požrtvovalnost res ni poznala meja, čeprav se je soočil z nerazumljivo trmoglavostjo nekaterih faranov, ki so mu bili po zakonu vesti dolžni pomagati. Sam je dosledno spoštoval pisane in nepisane dolžnosti do njih, njih pravice pa upošteval in izpolnjeval brez ugovora. Prav to njegovo ravnanje mu je odprlo pot do številnih kmečkih preuzitkarjev in preuzitkaric, ki so na lastni koži (pa še kako!) občutili nehvaležnost sveta in svojih potomcev. V oporokah in na bolniški postelji so mu izročali svoje prihranke za popravilo cerkve.«

Dovtipov na račun Vašega načina opravljanja duhovniške službe (spoved, maša, pridiga, krščanski nauk) si ne morem razlagati drugače, kot da so posplošeni, nekateri pa kar krivični in celo žaljivi. Spoznavam, kako ste znali biti duhoviti in veseli, tudi šaljivi in zbadljivi, nikoli pa smešni ali celo nesramni. Četudi so Vas izzivali, ste se zadržali in dostojanstveno odbijali napade — in zmagovali. In še vedno zmagujete.

SPOŠTOVANJE DOBRIH PRIJATELJEV

Vaš izreden čut in posluš za pravičnost Vam ni dal miru, da se ne bi neustraheno potegnili tudi za takokrat napačno razumljenega in predstavljenega Goriškega slavčka.

»Ko so prišle na svetlo poezije Sim. Gregorčiča, je nastala znana literarna vojska. Nekateri so ga strastno napadali, drugi smo ga slavili. Iz Brezij gremo k meni na Dobravo, da podpišemo častno adresno in zaupnico Sim. Gregorčiču. Bilo nas je šest duhovnov (Vrhovnik, Žloger, jaz, Berlic, itd.). Neustraheno sem stal na njegovi strani, dasiravno so letele puščice name.« (PV, 1923, str. 131)

»V sobi imam njegov kip. Vselej se mi milo stoži, kadar ga pogledam. Po mojih mislih bi bil Sim. Gregorčič še mnogo lepih pesmi zložil, če bi mu ne bili kritiki življenja ogrenili in njegovo občutljivo srce tako močno ranili, da je izgubil prosti polet v nebeške višave.« (PV, 1923, str. 147)

Kako spoštljivo je gledala na Vas kot duhovnika pripadnica anglikanske vere F. S. Copelandova, vidimo iz njenega opisa smrtne nesreče Vladimirja Topolovca (1924): »Nazadnje so opustili vsako upanje, da bi mladega plezalca položili k zadnjemu počitku v dolini. Ob vzhodu stene je bral pogrebno mašo dobri oče Aljaž, častitljivi župnik z Dovjeja, ki je sam ljubil gore in Triglav. Blagoslovil in posvetil je steno, da kosti ubogega fanta ne bi ležale v neposvečeni zemlji.« (Čudovite gore, Ljubljana 1985, str. 33)

V Trenti je v Vašem času že pastiroval Jože Abram-Trentar. V večerni uri je na vrhu Triglava iz njegovega srca prikipela imenitna zdravljica: »In slastno sva pila — na zdravje domovine —, na svoje zdravje pa na tvoje zdravje, vrli naš Aljaž!

In kakor je bila vsaka teranova kapljica pristna, čista, neskaljen sok žlahtne trtice, tako so bila pristna, iz dna srca kipeča vsa moja voščila tebi, dragi Aljaž, ljubi Aljaž, in pristna je bila moja hvaležnost do tebe, da si zgradil ta tabor, in ravno tako pristna, čista je gotova zahvala in priznanje vseh dobrih Slovencev okrog in okrog Triglava, da si zgradil tak drzen, imeniten spomenik slovenski zemlji v čast in diko! Sebičnosti nisi poznal, Bogu in domovini si posvetil vse svoje življenje in delovanje — domovino si proslavil širom sveta v njenih zračnih lepota, Brezmadežni si postavil visoko, visoko na Triglavu, na mogočnem, zvišenem prestolu svetišče, da bi čuvala vedno nad lepim slovenskim domom.« (Jože Abram: Moja Trenta, Gorica 1972, str. 45 in 46)

ČLOVEK VELIKIH VRLIN

Med tistimi, ki so razumeli Vaše delovanje kot poslanstvo, je nedvomno tudi Oton Župančič. Kako bi mu sicer srce narekovalo tako jedrnato in posrečeno posvetilo za spominsko ploščo:

*Triglavski župnik, ljubil si višine,
po njih si romal, molil, pesmi pel,
premnogo src za njih lepoto vnel,
zdaj ti hvaležno hranijo spomine.«*

Z rajskih višav ste se Vi že osem let smehljali, ko Vam je Glasbena matica iz hvaležnosti odkrila to spominsko ploščo, čudovito delo umetnika Toneta Kralja, krasno upodobitev Vas in Vašega dela. Ni mogla najti primernejšega kraja kot zvonik šmarnogorske cerkve — cerkve nad Vašo rojstno vasjo, cerkve, kjer Vas je že kot majhnega dečka upodobil na sliki v kupoli slikar Matevž Langus; cerkve, kjer ste že kot otrok prepevali s svojim očetom svojo prvo Slavo Bogu na višavah in mir ljudem na zemlji... Tako lepo, da še zdaj odmeva.

V srce in dušo Vam je pogledal tudi Stan-ko Trobina: »Aljaž je bil skala, iztrgana iz srca Triglava, toda pojoča lepo in mehko melodijo pristno slovenske duše. Bil je iskren in dovtipen verski oče ter sredi planinskega sveta najčistejši božji svečenik, kateremu se je vsa narava globoko razodevala...

Bil je mož velikih vrlin, duha in srca. Odlikovala sta ga neutrudljiva ljubeznivost in odkritosrčna prijaznost do vsakega.« (Slovenski cerkveni skladatelji, Maribor 1972, str. 122 in 123)

V takšno cerkev na Dovjem je pred sto leti prišel Jakob Aljaž za župnika

Kako pa so gledali na Vaše delo Vaši najbližji poklicni sodelavci? Kaplani so vsi do zadnjega bili le malo časa z Vami — in vendar dovolj, da so se Vas radi spominjali in se tudi vračali k Vam na Dovje. To priča med drugim dopisnica Vašega kaplana Franca Pavšiča. V Sori se Vas ob koncu dneva in ves v delovni vnemi spomni Franc Sal. Finžgar ter Vam pošilja pozdrave. S svojo čestitko za Vaše odlikovanje je pohitel tudi dr. Andrej Karlin, tržaško — koprski škof. Anton Medved se Vam s svoje postojanke javlja z opravičilom, ker molči zaradi gradnje neke kapelice. — Samo te štiri kartice, Vam namenjene, mi je do sedaj uspelo iztrgati iz pozabe. Kdo ve, kje je vse tisto, kar je bilo na Vas naslovljeno! Tega je moralo biti veliko. Kam je šlo? Kje so prijateljska pisma Simona Gregorčiča, ki jih sami omenjate? Če so še kje, bi bilo pošteno, da mi jih spomin na Vas pomaga najti, kajti vsaka beseda nekaj odkrije. Beseda, napisana Vam, je Vaša in tudi dragocena za vse, ki bi radi čim več vedeli o Vas, da bo predstava o Vas spet čimbolj resnična.

ALJAŽEVE ZADNJE URE

Vaš dolgoletni pomočnik — kaplan, zelo razgledan duhovnik Franc Pečarič, je sam prijel za plug, ko Vi niste več mogli. Vreden učenec svojega učitelja! Njegovi za-

pisni ne odkrivajo samo lepega stanovskega odnosa, ampak dokazujejo pravo bratško povezanost, globoko obojestransko iskrenost ter spoštovanje.

Že leta 1911 je prišel na Dovje. Ves čas Vam je bil desna roka. Stal Vam je ob strani tudi v vseh tegobah. V Vaši zadnji nadvse mučni bolezni Vam je prinašal največjo tolažbo. Dragocena so njegova pričevanja o Vas, ki jih je že takrat zapisal za nas. Povedo nam, da tudi v času svoje bolezni niste izgubili humorja in ste sredi hudih bolečin zabavali svoje obiskovalce. Vedno svežega duha ste se do konca živo zanimali za vse. Izpolnil je Vaše naročilo: v cerkvi je povedal, da odpuščate vsem, da pa tudi prosite odpuščenja vse, ki ste jih morda kdaj razžalili...

Ob Vašem odhodu iz te tako čudovite doline solz je v Kroniko zapisal: »Bolnik je nepremično zrl proti nasprotni strani pri peči, kjer je visela slika Križanega, kolcanje je ponehalo, dihanje — prej silno težko — je postajalo vedno bolj redko — in slednjič je blagi gospod popolnoma mirno brez vsakega boja zaspal. Bil je dne 4. maja 1927 zjutraj točno ob dveh.« (Kronika 1926—1951)

Veliko lepega so o Vas, spoštovani g. župnik, napisali ljudje, vajeni peresa in

spretni v odkrivanju dogodkov, vrednih spomina. Vsem tem se zahvaljujem.

Najin današnji pomenek je le eden izmed mnogih. Nisva se pogovarjala preveč po zgodovinsko, ampak bolj mi je šlo za to, da vsaj nekoliko odkrijem tiste najbolj notranje vzgibe, ki so Vam vodili vedno snujočega in do konca mladostno zagnanega duha.

Vesel sem, ker se z Vami pogovarjajo še mnogi drugi, predvsem mladini dobro hoteti ljudje, ki bodo tudi opisali svoje pomenke.

Moje oči gledajo taisti košček raja, ki ste ga občudovali Vi; v svoje roke jemljem stvari, ki so jih držale Vaše roke; in moje srce doživlja blagodat Vaših udejanjenih zamisli.

Vsak dan stopam mimo Vašega počivališča ob vratih v zakristijo dovške cerkve in ne srečujem le Vašega spomina, ampak živo čutim osrečujočo bližino Vaše ljubezni do človeka, ljubezni, nad katero smrt nima nobene moči in gre zmagovito preko groba.

Rad sem Vaš učenec, kaplan in vsaj v nekaterih stvareh tudi naslednik, ker čutim, da ste z menoj in našim ljudstvom. Spet nam pomagajte iskati in najti prave poti.

PRED DESETIMI LETI SO NAŠI STALI NA VRHU EVERESTA

»SEDIVA PRI KITAJSKI PIRAMIDI...«

MARJAN RAZTRESEN

Dne 13. maja mineva deset let, odkar sta na vrhu najvišje gore sveta, na Mount Everestu stala kranjska alpinista Nejc Zaplotnik in Andrej Štremfelj. Bila sta prva Jugoslovana, ki sta splezala na »streho sveta«, njima pa so dva dni pozneje sledili še Stane Belak-Štrauf, Stipe Božič in Ang Phu. Vsi so priplezali na vrh po novi, jugoslovanski smeri, ki še zdaj velja za enega od najtežjih pristopov na Everest. Da bi si osvežili spomin na ta dogodek, o katerem je takrat govorila vsa Slovenija, a ne samo nekaj dni, kot je navada po kakšnem športnem uspehu naših, ponatiskujemo iz knjige »Kruta gora« (Cankarjeva založba, 1979) nekaj odstavkov, ki avtentično pripovedujejo o trenutkih zmage. (Op. ur.)

* * *

Ledenik Kumbu, ki se rojeva na spodnjih pobočjih Everesta in Lotseja in umira nekaj dni hodá nižje, se je v nedeljo, 13. maja 1979, zbudil obsijan s soncem. Kamor je seglo oko, je bilo jasno in po temno

modrem nebesu se ni sprehajal niti en sam oblak.

Toda nekaj ur prej so ljubljanskima radioamaterjema sporočili v bazni tabor na ledeniku Kumbu, da se je prejšnji dan začel v Bengalskem zalivu monsun. Nobenega dvoma ni, da bo od tod nadaljeval svojo pot proti Himalaji, ki jo bo dosegel morda čez teden, morda šele čez nekaj tednov.

Zdaj ni bilo več šale; medtem ko smo lahko poprej računali le na vremenske muhe, ki bi lahko preprečile napredovanje proti vrhu gore, je bilo treba odslej računati na trajnejše poslabšanje vremena, ki bi zanesljivo preprečilo zmagoviti pohod na vrh.

Zdaj je bilo treba pohiteti. Če fantje ne bi prišli na vrh do začetka monsuna, bi se morali vrniti v domovino brez zmage. Zgodaj zjutraj, kmalu po prvem svitu, so odšli iz petega višinskega tabora proti vrhu Andrej in Marko Štremfelj in Nejc Zaplotnik, vsi trije iz Kranja. Bili so odlično pripravljeni in sposobni priti na vrh, če jim le vreme ne bi preveč nagajalo — in če se proti njim ne bi zarotilo še kaj drugega, na kar niso mogli računati.

Zarotila se je tehnika, ki so ji do tedaj popolnoma zaupali. Že po nekaj minutah hoje je Marku Štremflju, starejšemu od obeh bratov, počil zadnji ventil na kisikovem aparatu, ki ga je še imel, potem ko je imel poprej že nekaj težav s to tehnično pridobitvijo alpinistov. Medtem ko je do tedaj še vedno upal, da mu bo ventil zdržal do vrha, je moral tisti trenutek pokopati vsa upanja.

»Fanta, pojdita sama naprej!« je dejal bratu in Nejcju in glas se mu je tresel, ko je s težavo zadrževal solze. »Ko bosta na vrhu, se vsaj za trenutek spomnita name, ki mi ni bilo dano, da bi bil srečen skupaj z vama...«

Obrnil se je in začel sestopati. Ni čakal, da bi mu brat in prijatelj karkoli rekla, da bi ga spodbujala ali tolažila. Niti za trenutek ni pogledal nazaj, da bi ju videl, kako se oddaljujeta in kako stopata vedno višje proti vrhu, proti cilju. Ni ju hotel gledati, kako vedno bolj izginjata v višavo.

Tudi onadva ga nista hotela klicati. Vedela sta, da bi vsi trije začeli jokati, če bi se ustavili. Toda njun korak je bil nekaj časa težji; zdaj sta bila le še dva — in kaj bo, če bo ostal čez čas le še en sam?

Marko se je vrnil v petico, sédel pred šotor, se zazrl predse, pogledal proti vrhu in se zjokal kot otrok. Tako blizu je bil vrhu — in zdaj je spet enako daleč, kot

Akademski slikar France Novinc, ki je bil leta 1979 član jugoslovanske odprave na Mount Everest, je nad ledenikom Khumbu takole videl najvišjo goro sveta

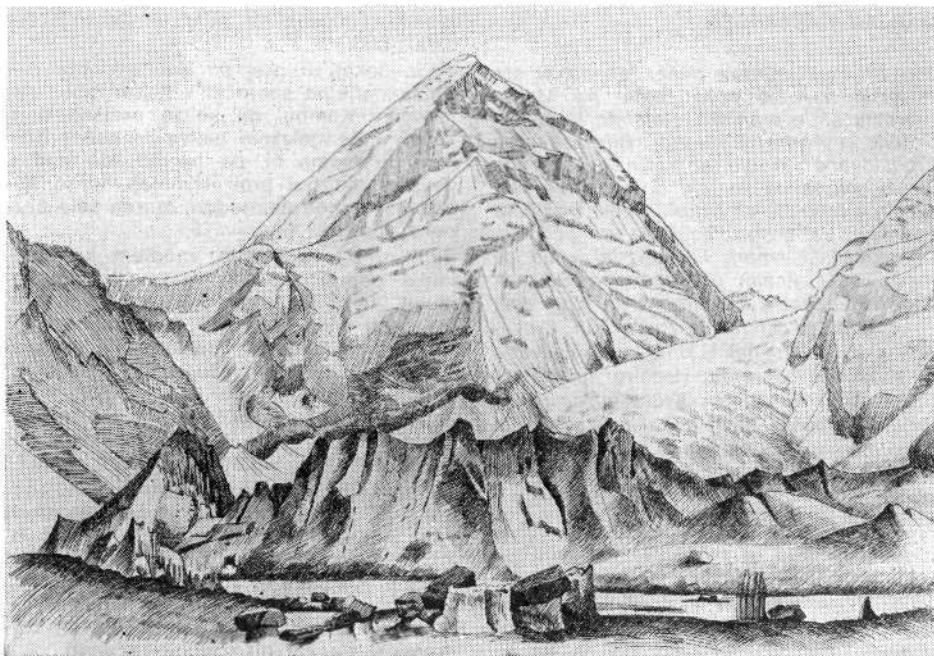
je bil pred dvema mesecema, ko je odhajal na dolgo in naporno pot... Andrej in Nejc pa sta napredovala proti vrhu. Sprva jima je bilo vreme naklonjeno, potem je začelo vse močneje pihati in veter se je začel spreminjati v vihar.

Nekoliko pred poldnem sta se prvič oglasila po brezžični radijski zvezi. Potem ko je Zaplotnik snel masko dihalnega aparata z obraza, se je najprej nadihal naravnega zraka izpod Everestovega vrha in nato spregovoril: »Na vrhu sivih skal sva in računava, da bova približno čez tri ure, se pravi nekako ob treh popoldne, na vrhu Everesta. Tukaj piha strahovit veter in zato ne bova mogla sestopiti po Zahodnem grebenu. Misliva, da bi bila najprimernejša rešitev po klasični poti, na Južno sedlo. Če bi se vračala po Zahodnem grebenu, bi naju zanesljivo odnesel veter.«

Vodja odprave ga je vprašal, kako se počutita in če jima je mraz kaj škodoval. »Nekoliko imam otečene prste na rokah; plezala sva peto težavnostno stopnjo, kar v tej višini nikakor ni preprosto,« je odgovoril Nejc. »Ne vem pa, kako je s prsti na nogah; mislim, da je vse v redu. Enako je z Drejcem.«

Povedal je še, da napredujeta v redu, da nimata prehudih težav in da jima le močan veter precej nagaja.

Ali jima bo uspelo? Ali jima bo veter vsaj do vrha še prizanesel? Če se ne bo podirala Zemlja, ni bilo mogoče računati, da bi se mlada Kranjčana vrnila dol; previsoko sta bila, da bi izpustila iz rok enkratno priložnost, ki se jima je ponudila

— da bi namreč kot prva Jugoslovana stala na strehi sveta.

Na vrh bosta torej skoraj gotovo prišla. Toda ali se bosta tudi srečno vrnila v enega od višinskih taborov? Ali jima bo uspel podvig, ki je še težji od vzpona, namreč spust v dolino? In kakšna bo cena za ta njun uspeh? Ali cena za uspeh na mogočni gori le ne bo previsoka? Bosta sploh zmogla sama sestopiti?

Ob enih popoldne, ko je bila spet dogovorjena radijska zveza med tabori, se Kranjčana nista oglasila. Preveč dela sta imela z vetrom, snegom in goro, da bi lahko mislila na uro in na dogovor s kolegi.

Čeprav so bili radijski sprejemniki in oddajniki v baznem taboru ta dan vseskozi odprti, so bili pogovori tako kratki, da se je nekaterim zdelo kar škoda tratiti dragoceno energijo. Toda napoved je bila takšna, da bi se utegnilo ta dan marsikaj zgoditi.

Onadva pod vrhom sta rekla, da bi utegnili priti na vrh okrog treh popoldne. Če sta tako računala, potem bosta prišla še nekoliko pozneje. Ali ju ne bo priganjala noč? Kako jo bosta preživela na prostem v kruti gori?

Med temi premišljevanji se je oglasil radio. Govoril je Nejc Zaplotnik: »Tone, javi se! Tone, na vrhu sva...!«

Ura je bila natančno 13.51 po nepalskem času in okrog devete dopoldne po jugoslovanskem.

Škarja v začetku — enako kot vsi, ki smo poslušali to sporočilo — menda sploh ni dojel, za kaj gre. Popolnoma mirno je dejal: »Pazita, da vaju ne bo odneslo dol!« Potem je bilo nekaj sekund vse tiho. Oglašil se je spet Nejc: »Sediva pri kitajski piramidi in ne veva, kaj bi...«

»Ali je zelo mraz?« je zanimalo Škarjo.

»Veter je ponehal,« je odgovoril Nejc, »in kar znosno piha. Kar pa zadeva mraz, ga je mogoče prenašati. Najhuje je bilo pri Rumenečem pasu na grebenu...«

»Kako se mislita vrniti?« je vprašal Škarja. »Preden se začneta vračati, čimveč slikajta. Tudi na poti čimveč fotografirajta, posebno piramido, po kateri je bilo plezanje najtežje.«

»Mislim, da se ne bova vrnila po isti poti,« je dejal Nejc. »Prenevarno bi bilo in bojim se, da bi naju odnesel močan veter. Najbolj naju vleče Hornbeinov kuluar. Na nevarnih krajih bi se varovala, spuščala bi se po vrvi vseskozi po kuluarju in nato prečila do našega četrtega višinskega tabora.«

»Lahko gresta po tej poti,« je odločil Škarja. »Bolje je, da se vračata po naši strani, kot da gresta na Južno sedlo. — Kakšno je na vrhu vreme? Tukaj je megla...«

Zadnjega vprašanja fanta na vrhu nista slišala ali pa sta ga namenoma preslišala.

Sedela sta tam zgoraj, megle so se podile okrog njiju in nista mogla dojeti vsega, kar se je dogajalo z njima. Tiste trenutke se sploh nista mogla prav zavedati, da sta prva Jugoslovana, ki sta stopila na vrh najvišje gore sveta, da sta prva človeka na svetu, ki sta utrla na Everest novo smer, da sta edina človeka, ki stojita ta trenutek na najvišji točki našega planeta, na kateri je do tedaj stalo le nekaj deset ljudi, odkar stoji svet...

Koristno športno plezanje

Zadnje dni minulega leta je Avstrijska planinska zveza skilcala zborovanje svojih športnih plezalcev, ki so se ga udeležili vsaj vsi najboljši plezalci iz Avstrije. Prvi del tega srečanja je bil v Univerzitetnem inštitutu za športno medicino v Innsbrucku, kjer so športniki prestali dolgo vrsto testov. V drugem delu so plezalce prepeljali v Bouux v južni Franciji, kjer so se poskusili v nekaterih najtežavnejših smereh.

V Innsbrucku so zdravniki zbrali 55 posamičnih podatkov o maksimalnih vrednostih moči, hitrosti in reakcij športnih plezalcev, poleg tega pa so opravili še antropometrična merjenja. Te preiskave ter analize o krvnem obtoku, srčnem delovanju in pljučnih funkcijah so pokazale pri teh športnikih odlične rezultate na celotnem športnomotoričnem področju, pa tudi kar zadeva zdržljivost, ki jo je mogoče primerjati z zdržljivostjo športnikov v drugih športnih panogah, za katere je potrebna maksimalna telesna zdržljivost.

Naslednja točka teh raziskav so bile rentgenološkoortopedske preiskave. Razveseljivo je, da se v primerjavi z drugimi vrhunskimi športniki pri plezalcih kljub temu, da se nekateri od njih ukvarjajo s to dejavnostjo že več kot deset let, kaže izredno malo poškodb. Opaziti jih je mogoče predvsem v območju prstnih sklepov in jih je mogoče preprečiti s pravnimi metodami treninga. Avstrijska planinska zveza že več let usmerja svoje raziskave v to smer in bo v prihodnjih letih o tem izdala priročnik za športne plezalce.

Gledano v celoti je torej športno plezanje športna panoga, ki je nadvse primerna za skladen telesni razvoj, če je le trening primeren in v skladu z izsledki moderne športne medicine. V tem primeru to športno udejstvovanje ne more pripeljati do trajnih poškodb, pa čeprav gre za vrhunske športnike.

(Die Alpen)

Jadranska transversala?

Med planinci, pa ne samo iz Hrvaške in Dalmacije, je vse večje zanimanje za Biokovo. K temu vsekakor prispeva tudi atraktivna planinska transversala, imenovana Biokovska partizanska staza, ki od Kardeljevega do Gornjih Brej v dolžini več kot sto kilometrov povezuje tako naravne kot kulturne znamenitosti in zanimivosti te veličastne gore.

V Planinski zvezi Hrvaške pa najresneje premišlujejo o tem, da bi uredili Jadransko planinsko pot, ki bi v vzdolžno jadransko planinsko transversalo povezala vse hribe od Učke do Bojane. V to transversalo bi bila seveda vključena tudi Biokovo in tamkajšnja Biokovska partizanska staza.

SPREMINJANJE KULTURNE KRAJINE

EDO KOZOROG

»Planine ne pomenijo gorovja, ampak plan svet po gorah, kjer je prenehala rast visokega, družnega drevja, svet gospodarkega pomena za rabo paše,« je napisal dr. Henrik Tuma v svoji študiji o naših planinah leta 1924. Vendar pa je bilo v tistih časih, ko so naši praočetje začeli enačiti goro in planino, to še nekako logično in celo samo po sebi razumljivo. V naših gorah verjetno ni bilo »ta prave gore«, ki ne bi pasla na svojih pobočjih črede drobnice.

In kako je s »planinsko« krajino danes, dobrih 65 let po Tumovi študiji?

PAŠNIKI IN GOZDOVI

Kot izrazit primer pašnega območja v Trenti vzemimo dolino Zadnjice, ki je nekakšno zaledje vasi Na logu.

Če vzamemo v roke Franciscejski kataster iz leta 1822 (Arhiv Slovenije), vidimo, da je imela kulturna krajina takrat popolnoma drugačno podobo kot dandanes. Pašniki so zavzemali skoraj polovico te doline in še jih je bilo premalo za več stoglavo čredo drobnice. Po nekaterih ocenah je bilo namreč v Trenti preko 3000 koz in še dvakrat toliko ovac, ki so preživljale prebivalce te doline po ukinitvi tužin ob koncu 18. stoletja. V tem času na katastru ne zasledimo v dolini še nobene planine, saj jih takratni ekstenzivni način pašništva še ni potreboval v taki meri. Imenoslovje pa nam da slutiti, da je bil v preteklosti delež gozdov še manjši. Prav v tem času je bila degradacija zemljišč največja za-

radi premočnih sečenj in prevelikega številca drobnice.

Kasneje se je to veliko pašno območje zreduciralo v tri pašna žarišča: planino Na Utru, o kateri nam priča danes le še imenoslovje, planino Za Belim potokom (opuščena po letu 1930) in planino Zajavor (opuščena po letu 1952). V dolini pa se je povečal delež travnikov kot osnova za krmljenje drobnice v zimskem času — kar pa je že značilnost polintenzivne reje drobnice.

Planina Zajavor (kot tudi ostale poslednje ovčje planine v Trenti) je propadla po letu 1952, ko je bil sprejet zakon o prepovedi paše koz. Pravzaprav ne zaradi samega zakona, ki je bil potreben, temveč zaradi njegove totalitarne administrativne izvedbe, ki je Trenti na silo vzela še preostalih 464 koz, ki so direktno in indirektno dajale takratno podobo Trenti, obenem pa so bile na žalost indikator nerazvitosti, s katero se je naša država borila v tistem času.

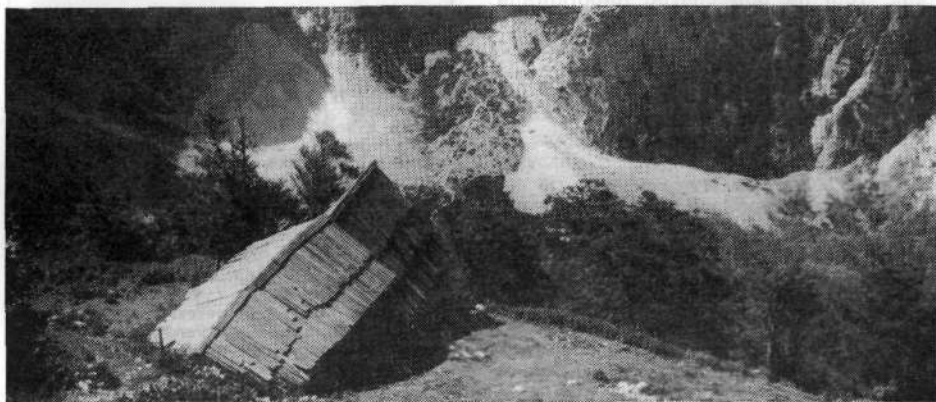
Kakorkoli že, to je tudi obdobje največjih sprememb in prelomnic v družbeni komponenti kulturne krajine. Depopulacija doline se močno poveča, delež vzdrževanega prebivalstva postane večji od aktivnega, prebivalstvo izrazito ostari.

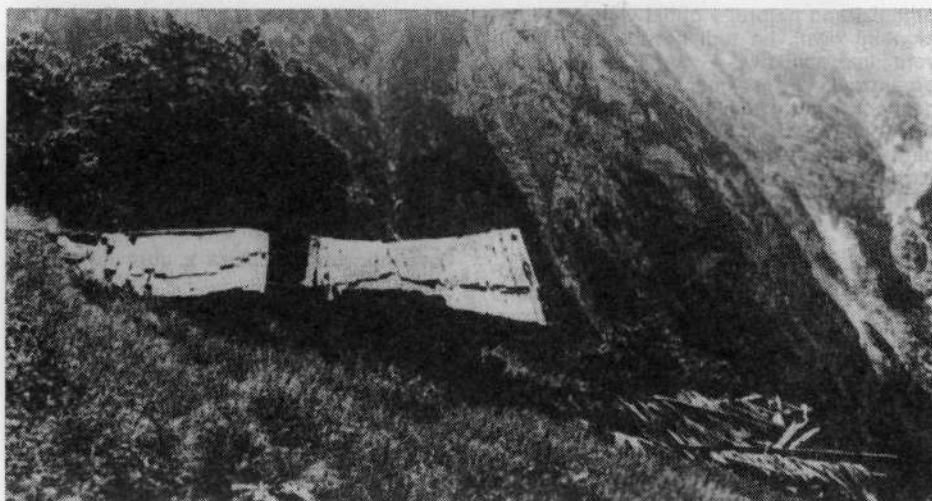
RAZPAD KULTURNE KRAJINE

Novjše stanje kulturne krajine nam poleg topografskih kart še nazorneje prikazujejo aerofotoposnetki (posebno snemanje leta 1956 in ciklično snemanje leta 1986). S študijo le-teh lahko vidimo, da se naravna komponenta močno odziva na spremembe družbene komponente v njej. Kako ne, saj je krajina zapleten kibernetski sistem z vrsto povratnih zvez, ki jih še ne poznamo dovolj.

Planina Zajavor leta 1946

Foto: Jaka Čop

Planina Zajavor leta 1972 Foto: Naško Križner

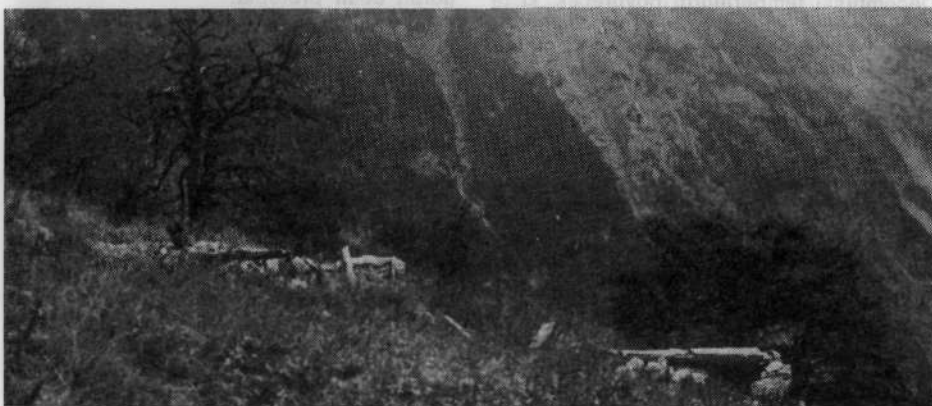
Podobne trende nam prikazuje tudi primerjava starih in novih fotografij istih motivov z določenim časovnim zamikom (glej primer za planino Zajavor!).

Danes je torej v Trenti zelo dobro vidno propadanje ali spreminjanje namembnosti objektov, zaraščanje kulturnih površin, v odmaknjenih delih kulturne krajine, kot so npr. ovčje planine, pa lahko govorimo že o razpadu kulturne krajine: tu se krajina vrača k svoji prvotni, naravni obliki.

To pa pomeni, da se nam spreminjajo oz. propadajo vrednote, ki so bile vključene v Triglavski narodni park. Večina uporabnikov tega prostora se nikakor ne obnaša tako, kot bi se morala do prostora nacionalnega pomena.

Gozdarji gospodarijo z več kot polovico prostora, gozdovi tod pa imajo splošno koristne funkcije, ki jih je potrebno še krepiti. Ker panoge za takšno krepitev ne sofinancirajo, je vsak kubik lesa preveč obremenjen in komaj opravljajo proizvod-

Planina Zajavor leta 1988 Foto: Edo Kozorog

no funkcijo. Zato ni čudno, da zaradi težkih spravnih razmer ponekod celo premočno posegajo v občutljive gozdove, čeprav bi morali skupaj s kmetijci najbolj negovati kulturno krajino. Slednji vedno težje vzdržujejo svoje površine, ki prehajajo v roke gozdarjev, nimajo pa tudi dovolj sredstev za krepitev njihovih funkcij.

Planinci in turisti so s svojo množičnostjo največji proizvajalci hrupa in onesnaževalci. Lastniki počitniških hišic imajo v svoji lasti veliko število objektov in veliko zemljišč, ki so nepovratna za intenzivnejšo rabo. »Vikendaštvo« je namreč do prostora in problemov v njem po pravilu zelo pasivno.

Za vse je značilno eno: vsi iz prostora le jemljejo (doživetja, kubike, odstrel divjadi...), zelo malo pa vlagajo (znanje, investicije, ureditev prostora in krepitev njegovih funkcij).

PLANINE NA FOTOGRAFIJAH

Eden od glavnih problemov pri tem je seveda primerno financiranje, ki mora biti

organizirano najprej v obliki vlaganj na nacionalni ravni, pa tudi neposredno na nivoju uporabnikov — turističnih društev, organizacij in posameznikov. Zato bo morda počasi vdrlo tudi v našo planinsko zavest dejstvo, da z morebitno vstopnino v park ne bo prizadeto naše doživetje ali okrnjena lepota parka, temveč bo s tem lažje varovati tisto, kar nam daje identiteto, planinstvu in planinski organizaciji.

Stvari se sicer opazno premikajo na bolje, kar je že rezultat timskega dela več strokovnjakov. Vendar so zaenkrat še vedno hitrejši negativni procesi. Obstaja pa močan izziv (ali nemara zadnja možnost), da bi ta prostor funkcionalno uredili in začeli reševati vsaj glavne probleme v njem do prihodnjega leta, ko bo na divjih vodah Soče prizorišče svetovneoa prvenstva v kajakaštvu na divjih vodah. To je idealen časovni vhod v Evropo 1992, saj je Trenta najbližja zahodni Evropi in zato tudi zelo dober vhod vanjo — ali pa izhod. Gotovo je, da v prihodnje planina ne bo

več simbolizirala naših gora. Ta simbol lahko ohranimo v naši zavesti s planinsko fotografijo, raziskavami in planinsko vzgojo v ožjem in širšem pomenu besede. Toda stvari se zapletajo že prav na začetku, ko naš najboljši planinski fotograf Jaka Čop ne more dobiti založnika za knjigo z izborom svojih najboljših fotografij o Trenti...

* * *

Pomembnejša literatura z obravnavano tematiko:

Kozorog, E. (1988): Analiza spremembe kulturne krajine, diplomatska naloga, Gozdarska fakulteta, Ljubljana.

Križner, N. (1972): Planinsko naselje v porečju zgornje Soče, Goriški letnik, Nova Gorica.

Tuma, H. (1924): Naše planine, Jadranski almanah.

* (1987): Celovit razvoj Trente, Zavod za razvoj in plan, Tolmin.

ZIMA 1988/89 NA KREDARICI

TAKO SUHE ZIME ŠE NISMO DOŽIVELI

FRANCE BERNOT

Zima v meteorološkem smislu obsega mesece december, januar in februar. Dolgoletni zimski temperaturni povpreček Kredarice (1956—1985) znaša —8,1^o, temperaturni povpreček zime, ki se je pravkar iztekla, pa je znatno višji, saj znaša —4,4^o. Pozitivni temperaturni odklon znaša potemtakem kar 3,7^o. V padavinskem pogledu je bila zima izredno suha. Dolgoletni zimski padavinski povpreček znaša 324 mm, v minulih treh zimskih mesecih pa je skupno padlo samo 150 mm padavin, kar je samo 46 % od normalne zimske množine moče. Podrobnosti po posameznih mesecih so naslednje:

Decembrski temperaturni povpreček, ki je znašal —6,4^o, je bil za 0,4^o nad dolgoletnim povprečkom, ki znaša —6,8^o. Januarja je bilo najtopleje, saj je njegov mesečni temperaturni povpreček znašal samo —2,7^o; bil je kar za 5,8^o nad normalnim januarskim povprečkom obdobja 1956—85, ki znaša —8,9^o. V naših gorah je februar najhladnejši mesec v letu. Letošnji februarski temperaturni povpreček pa je znašal samo —4,0^o. Februar je bil kar za 4,9^o pretopen v primerjavi z dolgoletnim povprečkom, ki znaša —8,9^o.

Absolutne mesečne ekstremne temperature zimskih mesecev so bile v mejah doslej znanih temperaturnih ekstremov. Maksimalne temperature so znašale v decembru 3,9^o (dne 23. decembra), 7,1^o dne 16. ja-

nuarja in 6,6^o dne 1. februarja. Za primerjavo naj služijo najvišje doslej izmerjene temperature Kredarice: 3. decembra 1935 je znašala temperatura zraka 9,8^o, 7. januarja 1983, 7,6^o, 29. februarja 1976 pa 9,4^o.

Najnižje temperature posameznih mesecev so bile —21,4^o dne 16. decembra (abs. min. —25,3^o dne 23. 12. 1962), —10,9^o dne 6. januarja (abs. min. —28,3^o dne 7. 1. 1985) in —15,0^o dne 15. februarja (abs. min. —27,7^o dne 15. 2. 1965). Navedeni mesečni temperaturni povpreček ter absolutni mesečni temperaturni ekstremi (maksimalni in minimalni) v primerjavi z normalnimi vrednostmi kažejo, da je bila zima na Kredarici pa tudi drugod v naših gorah dosti pretopla.

Oblačnost in trajanje sončnega sija sta si v obratnem sorazmerju: bolj je oblačno, manj je sončnega sija. Velja pa tudi nasprotno. — Decembrski povpreček mesečne oblačnosti je znašal 4,5 desetih pokritosti neba; bil je pod normalno vrednostjo, ki znaša 5,5. Sonce je v tem mesecu — po heliografskih registracijah — sijalo 118 ur, kar je 44 odstotkov maksimalnega možnega trajanja sončnega sija v tem mesecu na Kredarici. Januarja se je stopnja oblačnosti zelo znižala; znašala je samo 1,5 desetine pokritosti neba, njen dolgoletni povpreček za ta mesec pa znaša 5,5 desetih pokritosti neba. Zato je sonce obsevalo Kredarico kar 204 ure, kar je 72 odstotkov maksimalnega trajanja sončnega sija v ja-

nuarju. Tako visok odstotek je izjemna vrednost. Tudi februarja je bila stopnja pokritosti neba pod normalno vrednostjo; znašala je 4,2 desetine pokritosti neba, medtem ko dolgoletni povpreček znaša 5,6 desetine pokritosti neba. Sončnega sija je bilo precej manj, samo 136 ur, kar je 47 odstotkov maksimalnega možnega trajanja.

Padavine so minulo zimo zatajile. Decembra jih je v desetih dneh padlo (kot sneg) samo 50 mm, kar je komaj 39 odstotkov normalne mesečne množine, ki znaša 119 mm. Januar je bil izjemno suh. Padlo je komaj 1 mm (z besedo: eden) padavin, kar je samo 1 odstotek normalne januarске množine padavin, ki znaša 107 mm. Februar je zamujeno skušal nadoknaditi. V zadnji dekadi meseca je padlo 99 mm padavin, kar je 113 odstotkov normalne februarске množine padavin. Padavine vseh treh zimskih mesecev so padale samo kot sneg. Snežna odeja je ležala vso zimo, vendar so njene maksimalne mesečne višine zelo zaostajale za doslej znanimi mesečnimi maksimalnimi višinami snežne odeje. Najvišja decembrska snežna odeja je bila debela 50 cm (dne 15. decembra), kar je komaj šestina doslej znane maksimalne decembrske debeline snežne odeje, ki je 25. decembra 1982 merila 304 cm. Januarja je bila snežna odeja še tanjša; med 1. in 19. januarjem je bila samo 30 cm debela, preostale dneve pa je bila še tanjša. Dne 30. januarja 1977 je bila kar 13-krat debelejša, saj je merila 434 cm. Zadnje dni februarja se je njena debelina povečala na 80 cm, kar je slaba sedmina doslej znane maksimalne februarске debeline snežne odeje na Kredarici (521 cm dne 28. februarja 1977). Kakšne so bile zimske snežne razmere na Kredarici leta 1952, ko je Gorenjsko in Bovško pokrivala izjemno debela snežna odeja, ne vemo, ker takrat na Kredarici še ni bilo meteorološke opazovalnice.

Kako izjemno suha je bila minula zima, nam pove še podatek, da med 22. decembrom 1988 in 22. februarjem 1989 (razen 8. januarja 1989, ko je padlo 1,4 mm padavin) na Kredarici ni bilo padavin. Tako izjemno suhe zime še nismo doživeli.

Pravijo, da davkarja in zima ne prizaneta. Če bo ta ljudska izkušnja držala, se nam bo želja izpolnila in zadovoljila smučarje. Če izdatnih padavin ne bo, bo ledenik močno hiral, pa tudi v dolinah poleti ne bomo imeli vode.

Planinci in alpinisti so imeli minulo zimo v gorah lepo, suho in toplo vreme, smučarji pa niso prišli na svoj račun.

Iz nekaterih slovenskih planinskih društev že več let nismo dobili v uredništvo Planinskega vestnika nobenega glasu. Ali ta društva nič ne delajo — ali pa ne delajo njihovi društveni propagandisti in kulturniki. Spomnite jih kdajpakdaj, čemu ste jim zaupali te društvene funkcije!

In memoriam: Wastl Mariner

Četrtega aprila je končal svojo življenjsko in gorniško pot Wastl Mariner, profesor in alpinist, predvsem pa gorski reševalec iz Innsbrucka na Tirolskem, ki je komaj dober teden prej, 23. marca, dopolnil 80 let.

V Sloveniji ga poznamo predvsem gorski reševalci; nanj nas spominjajo med drugim vitel, pa gorska nosila, ki jih po domače imenujemo kar »mariner«.

Naše poznanstvo sega v prva povojna leta, posebej pa v čas, ko je slovenska in jugoslovanska GRS postala družinski član IKAR — Mednarodne komisije za reševanje v gorah.

Wastl je po zaključku druge svetovne vojne, leta 1945, na moč prizadevno poskušal med vojno zbrati izkušnje in znanje, predvsem pa učinkovito reševalno opremo, uvesti v civilno rabo.

Kot strokovnjak in pobudnik je pripravil mednarodna srečanja reševalcev vse od leta 1948 naprej. To je čas, ki šteje za začetek, prva snovanja in mladostna leta IKAR.

Po nalogu Mednarodne unije planinskih združenj — UIAA je leta 1955 v Boznu na Južnem Tirolskem sklical zastopnike vseh alpskih dežel, ki so med 29. in 30. oktobrom v hotelu Mondschein še formalno ustanovili IKAR kot osrednjo strokovno organizacijo gorskih reševalcev. Ob ustanovitvi se je modro odpovedal dolžnosti predsednika v korist zdravnika-reševalca iz nevtralne Švice dr. Rudija Campella. V organizaciji je prevzel mesto predsednika podkomisije za tehniko reševanja in opremo, ki jo je uspešno vodil več kot trideset let in kronal z odličnim priložnikom »Neuzeitliche Bergrettungstechnik«. Ob 80-letnem jubileju je po številnih čestitkah z lastnimi besedami najlepše razkril svoje bistvo. Takole pravi:

»Priznanje za delo v alpinizmu in gorski reševalni službi mi je v veliko čast. V ključnem obdobju mojega čudovito lepega življenja z gorami se mi potrjuje, da sem z uspehom izpolnjeval dolžnosti, ki sem jih jemal kot nekaj samoumevnega in kar sem opravljal v dokaz hvaležnosti za vse, česar sem bil v dolgih šestdesetih letih deležen v gorah.

Nikdar, odkar živim, nisem ničesar jemal brez zahvale, kot da mi nujno pripada. Na stara leta mi to daje prijeten občutek; pomirjen sem in hkrati vesel, da v gorah nisem stregel samo lastnim užitekom.«

OČAKOVA SAMOTA

LOJZE BUDKOVIČ

Letošnja zima je krepko razočarala občudovalce zasneženih gora. Goram pa ni prinesla običajnega miru. Na markiranih poteh smo srečevali trume planincev, ki so v prelepih dnevih hiteli k oddaljenim vrhovom. Stene so komaj požirale naveze, željne novih doživetij in kategorizacijskih točk.

V takih razmerah človek resnično ne more zdržati doma. Le kam bi jo mahnil?

Že nekaj let iz pisarne gozdne uprave na Bohinjski Bistrici brezplačno uživamo razglede na dnevno prebujanje Julijcev. Jutra z zarjo so nekaj posebnega. Gore zažarijo kot v plavžu. Kako rad bi takrat kljub mrazu žarel na Triglavu, Toscu ali v grapi Mišelj vrha! Nehote si doživljanje približamo skozi daljnogled: na prostranih pobočjih Tosca opazujemo gamse, ki mulijo suho travo na bornih kopninah.

Pogled seže na očaka. Stolp zaenkrat sameva. Drobna gaz pod vrhom pričča o obisku. Kaj pa greben, ki se vleče prek Rjavca na Triglav? To bi bilo vredno obiska!

V soboto se pričnejo psihološke priprave. Žena končno le spozna, da je bolje pustiti staremu kozlu na pašo, kot pa popravljati jasi v hlevu. Prepričam še svaka, ki je po ozki specializaciji košarkar, in v nedeljo se zapeljeva pod Konjščico.

KAMNOLOM V ŠKRBINI

Jutro je hladno. Previdno hodiva po zaledeneli vlaki, ker ne bi rada prehitro zaključila ture. Še v mraku zapušča valnino in grizeva pot proti Jezercu. Blaženi mir skali samo pasji lajež med stanovi. Na Jezercu stopiva v prvi resen sneg. Nimava časa za počitek; greben je namreč še hudirjevo daleč. Tudi vreme se nekam kisa. S Studorskega prevala razločno vidi, da na Primorskem nekaj kuhajo. Sunki severozahodnika pravijo, naj ne bova preveč v skrbeh. Na ravnem delu poti okoli Tosca lahko malo predahneva. Za ovinkom pričakujeva pogled na greben. Prav mogočno se dviguje nad Ledinami. Vajene oči iščejo prehode. Vstopila bova s poti na Dolič. Rjavec ne kaže večjih težav. Severozahodnik že prinaša modrino. Mimo Vodnikove kočice se prepustiva poti pod Cesar in Konjsko sedlo. Bližje sva grebenu, hitreje se vzpenjava po serpentinah pod Planiko.

Končno sva pri vstopu. Utišava kruljenje v lačnih želodcih in se previdno spustiva

v lahko plezanje. Skala je krušljiva in obložena z drobirjem. Prehodi niso težavni, razen škrbine pod Rjavcem, kjer je pravi kamnolom. Svet se položi in prvič zagledava vrh Triglava. Na njem je že kar grozd obiskovalcev. Naletiva na prazno tubo majoneze, ki očitno ni iz Kugyjevih časov; skupaj s Komacem je že leta 1893 prvič prečil greben z Bovške škrbine do Rjavca.

O tej turi je v svoji knjigi Pet stoletij Triglava napisal: »Ko sem nekega dne, prihajajoč skozi Krmo, zlezal na Vernar (2226 m), sem nad južno krmico zagledal nekaj, česar od vseh stotih mož, ki so že gledali tja, ni bil nihče zapazil. Niti sloviti stari triglavski vodnik Šest iz Bohinja, čeprav je vselej trdil, da mora nekaj takega poiskati in najti. Takoj sem stopil blizu in se že isto popoldne iz kočice Marije Terezije povzpela na dve skalni glavi, ki stojita v južnem grebenu Triglava. Obe sta bili še deviški. Zahodna od njiju, ki kipi kvišku z navpičnimi rdečimi zidovi, se upira s skrajnimi silami, toda Andrej jih je po kratkem spopadu zlomil. Od onod sva opazovala in potegnili smer novega vzpona čez južno steno.«

IZPOSTAVLJEN RAZBIT GREBEN

Na Rjavcu naju pozdravi možic in prelep razgled na Triglav. Greben se rahlo spušča in oži. Ponovno sva v kamnolomski coni in temu primerna je previdnost pri napredovanju.

Pogled na naslednji stolp ni preveč razveseljiv. Ponuja raztežaj malo zahtevnejšega plezanja. Še sreča, da imava tanjšo vrvo in nekaj železja. Po ozki poltici se zabarikadirava v votlini pod previsom. Zaradi moralne opore zabijem klin in oklevajoče naskočim težave. Ker le ni tako hudo, sem kmalu nad problemi. Uroš ima manj težav, ker ima kot košarkar večje operativno področje za iskanje primernih oprimkov.

Priplezava na stolp. Ponovno možic. Greben je še bolj zožen in razdejan od strele. Prav po mačje se plazim preko zajetne skale, ki čaka le na primerno sapico, da jo pahne v globino. Uroš me že malo grdo gleda, ker ga vlačim po takem svetu. Potolažim ga, da naju za naslednjim stolpom čaka Bovška škrbina. No, do drugega stolpa je ozek, izpostavljen greben in nepoznan prehod na stolp. Tudi ta težava je premagana in že gledava v škrbini.

Kamen se nama odvali s srca. Šele sedaj opaziva, da nama je Triglav pripravil pravo

pravilčno popoldne. Pogledi sežejo daleč v Dolomite in Visoke Ture. Severozahodnik je na grebenu prav rezek, zato brž v škrbino! Pospraviva opremo in po markirani poti po polžje lezeva proti vrhu. Sva kar rahlo utrujena in žejna. Vse to preмага izjemen razgled. Na vrhu srečava dva mladeniča iz Ljubljane. Po Triglavu rajzata kar v teniskah. Iz vpisne knjige ugotovimo, da je vrh obiskalo tega dne preko 50 planincev. Neverjetna številka za januar!

JUGO PENETENTES

Treba bo v dolino. Na Planiki na dušek zvrneva skromno, vendar dragoceno konzervo piva. S pogledi švigava po najinem grebenu, ki je kljub očakovi bližini tako samotni, odmaknjen ljudskemu vrvežu.

Po snežiščih, na katerih se zaradi izredno suhega zraka že tvorijo jugo-penetentesi, oddrsiva proti Konjskemu sedlu. Sedaj pa

hitro naprej, da ne bova žrtvi noči! Na Konjščici se za trenutek ustavita pri Robertu. V stanu nama ponudi kačjo slino, tako da se komaj ustavita pri avtomobilu.

Doma naju težko pričakujejo z riževo juho in drugimi dobrotami nekoliko poznega nedeljskega kosila. Otroka radovedno vlečeta na ušesa doživetja. Noge postajajo od celodnevne rajže vse bolj svinčene. Kljub utrujenosti pa se v podzavesti že prebujajo novi načrti.

* * *

Opomba: Greben preko Rjavca do Triglava sva 22. 1. 1989 preplezala Uroš Novak (KK Radovljica) in Lojze Budkovič (AO Bohinj). Težave v skoraj 1,5 km dolgem grebenu niso prehude (I—III), le previs smrdi po štirici. Ker je o turi znano bore malo podatkov o predhodnikih, lahko že bralci Planinskega vestnika razkrijejo kakšno skrivnost.

PLANINSTVO — ALPINIZEM — PROSTO PLEZANJE

MANEKENI TEHNIKE IN INDUSTRIJE?

ŠEFKO KADRIČ

V reviji Staze, glasilu PD Energoinvest iz Sarajeva, je v lanskim predzadnji številki izšel pričujoči prispevek. Zaradi pogledov, ki jih je avtor v njem razložil, se nam je zdel tako zanimiv, da ga v celoti ponatiskujemo. Seveda ni nujno, da se uredništvo Planinskega vestnika z ugotovitvami strinja ali se kakorkoli drugače opredeljuje do njih; objavljamo ga preprosto kot mnenje nekega avtorja in (morebiti) nekega okolja. (Op. ur.)

* * *

Komunikacijska povezanost, ekonomska, kulturna in svetá kot celote, še nikoli ni tako močno vezala ljudi in narode drugega na drugega in tako hitro omogočala obtok idej, ideologij, usmeritev vrednot, na drugi strani pa ni bil človek še nikoli v svoji zgodovini v položaju, da bi ga tako hitro dezinformirali, ga enostransko informirali ali mu vsilili usmeritve v nove vrednote, standarde in podobno. V tej zvezi niti alpinizem ne ostaja imun na stanje in gibanje v svetu. Zato je alpinizem kakor tudi njegova ideologija, posebno še ideologija alpinistične morale, odsev splošnega svetovnega družbenega stanja.

Značilnost svetovnih družbenih odnosov, v katerih imajo usmeritve v vrednote Zahoda zdaj pomembno, ponekod celo prevladujoče mesto, je konkurenca, neredko ne-

usmiljena konkurenca, ki z najrazličnejšimi načini in metodami, tudi z javnim mnenjem, vključuje človeka kot individua vase.

Tako postaja tudi alpinizem iz ljubezni do lepote gorá in človeka ter iz duhá dostojanstvenega tekmovanja s samim seboj alpinizem konkurence, prestiža (posameznikov, regij, narodov idr.). V alpinizmu se je — enako kot v številne druge človekove dejavnosti — vmešal biznis, to je industrija potrošniške družbe, kjer v glavnem zelo drago prodaja svoje izdelke.

Alpinizmu je bil vsiljen duh tehnične popolnosti; težnjo, ki jo človek namerava uresničiti v materialu, prenaša tudi v sebe samega — težnjo, s katero želi preskočiti zgornjo mejo svoje pameti in telesa. Da bi bili alpinisti glede tega uspešni v steni, se vse pogosteje in vse bolj poslužujejo tehničnih pripomočkov. Zdaj ni tehnično nerešljivih problemov v steni, kar pomeni, da je plezalec prebil zgornjo mejo nemožnega, vendar z dehumanizacijo na širšem področju kot posledico. Zato je Walter Bonatti dejal: »Z uporabo ekspanzijskega klina (...) občutek nepredvidenega skoraj izgine, s tem pa tudi izziv alpinizma samega kot tudi pomena besede 'nemogoče' (...) Duh alpinizma je ubit. Postaja edinole še grobost in surovost in ni nobenega razloga, da bi še naprej obstajal.«

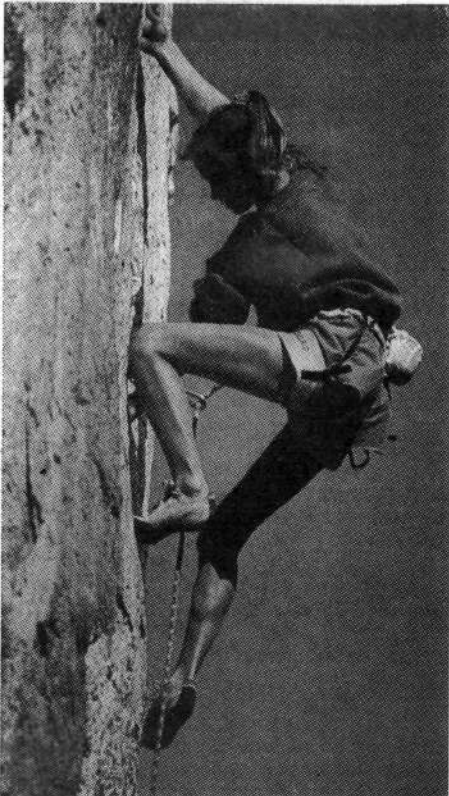
Od življenjskega pravila »Izkušnja in vložen trud prineseta uspeh« prihajamo do tehnicističnega pravila »Boljša in popolnejša oprema pomeni večji uspeh«. Če k

temu dodamo še to, da pomeni dobra oprema denar, odkrijemo bistvo zakulisne igre, ki se vrta okoli alpinizma zunaj samih alpinistov in ki jo sprejemajo, pri čemer pogosto tega niti ne dojemajo, ali pa igro sprejemajo preprosto zato, ker tudi sami želijo senzacije in posredne lastne potrditve. S tem postane alpinist maneken v rokah industrije, plačilno sredstvo senzacije in prestiža, posreden industrijski izdelek, porabnik in vir informacij (vseobsegajočega informativnega stroja, industrijskega, športnega idr.).

Glede na to, da je alpinizem kot vrhunska oblika planinstva v tem primeru omejen na plezanje, kjer so iz že omenjenih razlogov možne kategorizacije, omejevanje rezultatov na merljive časovne enote, dolžine, teže itd., kar je mehanicizem, ki ga ni mogoče vključiti v bistvo alpinizma, je pa po meri porabniške družbe, naj se vrnem k izvoru imena »alpinizem«, »planinstvo« in »plezanje«.

Alpinizem kot gibanje novejšega časa se je rodil v velikih bojih za novo družbeno ureditev v Evropi (18. stoletje), in sicer v službi raziskovanja narave. Sam pojem priča o tem, da je to dejavnost, ki ima svoj objekt, s katerim se ukvarja, v gorah, in še natančneje, v Alpah kot gorskem

Maneken industrijske porabniške družbe?

masivu, z vrsto tehničnih težav, ki jih je treba premagati in spoznati, od strmih pobočij, pokritih z gostim rastlinjem, do strmih kamnitih prepadov, strmih zasneženih pobočij in ledenikov idr. Vse to zahteva od alpinista izredno psihično in fizično pripravljenost, znanje plezalne tehnike v kopni skali in ledu, znanje o nevarnostih v gorah, o gorah nasploh, izjemen občutek za orientacijo. Da bi se hitreje premikali ali da bi se izognili nevarnostim in zaradi reševanja morajo alpinisti obvladati smučarsko tehniko, transport itd.; zaradi natančnejšega seznanjanja planinske javnosti in javnosti nasploh in da bi izpopolnili znanstvena, umetniška in drugačna spoznanja, morajo poznati tehniko zapisovanja motivov, okolja in ostalega bodisi z risanjem, bodisi s fotografsko in filmsko tehniko ter z drugačnimi metodami itd. Ta in takšna celovitost je alpinizem, ki ni merljiv s standardnimi merili in enotami časa, dolžine, teže itd. (Takšna dejavnost v Andih se imenuje andizem.)

Planinstvo kot športnorekreativna človekova dejavnost ima za objekt, s katerim se ukvarja, goro, planino. Gore so v geografskem smislu vzpetine, dvignjena območja z nadmorsko višino nad 500 metrov, iz česar lahko opredelimo planinstvo, ki je človekova dejavnost v gorskem okolju iz športnorekreativnih pobud. Katere in kakšne dejavnosti so to, je popolnoma stvar individualnih privrženosti, možnosti in interesov.

Športno plezanje ni nič drugega kot proizvod porabniške družbe, ki jo je mogoče meriti s standardnimi enotami, za objekt pa lahko služi (vendar to ni nujno) gora. Zaradi tega beremo senzacionalne članke o plezanju po nebotačnikih, stolpih, piramidah itd. To in takšno plezanje je prej predmet socioloških proučevanj, natančneje, urbane sociologije, ki se ukvarja z odtujevanjem človeka v urbanem okolju in stremljenji k temu, da bi ovrednotilo lastne kakovosti v slogu omenjenega prestiža, senzacije, nenavadnosti itd. Žal želijo kar pogosto poistovetiti pojma plezanje in alpinizem, kar v praktičnem smislu pomeni njegovo zoževanje do vulgarizacije, zoževanje zornega kota do tiste ravni, ko človek vidi samo steno, in še več, samo del te stene.

V teh in tako omejenih pogledih na alpinizem želijo nekateri vsiliti veljavni standard kategorizacije — delitev alpinistov na kategorije, težavnosti na ocene, čas plezanja pa na sekunde, s čimer niso upoštevane popolnoma individualne alpinistove posebnosti (spolne, starostne, telesne, duševne, gmotne idr.).

Pri sprejemanju alpinizma, pri iskanju njegovega pravega mesta v naši družbi ne smemo zanemariti osnovnih vrednot socializma kot sistema in samoupravljanja kot njegove oblike, ustrezne našemu družbenemu življenju, ogromne doze humani-

zacije, očlovečenja človekove dejavnosti; delovanja, s katerim se človek ukvarja, da bi v dolgi vrsti preizkušeni, situacij, v stiskah z zunanjo naravo občutil in razvil svoj notranji svet, razvil vsestransko, zdravo socialistično osebnost, ne pa da bi človek tem dejavnostim služil in jim bil suženj. Alpinizem mora pri nas povezovati

smeri svojega razvoja z razvojem socialističnega humanizma nasploh, prilagodega našemu družbenemu življenju, pri čemer mora gojiti njegove usmeritve v vrednote ter se lotevati najrazličnejših ukrepov in aktivnosti za konkretno zaščito pred njegovo dehumanizacijo.

(Staze)

OBETA SE NAM ŠE ENA NOVA TRANSVERZALA:

GEODETSKA PLANINSKA POT

Slovenski geodeti pripravljajo slovensko geodetsko planinsko pot, ki naj ne bi peljala od vrha do vrha, ampak naj bi povezovala obiske vseh tistih vrhov, ki so v visokogorju, sredogorju in gričevnatem svetu in na katerih so točke slovenske trigonometrične mreže prvega reda.

V Sloveniji je 35 točk trigonometrične mreže prvega reda, ki so enakomerno razporejene po celotni površini republike. To so Kanin, Mangrt, Razlog, Golica, Košuta, Grintovec, Uršlja gora, Velika Kopa, Žigertov vrh, Lokavec, Kemenek, Lendavske gorice, Jeruzalem, Zavrh (Grmada), Donačka gora, Javornik, Mrzlica, Vivodnik, Rašica, Blegoš, Rodica, Korada, Kremenjak, Mrzovec, Nanos, Krim, Kucelj, Orljek, Zglavnica, Gorjanci, Debeli vrh, Cerklj, Sv. Ana, Snežnik, Slavnik in Malija. Najvišja točka je Mangrt (2679 m), najnižja Kremenjak (236 m). Vrsta vrhov, na katerih so trigonometrične točke prvega reda, je cilj planinskih obiskov in so vključeni v različne planinske poti.

Na Slovenski planinski poti je sedem vrhov, na razširjeni slovenski planinski poti pa še pet. Kot so lahko geodeti grobo preverili, je dostop na 21 vrhov označen in opisan v glavnih planinskih vodnikih. V krajše lokalne planinske poti so vključeni še drugi vrhovi; tako so poti nanje označene in verjetno tudi opisane. Prav malo vrhov s te bodoče poti je manj obiskanih, zato bo potrebno preveriti dostope, jih označiti in primerno opisati. Dostop do dveh vrhov (Krim, Cerklj) je vprašljiv, ker sta pod vojaškim režimom.

Kot je napisal v prvi informaciji o tej bodoči poti inženir geodezije Gojmir Mlakar iz Celja, bo treba marsikaj storiti, preden bodo lahko nanjo stopili prvi pohodniki. Predvsem bo treba imenovati delovno skupino, ki naj bi opravila vse priprave za vzpostavitev te poti; skupino naj bi imenovala Zveza geodetov Slovenije. Potem bi bilo treba po njegovem mnenju vzpostaviti stike s Planinsko zvezo Slovenije, ki naj bi sodelovala v akciji. Zatem naj bi podrobneje proučili vrhove, na katerih so trigonometrične točke prvega reda, kar zadeva dostopnost, potrebe po ureditvi in označitvi dostopnih poti. Nadalje bi bilo

treba pripraviti primeren vodnik; v njegovem uvodnem delu bi na poljuden, tudi negeodetom razumljiv način opisali bistvo in pomen triangulacije, način določitve in lego koordinat, še posebej pa značilnosti trigonometrične mreže prvega reda; k splošnemu delu bi sodila tudi primerna karta trigonometrične mreže, iz katere naj bi bile razvidne opazovane smeri na sosednje trigonometrične točke prvega reda; v podrobnejšem delu vodnika bi bil opis vsakega vrha s trigonometrično točko prvega reda: na levi strani topografija (izrez iz karte 1:10 000), številka točke, njena lega (geografske koordinate) in nadmorska višina, na desni pa prostor za žig, ki dokazuje obisk; v vodniku naj bi bil opisan tudi dostop do točke.

Hkrati bi morali pobudniki za to pot preveriti dostope do vrhov, ki niso vključeni v planinske poti, jih urediti in označiti. Pri tem bi lahko sodelovali predstavniki pristojne geodetske uprave. Naposled bi morali izdelati celostno podobo akcije, se pravi zunanji videz oznake, markacije, način označitve smeri, videz vodnika ipd.

Kot je predvideno, naj bi akcijo uresničili že do letošnje jeseni, ko bi pot odprli z obiskom najvišje trigonometrične točke na Mangrtu.

Smrt na Everestu

Francoski radijski in televizijski novinar in alpinist Michele Parmentier je konec lanskega leta podlegel svoji alpinistični strasti na Everestu, in sicer na višini približno osem tisoč metrov. Bil je udeleženec odprave *Esprit d'Equipe*, naslednice *Quote Oitomila*, ki je bila namenjena na najvišjo goro sveta. Ko je na višini osem tisoč metrov divjala nevihta, so se z gore vrnili vsi razen njega. Prepričan je bil, da bo orkan kmalu minil ali da se bo vreme vsaj nekoliko umirilo, ta napačna presoja pa je bila zanj usodna. Orkan je namreč divjal po gori kar nekaj dni, tako dolgega bivanja v divjini pa ni preživel. Morda se je nekoliko zanašal na svojo srečo, ki jo je do takrat že imel v gorah: podobno neurje je namreč dve leti prej že preživel na K-2, ko se je vračal z vrha ob nenadnem poslabšanju vremena ter se po zares čudežnem naključju vrnil iz ledenega pekla z gore. Tokrat mu usoda ni bila tako mila.

SOŠKA PEŠPOT ZA DRUŽINSKE POHODE

JANEZ BIZJAK

Ideja o pešpoti po dolini Trente se je rodila v začetku osemdesetih let. Če se prav spomnim, je bil takratni predsednik PZS Tomaž Banovec med prvimi, ki so bili prepričani, da bi bil že čas, da bi planinskim pohodnikom uredili pot, ki bi jih vodila od izvira Soče do Bovca po najlepših predelih Trente, predvsem pa stran od cestnega prometa. Ko smo pri Triglavskem narodnem parku leta 1984 začeli sestavljati srednjeročne in dolgoročne razvojne plane, smo vanje vnesli tudi ureditev soške poti.

Toda prehod od besed k dejanjem je zahteval tri leta. Poznavalce in ljubitelje Trente ter tiste gornike, ki v Julijce zahajajo s soške strani, ni potrebno posebej prepričevati o prednostih pešpoti skozi Trento. V miru in odmaknjeno od ceste občudovati naravno bogastvo soške doline ter izjemne gorske panorame, ki se za vsakim vogalom odkrivajo popotniku, je povsem nekaj drugega kot enako početje v dosedanjih razmerah, ki so pogojevale le hojo po vedno bolj prometni cesti.

RAZŠIRITEV STARIH STEZ

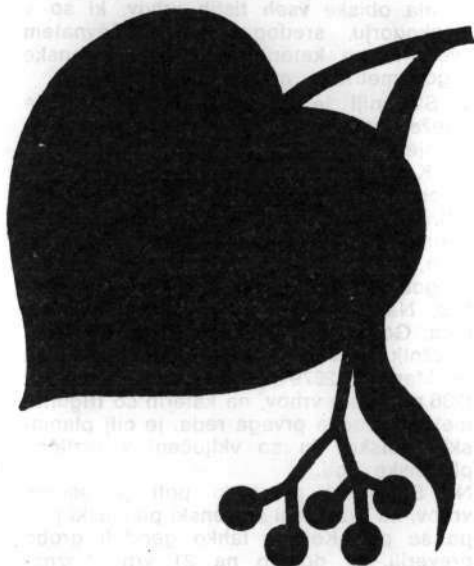
Kot v vsaki dolini tudi v Trenti ni cesta edina pot. Vzporedno s cesto vodi nekaj stez, ki so večidel zaraščene, opuščene in na nekaterih krajih komaj spoznavne. Ureditev pešpoti skozi Trento torej ne pomeni gradnje nove poti, ampak razširitev obstoječih stez in čiščenje njihove okolice; kjer pa steze niso povezane, bo potrebno narediti nove kratke povezovalne odseke.

Pešpot je urejena, ko je tudi opremljena s počivališči, razgledišči in primernimi oznakami. K opremi pešpoti sodijo klopi, mize, koši za smeti, smerne table in markacije, oznake naravnih in kulturnih posebnosti, mimo katerih vodi pot, urejeni dostopi k tem znamenitostim, informacijske table o gozdni vegetaciji, o značilnem rastlinstvu in živalstvu ob poti, o vodah in geologiji, opozorila za ekološko ozavešanje idr. Veliko dela in veliko denarja torej. Pešpoti drugod po svetu so obenem tudi učne in vzgojne poti, namenjene rekreaciji in izobraževanju hkrati.

Soško pot ureja Triglavski narodni park. Veliko je pomagala krajevna skupnost Trenta-Soča, predvsem pri iskanju soglasij lastnikov posameznih parcel, čez katere pelje pešpot. Vedeti moramo, da ni vsak lastnik vesel, če čez njegovo zemljo

hodijo popotniki. Pomoč je obljubilo tudi turistično društvo Trenta, ustanovljeno konec lanskega leta.

Izhodišče za urejanje in trasiranje soške poti je vsebinsko zahtevno: popeljati pohodnike od izvira Soče v Zapodnem po vsej Trenti navzdol, mimo vseh naravnih znamenitosti in kulturnih ali zgodovinskih spomenikov, odmaknjeno od ceste in čez krajinsko najbolj atraktivne predele soške doline. Nemogoče je celotno pot urediti

Markacija na Soški poti: lipov list

naenkrat. Ker bo, kadar bo končana, dolga skoraj 22 km, je urejanje razdeljeno po odsekih, trajalo pa bo nekaj let. Na začetku in na koncu vsakega odseka bo postavljena informacijska tabla s skico in opisom tega odseka.

KAKO JE V PARKU V HESSNU?

Leta 1988 je bil urejen in delno opremljen prvi odsek soške poti od izvira Soče (oznaka 1) do Markovega mostu (oznaka 2) pod naseljem Na Logu. Na tem odseku še manjkajo markacije; od tistih, ki so bile pritrjene, so jih nekaj že pobrali obiskovalci »za spomin«. Posebnost teh markacij vidi vsak že na prvi pogled: majhne bele kvadratne ploščice z zelenim lipovim listom. Zakaj lipov list in ne vsem znana planinska markacija? Ker soška pot ne bo

planinska, ampak tudi vzgojna in učna pot, so potrebne drugačne oznake.

Pri opremljanju poti smo uporabili izkušnje krajinskega parka Hochtaunus iz nemške zvezne dežele Hessen. Oba parka, Hochtaunus in Triglavski narodni park, tesno sodelujeta na področju urejanja prostora in pri izmenjavi izkušenj iz ekološke problematike. Listino o sodelovanju in pobratenju sta parka podpisala junija 1968 v Trenti na isti dan, ko je bil slovesno odprt prvi odsek soške poti. V parku Hochtaunus pešpoti niso označene z enotnimi markacijami ali ločeno po številkah, ampak ima vsaka pešpot svojo oznako: največ je živalskih simbolov, nekaj pa je rastlinskih znakov. Njihove izkušnje dokazujejo, da so takšne markacije zelo razumljive za orientacijo in spomin pri pohodnikih, zato smo pri soški poti poskusili s podobnim. Ena od njihovih najdaljših pešpoti ima oznake z zelenim lipovim listom. Ker nam je taka markacija domača, smo jo uporabili na soški poti. Vse potrebne tablice z lipovim listom za soško pot so izdelali in podarili v parku Hochtaunus.

Lipa in lipov list nista le identifikacijska simbola za Slovenijo, ampak imata podoben pomen tudi v deželi Hessen. Ob cestah na tamkajšnjem podeželju so dolgi in dišeči lipovi gaji, tipična hesenška kmetija pa ima na dvorišču vodnjak in košato lipo. Lipa iz dežele Hessen raste tudi ob soški poti. Visoko drevo so pripeljali iz Nemčije in ga posadili na dan podpisa listine o sodelovanju. Ta lipa stoji na počivališču soške poti nasproti kampa Bolčina v Zgornji Trenti.

PRVI ODSEK POTI

Še kratek opis prvega odseka soške poti. Pot se začne (v obratni smeri pa konča) na parkirišču ob cesti nekaj minut pod Kočo pri izviru Soče. Vstop na pešpot je označen z veliko informacijsko tablo. Pot je speljana skozi gozd po levem bregu Soče do značilne trentarske hiše na cestnem križišču Trenta—Vršič—Izvir Soče. Tu je treba stopiti nazaj na cesto in iti po njej do ovinka pred Kugyjevimi spomenikom (možnosti za stezo ob cesti zaenkrat še ni). Nato stopimo mimo spomenika do Petrove domačije; to je nedvomno najpogostejše fotografirana tipična trentarska hiša, eden od zadnjih in najdragocenejših spomenikov nepokvarjene trentarske arhitekture. Od Petrove hiše gremo navzdol po široki poti v Mlinarico.

Pred brvjo čez Sočo naj nihče ne pozabi zaviti v sotesko Mlinarice (naravna znamenitost), kar je le 7 minut hoje. Nato se vrnemo čez brv in po cesti pod Pretnarjevo domačijo (p. d. Furlan) do cestnega mostu čez Sočo. Soška pot zavije pred mostom desno na desni breg Soče in je

speljana ob strugi navzdol, umaknjeno od cestnega prometa.

Za obisk botaničnega vrta Juliana je treba nasproti trentarske cerkvice spet čez brv na cesto in v Juliano. Zato bo soška pot dobila na tem odseku vzporedno varianto po gozdni stezi nad cesto od Juliane navzdol čez Mali Vršič do naselja Na Logu. Zaenkrat se je mogoče cesti izogniti le po desnem bregu Soče. — S steze se popotnikom odpirajo čudoviti pogledi na divji gorski svet okrog Trente in nad njo. S počivališča pri lipi je mogoče priti čez brv v avtokamp Bolčina.

Od lipe navzdol je pot speljana po manj znanem delu Trente (še vedno desni breg Soče), zato pa izjemno slikovitem zaradi nenavadnih razgledov.

Prvi odsek soške poti se konča pri velikem mostu čez Sočo; imenuje se Markov most. S tega mostu ali pa nekoliko višje čez brv (Pretnarjeva brv) boste v nekaj minutah prišli po cesti do največjega trentarskega naselja Na Logu. Tam je avtobusna postaja, privatna trgovina, trentarski muzej, poleti pa je odprto gostišče Orel.

BODITE PRIZANESLJIVI!

Drugi odsek soške poti bo urejen od Markovega mostu navzdol po levi strani Soče do odcepa za Vrsnik. To delo nas čaka v letu 1989.

Soška pot je že zdaj zelo primerna za družinske pohode. Kdor bo hodil po njej, bo našel precej nedodelanih malenkosti; večkrat bo zaman iskal markacijo, ker jo je kdo pred njim »vzel za spomin«.

Veliko dela in časa bo potrebno, da bo soška pot opremljena in urejena, kot je treba. Zato bodite na začetnih odsekih prizanesljivi pohodniki. Ne kritizirajte, ampak uživajte — in pomagajte.

HELENA GIACOMELLI

Vsako pomlad

*Vsako pomlad
ko grem spet
po teh svojih poteh*

*Ko jeziki snega
še oblizujejo
otoke razprtega teloha*

dišijo poti čisto drugače.

*Ker je sneg
popil ves nemir
tisočerih nog.*

ČISTO PRAVA TURISTIČNA ODPRAVA

TOMAŽ RAVNIHAR

Himalajo smo si vedno predstavljali kot nekaj silno visokega. Da ni povsod taka, ugotovimo na začetku svoje poti — trekkinga okoli Anapurn.

Hodimo na komaj štiristo metrih nadmorske višine. Po zeleni široki dolini teče reka Marsiandi in njeni pritoki zalivajo neskončna terasasta riževa polja, prav tako pa tudi našo pot. V silni vročini in vlagi iščemo prehode prek vodá. Po nekaj dneh hoje se dvignemo komaj za nekaj sto metrov. O toliko opevanih himalajskih gorah ni niti sledu. Kar razočarani smo. Popoldanska oblačnost in rahel večerni dež še povečujeta vlago. Neki večer končno le opazimo vrh gore med oblaki. Malo nam odleže: končno gore. Zadnji sončni žarki osvetljujejo v daljavi belo goro. Manaslu (8156 m), nam pove naš sirdar.

Že teden dni smo od »doma« — Katmanduja. Naš sopotnik, poleg mene edini moškega spola v skupini sedmih Slovencev, ima že več dni velike težave z žulji. Ne more več naprej. Izčrpali smo že vse naše znanje o zdravljenju žuljev, vendar brez uspeha. Noga je zatečena in kaže na zastrupitev. Vsi smo zaskrbljeni.

Ena od naših deklet prinese vest, da je v sosednjem taboru zdravnik in da se bo oglasil po večerji. Kar oddahnemo si: to bo rešitev za nas in zanj. Kmalu prideta dva Avstralca — starejši in mlajši in se lotita dela: pregledata nogo, pohvalita našo dosedanjo nego, se posvetujeta med seboj, nakar data napotke za nadaljnje zdravljenje in nekaj zdravil. Na koncu svetujeta bolniku mirovanje in po nekaj dneh počitka vrnitev v Katmandu.

Nekaj dni hodá dalje ponovno srečamo v neki vasi mladega Avstralca, ki je pred dnevi zdravil našega tovariša. Povabi nas v svoj tabor. Med pogovorom pravi, da pol leta dela v Avstraliji, pol leta pa hodi po svetu in predvsem vodi trekinge po Himalaji. Vprašam ga, kaj je po poklicu. Zasmee se in pove, da je mehanik za popravila hidravlike gradbenih strojev. Le kaj bo z našim fantom, ko mu je nogo zdravil mehanik? Važno je, da misli, da ga je zdravil pravi zdravnik, se tolažimo.

II.

Pokrajina se spreminja. Riža ni več. Dolina postaja vse ožja. Globoko pod nami se peni reka. Hodimo po ozki stezi, ponekod vsekani v strmo steno. Vegetacija se spreminja iz dneva v dan. Vse višje in višje gremo. Kmalu bomo na sedlu Thorung in 5400 metrov visoko. Tu je, žal, najvišja

točka našega pohoda — za nekatere tudi na srečo, kot se je pokazalo kasneje.

Pravijo, da gre okoli 26 000 pohodnikov letno okoli Anapurn. Le malo jih srečujemo. Pot je dolga več sto kilometrov in ljudje se razgubijo na takih razdaljah. Koliko pohodnikov se potepa po vsej nepalski Himalaji, pa vedo samo na policijskem uradu v Katmanduju — ali pa še tam ne.

Vsak pohodnik mora imeti tako kot člani ekspedicij posebno dovoljenje — permit. Ta dokument moramo občasno potrditi na policijskih postajah določenih pokrajin. Čemu služi ta kontrola, ne vemo. Bolj potreben bi bil na takih točkah zdravnik (ali vsaj spodoben prenočitveni objekt), tako pa smo tudi teden dni hodá oddaljeni od najbližjega kraja in zdravnika. Tako je tu seveda najbolje biti zdrav.

Na eni od takih policijskih postaj opazimo pomoto v permitu ene od deklet: namesto imena so ji napisali rojstni kraj, tako da se je pisala MISS STARI TRG TREBNJE, kar pa ni motilo ne nas, ne nje, najmanj pa z dolgočasene policijske uslužbenice.

Mi ne razumemo njih, oni ne nas — pa se kljub temu najbolje razumemo.

III.

V neki vasi v gorah običemo budistično svetišče. Težko najdemo njegovega upravitelja — lamo. Oblečen je v delovno kmečko obleko, enako kot vsi drugi prebivalci vasi, ki tu redijo jake. Verjetno smo lamo zmotili pri kmečkem opravilu, toda na obrazu mu ni videti, da bi bil nejevoljen zaradi našega obiska. Z veseljem nam pokaže svetišče.

Tu se vidi stoletna patina časa. Na stenah je stotine kipcev Bude in starih molitev, napisanih na rižev papir. Rahla svetloba izpod stropa slabo osvetljuje prostor, v njem velik oltar, bobne, zastave, sveče. V temnih kotih je polno lesenih kipcev bogov in boginj, obloženih s prst debelim prahom, ki skrivnostno režeče strmiijo v nas in mi s strahom vanje.

Lama moli pred oltarjem, nato stopi do velikega bobna. Svetišče se strese in mi z njim. Po nekaj udarcih po bobnu se vrne in prižge svečo na oltarju. Tleče dišave, grozeči pogledi bogov, temačnost, odmev bobna — vse je grozljivo, kakor da se dogaja na kakšnem drugem planetu.

Naenkrat opazim, da so rože na oltarju v pločevinkah z velikimi napisi v angleščini o njihovi nekdanji vsebini. Konec je transa.

Premišljuje, kje že vse puščamo tujci sledove, ko jo maham iz templja za hitrimi dekleti.

IV.

Po nadmorski višini smo malo pod streho Evrope — Mont Blanc. Večina od nas ne občuti tegob višine, ker smo dobro aklimatizirani. Danes se pripravljamo na nočni pohod čez 5416 metrov visoko sedlo Thorung. Pred dvema dnevnoma nas je še močil dež, tu gori je snežilo, toda lepo vreme zadnjih dni je sneg pobralo. Kako je na sedlu, točno ne ve nihče. Upamo, da ni veliko snega.

Proti večeru stotine ovc, koz in nekaj konj pridirja do kamnite kolibe, v kateri bivakiramo. Živali so prišle prek sedla, kar je za nas dober znak.

Ob treh zjutraj zapustimo mrzel in umazan kamnit bivak. Po dobri uri hoje pridemo do resne ovire: močan hudournik ledeno mrzle vode drvi čez pot v dolino. Svetloba luči nosačev in sirdarja bega po vodi, ko iščejo najboljšo možnost za prehod. Ni je. Preostane samo zakoračiti v vodo in na drugo stran. V samih supergah nosači zabredejo v vodo. Kako jih zebe, si lahko mislimo. Dolgo časa mečejo v vodo velike skale, po katerih potem mi s težavo prečimo na drugo stran.

Drugi dan je zmanjkalo aspirinov. Povpraševanje je bilo preveliko.

Prvi sončni žarki obarvajo bele gore na obeh straneh naše poti. Sedla še ni nikjer. Počasno hodimo. Ena od deklet ima težave z višino. Tolažimo jo, da bo kmalu bolje, samo da pridemo na drugo stran. Hodi kot v sanjah vsa bleda in izmučena. Toda treba je naprej. Ko je sonce že dokaj visoko, pridemo do ravnice, po kateri še dolgo hodimo. Končno velike piramide zloženega kamenja z molilnimi zastavicami označujejo vrh sedla.

Pot se prevesi navzdol. Levo in desno od nas so sami prelepi vrhovi, šestinpolti-sočaki, lepo zaliti v sneg in led. Sirdar pravi, da je do bližnjega vrha štiri do pet ur. Sonce je že prejšnji dan pobralo sneg na sedlu, zato lahko hitro napredujemo navzdol. Od kitajske meje oziroma Tibeta smo oddaljeni samo kakšen dan hoda.

Dolina, v katero se spuščamo, je brez življenja. Opaziti je le malo lišajev: samo skalovje in pesek. Struge hudournikov so suhe. Kakšno nasprotje dosedanje poti! Takoj se spomnimo na jabolka, ki so na drugi strani rasla v višini našega Triglava.

V daljavi zagledamo velike bele gore: 8167 metrov visoki Daulagiri in 7061 metrov visoki Nilgiri kot predstraža 8091 metrov visoke Anapurne I. Ni videti tako visoko, seveda ko jih gledamo s 5000 metrov visokega »balkona«, pa še nekaj dni hoda so daleč. Kasneje, ko smo prišli bližje pod gore, so nam pokazale svojo lepoto in velikost, kajti pogled z višine 2000 metrov navzgor na višino 8000 metrov pokaže prave razsežnosti.

Spustimo se do reke Gandaki in v mesto Jomosom. Začutimo civilizacijo: urejene

hiše, gostilnice, vojaški objekti, letališče. Veter neusmiljeno piha po dolini reke navzgor. Letala letijo samo zjutraj, ko je mirno ozračje, mi pa hodimo (kot skoraj vedno) ves dan, občasno s hrbti obrnjenimi naprej zaradi prahu in vetra in si utiramo pot po dolini navzdol.

V.

Naši nepalski spremljevalci so vsak dan živahnejši. Bliža se konec sedemnajst-dnevne poti z nami. Kmalu bo izplačilni dan, nato morda kakšen dan počitka, potem pa jih čaka nova pot z novo skupino. Tako je v sezoni pohodništva. Kljub velikim naporom so vedno dobre volje, nasmejani in urnih nog. Hoditi morajo kot mi, včasih še hitreje, poleg tega pa nositi svojo in našo prtljago, kuhati trikrat na dan, postavljati šotore itd.

Ko zapustimo reko Gandaki, se povzpnejo na 2840 metrov visoko sedlo v vasici Goropani in zjutraj na 3193 metrov visoko razgledno točko. Od tu so gore najlepše. Beli vrhovi kipijo v nebo. Vrhovi Anapurn in Daulagirija se šele proti koncu naše poti pokažejo v vsem sijaju. Naš trud je poplačan. Kar boljše volje smo ob teh razgledih, ki se spreminjajo iz ure v uro in iz dneva v dan. Vsak dan je bolj vroče in vsak dan večja je vlaga v zraku. Del poti prehodimo čez pragozd, nato nas kamnita stopničasta pot vodi navzdol. Ni in ni je konec. Po dveh dneh hoje se v dolini pod nami v megli prikaže vodna gladina. Jezero pri mestu Pokara pomeni konec stopnic, konec naše poti. Počutimo se, kot da smo že doma.

Jezero, ki je približno še enkrat večje od našega Bohinjskega, je obdano z močvirjem, v katerem so vodni kanali. Sirdar zavije k vodi — in za ločjem so skriti čolni. Vožnja s čolni je odličen zaključek naše poti.

Na obali nas na velikem prostoru za kampiranje sredi travnika čaka presenečenje. Naš »žulček« z ženo sedi na travi z obvezano nogo in nas pozdravlja. Ne moremo verjeti svojim očem. V kratkih stavih nam pove svojo zgodbo. Po našem odhodu se mu je stanje noge zelo poslabšalo. Po naključju je bil v tistem kraju pravi zdravnik, ki mu je dal dvanajst injekcij antibiotikov in ga tako rešil. Ko se mu je stanje izboljšalo, je z velikimi težavami prišel sem, nam naproti.

Po vsem tem nam dokončno odleže. Srečen konec pustolovščine skupaj zalijemo z rakšijem — domačim blagim nepalskim žganjem in pojemo veliko jezersko ribo. Petje in bobnanje naših domačinov naznanja po večerji, da se bo proslavljanje nadaljevalo.

In res se je: plesali smo, peli in pili pivo še pozno v noč. Kako smo peli slovenske narodne pesmi, naj raje ne povem, domačini pa so vendarle pleskali.

odmevi

KLASIČNO IN ŠPORTNO PLEZANJE

Glede na gospodarske in ekonomske stiske, kakršnim smo priča, menim, da bo treba nekako reorganizirati uporabo planinskega dinarja, ki prihaja kot prihodek od »planinskega čaja«, prav tako pa tudi prihodke, ki jih pridobimo od planinstva. Iz omenjenih prihodkov ne moremo več financirati programov, ki nimajo nič skupnega z goro, ki se od planinstva popolnoma oddaljujejo in obstaja zelo majhna verjetnost, da bi se vloženi dinar vrnil nazaj na goro.

Pri tem mislim na tako imenovano športno plezanje, ki ima vse večji vpliv in se ne širi samo v kakovost, ampak tudi po vrednostih, porabi in zahtevah. Športno plezanje namreč postaja »arenski šport«: seli se v predele pod goro, v soteske, kanjone, morske pečine, telovadnice. Gore in ostena ti plezalci zapuščajo in jih spet prepuščajo »starim tradicionalizmom in srčnem«.

Ne vidim torej v tem planinskih motivov, ki bi jih bilo treba financirati; nobenih planinskih motivov ne vidim v pospeševanju športnega plezanja in ga ne morem upravičevati, razen če ne gre pri tem za trening alpinistov — plezalcev pred plezalnimi vzponi v domačih in tujih gorah.

V razvojnih fazah bi bile nujne organizacijske spremembe. Vendar se bo moralo športno plezanje osamosvojiti, kot so bile v polpreteklosti nekatere reorganizacije, ko se je, na primer, odcepilo od planinske organizacije smučarstvo in se osamosvojilo, kot se je osamosvojilo jamarstvo, v planinski organizaciji pa je ostalo le še turno smučanje. V planinsko organizacijo nismo vključili niti zmajarjev ali jadralnih

padalcev, čeprav bi bili zaradi uporabe planinskih poligonov bližji planinski organizaciji, če ne zaradi drugega že zaradi usklajevanja varnosti, reda in varstva okolja.

Podobno bi se lahko vprašali tudi pri tako imenovani kategorizaciji, kajti ZTKO sredstev s tega naslova ne obravnava ločeno, ko gre za vrhunski športni status: klasični alpinizem in športno plezanje sta na istem imenovalcu. Pri tem pa je treba verjetno poudariti, da je veliko lažje priti do kategorizacije in ranga v športnem plezanju kot v klasičnem stenskem plezanju. Seveda ob tem nočem omalovaževati športnega plezanja, ampak se želim le bojevati za namensko uporabo planinskega dinarja in za pospeševanje dejavnosti na gori, to je za tiste, ki žive z goro in za goro.

Osebnostno želim čimveč razvoja, dosežkov in prodora športnega plezanja v mednarodno areno.

Franc Ekar, Kranj

ZGREŠEN VTIS

V 3. (marčevi) številki letošnjega leta je v intervjuju, ki ga je vodil Tadej Golob z Vikijem Grošljem, na strani 100 v vprašanju tov. Goloba navedeno tudi naslednje: »Akademik Janez Milčinski je že pred leti napisal, da spada alpinizem med športe, v katerih se izraža latentna suicidalnost.«

Ta ugotovitev, katero potem tov. Grošelj po svoje komentira, pa ne drži. Moj brat Janez, upokojeni univerzitetni profesor sodne medicine in mnogim starejšim alpinistom gotovo znan kot dolgoletni član Gorske reševalne službe ter predavatelj na raznih seminarjih za strokovno izpopolnjevanje članov GRS, se s tem problemom nikoli ni ukvarjal.

Polemiko, ki se v članku omenja, je sprožil moj sestavek »Vrhunski alpinizem kot oblika indirektnega samodestruktivnega vedenja, primer Klementa Juga«, objavljen že 1981. leta v Zdravstvenem vestniku in nato ponatisnjen še v Alpinističnih razgledih. Zanimivo je, da se je polemika oživila prav šele po premieri Jančarjeve drame »Klementov padec«, ki ima za snov osebno tragedijo dr. Klementa Juga.

Omenjeni svoj članek sem napisal v sklopu raziskovanj visoke samomorilnosti v Sloveniji in spodbujen od tujih študij o tem, kako se pri vseh nas ljudeh neredkoma pojavljajo in se na nenavadne načine uveljavljajo mimo našega zavestnega hotenja težnje, ki nam skrajšujejo življenja. Življenjska zgodovina dr. Klementa Juga in njen tragični iztek sta se mi videla v tem pogledu izjemno poučna.

Ovce na olimpijskih progah

Planinci in drugi obiskovalci Igmana in Bje-lašnice, pa tudi Jahorine, ki poleti prihajajo na izlete v te hribe, lahko vidijo več tropov ovac, čred konj in govedi, ki se pasejo po zatravljenih olimpijskih smučarskih progah. Ko so urejene proge posejali s travo, niso izgubile nobenega od svojih prejšnjih čarov, prav tako pa niso tamkajšnji gorjani utrpeli nobene škode.

Vendar lahko pozoren obiskovalec opazi, da obstaja vsaj ena pomanjkljivost. Ovce se namreč nerade pasejo po posejani »angleški« travi. Prav hitro gredo prek teh travnikov in pohitijo na avtohtono planinsko pašo.

Res pa ne vem, kako naj danes popravim zgrešen vtis, da želi tisti članek razvrednotiti zasluge dr. Klementa Juga za naše planinstvo oziroma alpinizem (ali alpinistiko — po dr. Škerlaku) ali ga kot osebnost dezavuirati. Ko sem prebral njegove spise in potem še njegovo korespondenco, resda nisem mogel sprejeti nekaterih njegovih ideoloških stališč in je kot *mit* zame mogoče nekoliko zbledel, zato pa se mi je kot *človek*, spominjajoč nas na notranje konflikte, katerih nihče od nas ni prost, toliko bolj približal.

Še manj sem pa imel namen omajati pri nas tako zasidrano spoštovanje do planinstva in alpinizma nasploh in bom tudi poslej kot vseskozi z zanimanjem in ponosom sledil uspehom naših alpinistov.

Sam sem bil vnet, čeprav v podvigih relativno skromen planinec in si dovolim sedaj na starost kdaj posanjariti, kako bi temu področju udejstvovanja moral v svojih prihodnjih življenjih (?) posvetiti več časa.

Upam, da bo tisti, ki si bo vzel potrpljenje in brez predsodkov prebral moj članek, našel v njem le potrditev zgornjih pripomb.

Prof. dr. Lev Milčinski

HUDIČKOV BORŠT NA ZAPLATI

V lanski deseti številki PV je Peter Skoberne zapisal nekaj misli o tem gozdčiču, katerega nastanek pojasnjuje edinole legenda o sporu dveh kmetov in nagajivi grabežljivosti hudiča (za bralce PV jo je v taisti številki pripravila Dušica Kunaver po Jakobu Kelemini). Tudi sama sem med tistimi, ki jim Hudičkov boršt zbuja radovednost, toliko hujšo, ker ga imam pogosto možnost opazovati spred svojega doma.

Edini podatek o zgodovini Zaplate sem našla pri prebiranju Zgodovine mesta Kranja Josipa Žontarja (prvič izšla 1939, drugič 1982): med 1147 in 1154 je mejni grof Bertold Andeški podaril neka posestva pod Storžičem skupaj s pobočjem Zaplate do njenega vrha novo ustanovljenemu samostanu cistercijanov v Vetrinju na Koroškem (1982, str. 20). Kaj nam to pove? Nič, če je bila Zaplata takrat že izsekana v današnji podobi. Vendar je to malo verjetno, saj je bilo sekanje dreves in krčenje novih površin v tako strmeh in ne ravno lahko pristopnem svetu kar zahtevno podjetje, poleg tega pa je do 11. in 12. stoletja bilo najbrž še dovolj površin za nove njive in travnike v laže pristopnih delih na Kranjski ravnini in njenem robu.

Izsekavanje in krčenje gozda s požigalništvom je bilo v srednjem veku edina teh-

nika za povečevanje kmetijske pridelave — torej le z večanjem obsega rodovitne zemlje, ne z njenim izboljševanjem, kajti gnojenje s hlevskim gnojem (celo hlevske živinoreje kot danes) v Sloveniji niso poznali vse do 18. stoletja. Že v 16. stoletju pa se je izsekavanje ustavilo, vse razpoložljive površine so že izkrčili, preostanek gozda so bili prisiljeni hraniti za oskrbo z lesom in kurjavo.

Cistercijani, ki so v 12. stoletju postali lastniki Zaplate, so bili znani po svojem umnem gospodarjenju in skrbnem širjenju kmetijskih površin. Zato se najbrž ne bomo motili, če zapišemo, da so si vetrinjski menihi domislili in vodili izsekavanje na pobočju Zaplate v času med 12. in 16. stoletjem. Takrat naj bi torej nastal tudi Hudičkov boršt.

Čemu niso posekali vseh dreves? Možno je, kot domneva Peter Skoberne, da iz gospodarskih razlogov — ohranili so gozdčič za kurjavo ali, na primer, ker je skupaj s studenčkom ob svojem robu nudil dobro zavetje pastirjem in živini ali koscem.

Bolj pa mi je všeč misel, da je sekire ustavil ekološki razlog. Krpo gozda na pobočju Zaplate vidim kot žebelj, ki drži celotno travnato rušo na njenem mestu in brani vodi v obliki plazov, topečega se snega in nalivov opravljati svoje razdiralno poslanstvo — brani ji odplakniti zemljo v dolino. To se pogosto dogaja tam, kjer so posekali prav vsa drevesa na pobočju. Prenekatera cesta v Sloveniji je zatrana z zemeljskim plazom po vsaki večji plohi. Nepal utegne imeti v prihodnosti velike težave, saj ekologi opozarjajo, da z nezavarovanih pobočij, kjer so vsa drevesa postopoma posekali za kurjavo, odplakne voda letno kar nekaj centimetrov prsti v Indijo.

Hudičkov boršt na Zaplati ima gotovo predvsem varovalni pomen za pašnike okoli sebe.

Sedaj pa ključno vprašanje: so bili ljudje v srednjem veku tako ekološko ozaveščeni, tako blizu naravi, da so vnaprej določili kvadratno površino gozda za čuvarja pašnikov na pobočju pred erozijo? Tega pač ne bomo vedeli, dokler ne odkrijemo arhivskih dokumentov o teh dogodkih — morda pa nikoli.

Razmišljamo lahko tudi drugače: najbrž niso izsekali celotnega pobočja na en mah; to bi bilo le preobsežno podjetje. Delo je verjetno potekalo le v zimskem času, kot je delo v gozdu še do nedavnega, saj je bilo poleti dosti opravil na polju. Pozimi pa okoliščine niso vedno ugodne za delo, posebno v gorah ne. Izsekovalce je lahko oviralo še marsikaj drugega, na primer leta lakote, pomanjkanje delovne sile zaradi epidemij, turških vpadov in podobno. Lahko smo prepričani, da je trajalo precej let, morda celo deset-

letij ali stoletij, preden je Zaplata dobila nekako današnjo podobo.

Lahko si domišljamo, da se je, ko so izsekali že večino gozda in so bili že blizu studencu in sredini pobočja, očitneje pokazalo delovanje erozije. Narava je pokazala zobe, ker so porušili ravnotežje, ki ga je bila ustvarila, dolgo je trajalo do vzpostavitve novega, današnjemu podobnega.

ln sedaj še zadnja domneva: vemo, kako zelo so ljudje v srednjem veku verovali v temne sile zla in tudi cerkveni moške so nevshečno jim delovanje pogosto naprtili satanu, ki naj bi se kar naprej trudil kvartiti dobronamerna človeška prizadevanja. Ko so se torej v do tedaj kar uspešnem krčenju novih pašnikov na Zaplati pojavili znaki propadanja travne ruše (skladno s prodiranjem vedno bliže točki, ko bi bil ves gozd izsekan), je bilo sklepanje na hudičevo dejavnost hitro pri roki. Morda je bil preostali košček gozda tedaj poimenovan po tisti temni sili, ki ga je domnevno ščitila in končno tudi ubranila uničenja. Zdi pa se, da so bili ljudje pri tem še hudomušni, zato Hudičkov boršt namesto Hudičev; toda — ali se ne smejimo in norčujemo pogosto takrat, ko nas je najbolj strah, pa tega nočemo priznati? Možno je seveda tudi, da se je prvotno ime preoblikovalo pozneje, ko je človeško delovanje na Zaplati že izginilo iz kolektivnega spomina in so ljudje iskali razlago za nastanek gozdiča, prav tako, kot ga danes iščemo mi.

Tako si zamišljam nastanek in poimenovanje Hudičkovega boršta na Zaplati; kopicca domnev in sklepanj je to. Morda pa ima še kdo svojo misel, morda kdo razpolaga z bolj konkretnimi podatki? Naj se oglasi!

Mojo radovednost pa neti še ena skrivnost Zaplate in tej ne najdem odgovora. Kdorkoli je hodil od Kališča mimo Hudičkovega boršta proti Sv. Jakobu (ali v nasprotni smeri), je opazil napise, naj se ne oddaljuje s poti, ker lahko stopi na nerazstreljeno mino. Od kod mine na Zaplati? Kdo in kdaj jih je položil? Priče tega vojaškega opravila so najbrž še žive, saj se je verjetno lahko zgodilo le v senci druge vojne. Začeva je skrivnostna še toliko bolj, ker se v zadnjem desetletju na Zaplati pase precej številna čreda ovc, pa še ni bilo slišati, da bi katero raznesla sprožena mina. Tudi sama sem si že privoščila (s strahom v kolenih in z zelo mehkim korakom) sprehode zunaj poti, pa še lahko tole pišem. Vse to mi poraja domnevo, ali sploh so kakšne (nerazstreljene) mine, zakopane tam gori, in če niso — čemu napis, ki straši planince, čemu omejevanje gibanja?

Morda pa na pobočju Zaplate biva še kakšna skrivnost.

Tatjana Dolžan, Kranj

PLANINSTVO V ENCIKLOPEDIJI

V Književnih listih, ki so četrtkova priloga dnevnika Delo, je bil 26. januarja objavljen kritičen prispevek Stanka Klinarja o 2. zvezku Enciklopedije Slovenije. Naj iz te daljše kritike povzamemo samo tiste ocene, ki zadevajo planinstvo. (Op. ur.)

* * *

Morda za uvod v spisu izražena želja: Ekipa izdajateljev Enciklopedije Slovenije naj bi malo manj hitela in naj bi imela ves čas na umu, da se loteva dela, ki je po definiciji monumentalno in mora biti brez napak.

Naj takoj preidem k stvari:

ČOP, Joža

Citiram iz članka: Med njegove prvenstvene vzpone... sodi smer Čopov steber... (1922 z Janezom Kvedrom).

Komentiram: Podatek v oklepaju je popolnoma narobe. Čop je plezal v sebru leta 1945 s Pavlo Jesihovo. (Medtem sem zvedel, da Tine Oreš, ki je avtor članka, ni kriv za napako. »Zasluga« zanj je treba torej pripisati ekipi ES, ki je Orlov članek pripravila za natis.)

DEBELAK-DERŽAJ, Mira Marko

Citiram: Med najpomembnejšimi vzponi sta prvenstveni smeri v severni steni Špika (s S. Tominškom 1926) in na Škotskem, ko je 1937 v steni Ben Nevisa skupaj z E. Deržajem opravila prvenstveni vzpon — Slovensko smer.

Komentiram: Prvi hip bi se iz navedka dalo razumeti, kot da ima Debelak-Deržajeva v Špiku dve prvenstveni smeri, kar je celo res, le da navedek tega ne misli reči, kar potrjuje oklepaj, ki definira samo pomembnejšega od obeh vzponov, in pa nadaljevanje navedka. Toda tudi nadaljevanje je nespodobno ohlapno, navaja pa poimensko smer, ki še daleč ni tako pomembna kot tista v Špiku, a vendar ta imena ni zasluzila, čeravno je v svojem času ponesla slavo slovenskega alpinizma po svetu. Je »zasluga« za tako ohlapnost avtorjeva ali lektorjeva?

Predlagam, da se navedek preoblikuje takole:

Med njenimi najpomembnejšimi prvenstvenimi vzponi sta Direktna smer v severni steni Špika (1926 s S. Tominškom) in Slovenska smer v severni steni Ben Nevisa na Škotskem (1937 z E. Deržajem).

(Kar pomeni, da nimam vsebinskih pripomb. Kdo drug jih utegne imeti.)

Komentar h kriteriju izbora obravnavanih tem v tej zvezi: Edo Deržaj je v tem

članku sicer omenjen kot alpinist, ni pa si zaslužil omembe kot uspešen pisec in ilustrator (kar bi pa zlasti želel prebrati v njemu posvečenem članku, ki ga pa ni, seveda, a ne vem zakaj).

Splošen komentar k alpinističnim člankom: Planinstvo je slovenski narodni šport št. 1 z okroglo 100 000 registriranih članov v planinskih društvih in blizu stoletno narodnostno-kulturno dejavnostjo. Vendar se urednikom ES ni zdelo potrebno pritegniti (po smrti Tineta Orla) k sodelovanju strokovnjaka s tega področja. Med pisci člankov je naveden samo še Franci Savenc, in to kot »učitelj na Srednji kemijski šoli, Ljubljana«. Taka oznaka Savencu je na tem mestu seveda deplasirana, ker kot učitelj kemije ni napisal nobenega članka za ES, marveč je sodeloval (s člankom o Tomu Česnu) kot planinski kronist in informator, ali točneje, šef INDOK službe pri PZS. Vendar mu tudi v tej drugi funkciji (a za ES edini!) niso dali v pregled (lekturo, korekturo) nobenega Orlovega članka (preden so bili le-ti dokončno natisnjeni).

...

Treba je narediti konec izgovoru, da smo Slovenci majhen in reven narod in da stroški za številčnejšim narodom enakovredno kulturo presegajo naše moči. Bolj res je, da na škodo zdravja lastnega naroda damo denar za nerazvite in postajamo sami zmeraj bolj nerazviti. To je politika, ki bi jo pohvalil sam Martin Bormann, ko bi mu bilo dano, saj je bil mnenja, da je za Slovane, torej tudi za Slovence, dovolj, da znamo šteti do sto.

Stanko Klínar

VSTOPNINA V TNP

V 2. in 3. številki PV smo lahko bralci tega pestrega planinskega glasila prebrali nekaj prispevkov, ki se nanašajo na razmišljanja TNP o uvedbi vstopnine na nekatera območja Triglavskega narodnega parka. Razmišljanja, ki so bila javno objavljena, segajo od velikega začudenja »Saj tega skoraj ne morem verjeti« do hudomušnega pomisleka o »Cestnini s Kredarice na Triglav«, vmes pa je, najbrž upravičeno, posegel tudi TNP, ki želi na podlagi ureditve v nekaterih sosednjih državah (pa tudi doma) utemeljiti neobjavljeno prošnjo, ki jo je posredoval Zakonodajno-pravni komisiji Skupščine SR Slovenije 3. 11. 1988 (številka 122/1-1/88) z željo, da bi izvedel za strokovno mnenje te komisije o možnosti za uvedbo vstopnine v okviru TNP.

T. Banovec je v svojem prispevku, objavljenem v 3. številki Planinskega vestnika

na strani 107, zapisal: »Najprej naj bi o tem razmislili pravniki, ki sedaj zadevo preučujejo za TNP«.

Pravniki, člani Zakonodajno-pravne komisije Skupščine SR Slovenije, so o tem že razmislili in izdelali mnenje, ki je datirano s 14. 2. 1989. Zdi se nam prav, da mnenje sporočimo slovenski planinski javnosti in na tak način končamo vsaj eno od razmišljanj v zvezi z vstopnino v TNP.

Zakonodajno-pravna komisija je pri obravnavi navedene problematike izhajala iz nalog, ki jih ima na področju sistemske ureditve določene pravne problematike (glej 182. člen poslovnika Skupščine SR Slovenije). V nadaljevanju navajamo dobesedno stališče komisije.

»Komisija je v razpravi menila, da splošni prispevek v obliki vstopnine ali v drugi obliki za vstop in gibanje po (celotnem) Triglavskem narodnem parku ne bi bil sprejemljiv. Razlogi za to so večplastni. Po eni strani bi tak prispevek ali vstopnina, ki bi bila pogoj za vstop v Triglavski narodni park, dejansko pomenila omejitev pravice do gibanja na ozemlju Triglavskega narodnega parka in s tem na pomembnem delu ozemlja naše republike. Naša zakonodaja pa po mnenju komisije izhaja iz načela prostega dostopa do naravnih dobrin. Splošni prispevek v taki ali drugi obliki pa bi po mnenju komisije nasprotoval tudi načelu, da naj bo le-ta nadomestilo za nekaj, kar se obiskovalcu konkretno nudi. Komisija ni imela pomislekov glede uvajanja prispevkov — vstopnine v tistih primerih, ko varstvena organizacija ali kak drug organiziran subjekt s svojim delom ali vlaganjem ali naravovarstvenim delovanjem zagotavlja v parku ugodnosti ali posebne načine omogočanja dostopa ali zavarovanja ogleda naravnih vrednot v parku. V primeru Triglavskega narodnega parka bi zato tak prispevek lahko predstavljal nadomestilo npr. za uporabo določene poti v okviru Triglavskega narodnega parka, ki jo je potrebno posebej vzdrževati ali pa na primer za uporabo parkirišč oziroma podobnih objektov, ki se jih lahko poslužijo obiskovalci Triglavskega narodnega parka in ki so prav tako potrebni določenih vlaganj oziroma vzdrževanja.

Rešitve problemov, na katere opozarja Triglavski narodni park, je torej potrebno iskati v teh okvirih, po potrebi pa je — glede na pomen, ki ga ima Triglavski narodni park za slovensko naravno in kulturno dediščino — potrebno pritegniti k reševanju zagotavljanja sredstev širšo družbeno skupnost.«

mag. Aleksander Čičerov

Iz tega prispevka spoznavamo, da še vedno velja pregovor »Kjer je dim, je tudi ogenj.« Posuti sem se že hotel s pepe-

lom, se trikrat potrkati po prsih, vzklikniti »mea culpa« in priznati, da sem nasedel govoricam, pa čeprav jih je bilo slišati na sestanku enega od vrhovnih teles slovenske planinske organizacije. Zdaj pa po vseh ovinkarjenjih zvem, da se je Triglavski park vendarle zanimal za uvedbo vstopnine v ta gorski park, ki bi jo seveda morali plačevati tudi planinci, vsaj tisti, ki bi po glavnih cestah prišli vanj. Da bi si osvežil spomin na to, kako je Triglavski narodni park (pravzaprav uprava parka, toda podpis je tak) označil moje zgražanje nad uvedbo vstopnine za popoln nesmisel, sem vzel v roke 2. februarško številko Planinskega vestnika in v odgovoru Parka med drugim prebral:

»V številki 12/88 je urednik PV v svojem članku pod zgornjim naslovom povzel novico, ki je menda lani pozno jeseni razburila planinske kroge. Ni nam znano, kateri so ti planinski krogi in kdo jim je postregel s tako izkrivljeno informacijo. Povod za razburjenje pa je za planinsko javnost popolnoma neutemeljen, vsakršna ugibanja in namigovanja o tem, kaj bi vstopnina pomenila, so zato brezpredmetna, za nekatere pa celo nekorektna ...

... Bi bilo kaj narobe, če bi vsak od ti-sočev v Bohinju pred jezerom ali oni na Vršiču prispeval nekaj denarja, ki bi bil namensko uporabljen za pobiranje in odvoz smeti, za urejanje parkirišč, počivališč, kurišč, sanitarij? Kot prispevek oziroma poseben namenski dinar za urejanje okolja na najbolj obremenjenih krajih, ne pa kot nedoločena vstopnina v narodni park so se izoblikovale pobude, da bi obiskovalci narodnega parka na nekaterih mestih nekaj plačali.«

Potem ko mi iz Parka očitajo »popolno nepoznavanje Julijskih Alp«, ker sem (v namernem pretiravanju do absurda) našteval vse možnosti plačevanja vstopnine, in potem ko so napisali, da po Evropi ljudje vendarle plačujejo cestnine, mitnine in drugačne pristojbine, če hočejo videti nekatere znamenitosti iz parka, pravijo, da bi bile tudi pri nas utemeljene namenske pristojbine za nekatera območja TNP. »Tudi zato je namigovanje, da bi uprava našega narodnega parka pobirala vstopnino, nepošteno pretiravanje,« je zapisano v odgovoru TNP.

Kaj naj zdaj mislim o poštenosti nasploh in v podrobnostih, ko berem, da je TNP hotel od Zakonodajno-pravne komisije zvedeti »za strokovno mnenje o možnosti za uvedbo vstopnine v okviru TNP«?

In še nekaj pade v odgovoru TNP, objavljenem v Planinskem vestniku 2/88, v oči: v tem pismu piše, da »smo lansko jesen naslovili na Komisijo kratko pojasnilo takih razmišljanj s prošnjo za odgovor«, v prispevku A. Čičerova pa beremo, da je

bila to »prošnja za strokovno mnenje« — brez pojasnil in razmišljanj.

Ne vem, kako naj zdaj razumem naslednji odstavek iz pisma TNP Vestniku: »Zato je nesmiselno govoriti o kakršnikoli prizadetosti planincev in nerazumno napihovati zadevo, ki se ne nanaša na planinstvo in pohodništvo. Predpostavljamo, da je naše pisanje, namenjeno Skupščini SRS, nekdo neprijazno in neiskreno posredoval planinskim krogom.«

Ob vsem tem se mi zdi prav nenavadno še to, da je uprava TNP takoj reagirala na moje razmišljanje o vstopnini v Park, ki so jo v resnici pripravljali, do trenutka, ko zaključujem urejanje te številke PV, pa se ji ni zdelo vredno seznaniti planinsko javnost (ki vendarle obstaja, čeprav se TNP sprenevedavo sprašuje, kdo da je to) z odgovorom Zakonodajno-pravne komisije Skupščine SRS.

Seveda bi bilo preveč pričakovati, da bi uprava TNP planinsko javnost seznanila tudi s celotnim vprašanjem Komisiji, saj gre za zadevo, ki se še kako tiče planincev.

Marjan Raztresen

KINETIČNA IN POTENCIALNA ENERGIJA

Darwinski je korelacija očitna: drevo, ki ima dovolj prostora, bo doseglo velike višine, lev, ki ima na voljo ogromna prostranstva savane, se bo gibal svobodno in hitro. Na drugi strani se bo lišaj, ki raste kje vrh gore, skrival v zavetju, školjka ali črv, ki sta si našla zavetje znotraj kakšne vdrtine v kamnu, pa se bosta zelo malo premikala.

Človek je kralj narave tudi zaradi svoje fantastične prilagodljivosti: je skoraj edina »žival«, ki zmore naseljevati prav vse predele Zemlje, hkrati pa se tudi v socialnih vzorcih lahko prilagodi na različne načine bivanja in gibanja: lahko je inerten in skoraj negiben kot lenivec v kakšni oazi, lahko je dinamičen in stalno v gibanju kot prebivalec New Yorka; lahko živi v velikih megamilijonskih aglomeracijah, enako uspešno se lahko adaptira (kot vrsta!) na popolno osamo.

Agresivnost in osvajanju narave človeku ni vsajena kot edina možnost, temveč se razvija v časih, ko so možnosti za ekspanzijo; se pa lahko tudi celotna družba privadi na »zimsko spanje«, ki lahko traja različno dolgo, tudi zelo dolgo in celo vrsto generacij.

V času gospodarskega in geografskega ekspanzivnega vzpona, ki je zajel tudi Slo-

vence, ko je val naseljevanja Amerike v začetku prejšnjega stoletja zajel prav tako naš narod, je tudi tisti njen del, ki se ni izselil, pogнал v zagon večje aktivnosti, ki so trajale nekaj generacij in ki so pripeljale do narodnega preporoda, kulturnega vzpona ter tehnične in družbene revolucije.

Amerika je zapolnjena, ekspanzije ne bo več, prej umik pred pritiski drugih, ki se ekspandirajo; zato je pričakovati umirjanje celotnih družbenih aktivnosti, prehod v novo »zimsko spanje«, v nov srednji vek. Ko se bo stanje še umirilo do konca, ne bo več niti olimpiad niti športa v današnjem smislu. Prav današnji ekstremizem v alpinizmu, smučanju, plesu in drugem kaže, da gre za zadnje krčevite poskuse, za labodji spev, po katerem se bo vse močno umirilo.

V tem smislu popravljam svojo zaključno misel v reminiscencah iz marčnega Planinskega vestnika 1989, da naj bi namreč nujno nastopil preokret, razkroj, kadar je že vse odkrito: ne gre za razkroj postoja, temveč za razkroj osvajanja kot načina življenja; kadar je že vse odkrito, preneha novo odkrivanje in kinetično energijo tedaj nadomesti potencialna, ki pa je lahko ravno tako plodna. Aktiven športnik ne bo več sam hodil v planine, ampak bo dal nasvete drugim, ljudstvo, ki je kot celota osvajalo lastne hribe, bo prek svojih predstavnikov spodbujalo druga ljudstva, da se sama začno ukvarjati z gorništvom — in tako naprej.

Za pesimizem torej ni razlogov.

Smatram, da je danes vrhunsko gorništvu, ekstremni in ekspedicijski alpinizem, še vedno tisti najvišji domet, družbeno pa je večidel reklamni (enako kot Mateja Svet s svojimi uspehi v svetovnem pogledu budi slovensko nacionalno zavest in neposredno propagira smučanje pri nas). Tudi naši alpinisti s svojimi uspehi budo našo samodazohistično potlačevano »hlapčevsko« identiteto majhnega in vlečejo Slovence v gore.

Ob tem bi kazalo, da prav planinci in njihovi Planinski vestnik to izkoristijo tudi za ekološko ozaveščanje, ki se začne z ljubeznijo do narave, ta pa je pri planincih gotovo najbolj živa (včasih že bolesta). Ko bodo Slovenci spoznali, da imajo gore radi in da so njihove, tedaj jim tudi ne bodo storili žalega — niti goram, niti vsej prirodi. V tej fazi našega preživetja pa je ravno to najnujnejše — namreč ekološka kulturna revolucija, pa čeprav z vrnitvijo k panteizmu Svaruna, Vesne, Morane, Triglava in totemskega oboževanja ogroženih živali in rastlin. Mar ni ravno antični panteizem glede tega najbolj kulturn in s tem demokratičen?

Pa naj mi drugače misleči oprostijo zaradi tega zanosa!

Boris Ogrizek, Kranj

iz planinske literature

Kmečke hiše v Karavankah

Morda se bo kakšnemu bralcu PV zdelo čudno, celo nepotrebno, da ga v planinski reviji opozarjamo na knjige, ki z gorništvom na prvi pogled nimajo veliko skupnega. Osebnostno mislim, da je nujno, da spoznamo in vemo za trud tistih, ki v našem gorskem svetu raziskujejo življenje, delo in kulturo domačinov.

Kulturna krajina, ta več stoletij rastajoča podoba harmonije med človekom in njegovim delom na zemlji, spričevalo človekovega odnosa do zemlje in narave, ima poleg pejsažnih posebnosti tudi dragocene pomnike človeške kulture. To je arhitekturno izročilo. Dežela ima svoj obraz, kadar je njena kulturna krajina drugačna od sosednje in kadar se stavbna kultura oz. arhitektura loči od arhitekturnega izročila sosednje dežele. Zato tudi neukemu opazovalcu ni težko razlikovati kraške pokrajine od alpske in te od stavbne kulture izročila ravninskega sveta. Več kot ima neka pokrajina različnih posebnosti, bolj bogata je. In obratno: krajina brez posebnosti, brez karakterja, je revna in nezanimiva.

Ena od značilnosti arhitekturnega izročila v Alpah je velik kup knjig, monografij, študij in esejev. Svoje arhitekturne posebnosti v gorah in pod njimi raziskujejo vsi, od Retoromanov, Ladincev in Furlanov do Tirolcev in Švicarjev.

V raziskovanju arhitekturne dediščine slovenskega alpskega sveta je etnolog doktor Tone Cevc nesporno najzaslužnejši. Leta 1972 je izšla njegova prva knjiga Velika Planina. V njej je predstavil svoje raziskave o arhitekturi pastirskih stanov, ki niso samo fenomen Velike planine, ampak ni takšnih nikjer drugje v Alpah. Ponatis z dopolnitvami je knjiga doživela l. 1987. — Še obsežnejše je delo Arhitekturno izročilo pastirjev, drvarjev in oglarjev na Slovenskem, izšlo leta 1984; o tem smo tedaj pisali tudi v PV.

Cevčeva najnovejša knjiga Kmečke hiše v Karavankah je izšla konec leta 1988 v sozaložništvu dveh zamejskih založb: Drave iz Celovca in Založništva tržaškega tiska. Kot soavtor je sodeloval arhitekt Ignac Primožič, fotografsko gradivo pa je prispeval Edo Primožič. Fotografije in risbe (tlorisi, prerezi in pogledi stavb) dajejo knjigi izjemno sugestivno moč. Široka paleta karavanških pejsažev, čudovitega sozvočja narave in kmečkih domov nam ponuja nepozaben sprehod po pokrajini, ki je v zavesti slovenskih gornikov manj znana. Najbrž redki pomislijo, da Karavanke niso samo Golica, Stol, Košuta, ampak se pod tem pojmom skriva nenavadno za-

Leršnjakova domačija v Slovenjem Plajberku

ključen pokrajinski fenomen, ki ni značilen le po svojem osrednjem grebenu, po katerem teče državna in deželna meja.

Karavanke imajo samosvojo geološko zdradbo, predvsem pa so pravi relikti dobro ohranjene stavbne tipologije, ki zaradi avtentične svežine, izvirnosti in avtohtonosti daje svojemu okolju pečat arhaične kulturne krajine. To vznemirljivo področje človeške materialne kulture Karavank razkazuje Cevčeva knjiga.

Svoje raziskovanje je Cevc zakoličil na celotne Karavanke. Ni se ustavil na državni meji, ker tudi kulturni vplivi in stavbna tipologija nikoli ne priznavajo političnih meja. Ker so Karavanke kot geografski pojem zajete celostno, tudi raziskovanje kmečkiki domov obsega obe strani, našo sončno ter osojno koroško stran. Posebna vrednost knjige je v tem, da nas opozarja na nenavadno in manj znano stavbno bogastvo slovenske Koroške. Mogočne slovenske kmetije v Rutah, v Podnu, pod Košuto in Obirjem ali one iz okolice Sel so v zbirki arhitekturnih spomenikov Karavank prikazane kot starožitna naselbinska jedra, ki skupaj z gorskim okoljem odsevajo nekdanje avtarktično življenje, svobodnost in ponos.

Osebnost sem bil pri študiju stavbne tipologije in arhitekturnega izročila iz različnih alpskih pokrajin vedno pozoren na tri kar klasične elemente ljudskega stavbarstva: stavbe same, njihove lege in vrasčenost v okolje ter drobne detajle pri obdelavi lesa ali kamna. Tudi Cevčeva monografija nas v tem smislu opozarja na tri vrednote arhitekturnega izročila Karavank.

Najprej na stavbe, od kmečkiki domov do gospodarskih poslopij, ki izžarevajo izvirnost in iznajdljivost anonimnih ljudskih mojstrov, tesarjev in zidarjev, ki so znali vdihniti svojemu na videz vsakdanjemu delu trajne vrednote. To so stavbe, ki dajejo obraz pokrajini, odkrivajo njen karakter in spoznavnost. So del naše narodne kulture. Gorske kmetije v Karavankah so videti kot male utrdbe, kot zaključena trdna, neranljiva in neodvisna kraljestva. V naši zgodovini in gospodarski kulturi imajo gorske in visokogorske kmetije posebno mesto. Zanimivo je, da so večidel postavljene v Karavankah, na Pohorju in na Solčavskem. Zakaj je tako, ostane izziv za nadaljne raziskovanje.

Tretje, kar se mi zdi pomembno pri stavbni tipologiji, so drobni detajli. Cevčeva monografija je, zahvaljujoč se odličnim fotografijam, zajela presenetljivo bogastvo drobnih ustvarjalnih posegov v lesu, igrivost obdelave navidez postranskih, za dandanašnje pojmovanje pa sploh nepomembnih malenkosti. Kot primer naj omenim izjemno estetsko kreativnost pri konstrukciji lesenih vogalov, likovno bogastvo lesenih stropov in ograj, napuščev, okenjskih lin in vratnih kril, predmetov vsakdanje rabe ali pa notranje bivalne opreme. Samo čudimo se lahko, zakaj, kdaj in kako so nekdanji ljudje našli voljo in željo ter si vzeli čas, da so drobnim vsakdanjim predmetom vdihnili lepoto in čar svojega osebnega truda. Ne samo uporabnost in cenenost za vsako ceno, kar siromaši današnje gradnjo, ampak tudi lepota in osebnost ton sta bila včasih soustvarjalca arhitekturnega izročila.

Kje bomo srečali najbolj značilne pri-

mere karavanške kmečke hiše? Na sončni strani Karavank je Cevc obdelal Zgornjesavsko dolino (Rateče, Podkoren, Kranjska gora, Martuljek — staro ime za Martuljek je Rute (1), Srednji vrh), Zgor. Jezerško, dolino Tržiške Bistrice in območje nad Mežiško dolino. Na osovni, torej na koroški strani, pa so obdelane kmetije pod Košuto (Sele, Šajda), Obirsko in Korte, Slovenji Plajberk in Poden.

Vsebinsko nabita in fotografsko bogata študija nam je podarila veliko novega znanja o kulturni dediščini naših gorskih krajev. In ker ta dediščina izginja, je knjiga tudi dokumentarno odkrivanje naših korenin. Vsak, ki se teh korenin zaveda, bo dobil ob prebiranju Cevčeve in Primožičeve dokumentarne študije ponoven dokaz, da ima tudi naše izročilo svojo vrednost, svoje vrednote in svojo preizkušeno preteklost.

Janez Bizjak

Javke brez hajke

Slovinci imamo novo transverzalo, ki sta jo Skupnost koroških partizanov iz Ljubljane in Zveza koroških partizanov iz Celovca imenovali Javke brez hajke. V nakladi (samo) 5000 izvodov sta obe organizaciji koroških partizanov konec lanskega leta že izdali v zbirki Koroška pota vodnik po tej poti, ki bi lahko bila enako popotniška kot planinska.

Ta transverzalna pot je zamišljena tako, da obiskovalcem daje nešteto možnosti in kombinacij in da jih v ničemer ne omejuje in jim ne postavlja nobenih zahtev. V vodniku je namreč navedenih 155 partizanskih javk iz vojnega časa na slovenskem in avstrijskem Koroškem, vsaka pa je označena z zaporedno številko (posebej za vsako državo) in oznako države. Obiskovalci lahko ne glede na zaporedno številko obiskujejo te kmetije in domačije peš, z vozili ali kombinirano, obiski pa so možni v vseh letnih časih.

Kot je v vodniku posebej poudarjeno, bodo obiskovalci javk pri domačinih dobrodošli ne glede na državljanstvo, narodnost, barvo kože, politično opredelitev, vero, spol, stan, starost ali delo in kar je še drugega možnega razlikovanja med ljudmi. Gostitelji na javkah so glede na dogovor s pobudniki za to pot dolžni dati obiskovalcem svoj žig v ta vodnik ali na njegovo fotokopijo, ki pa mora biti opremljena z lastnikovim imenom in naslovom. V vodniku je tudi omenjeno, da gostitelji zaradi transverzale Javke brez hajke niso dolžni biti vedno doma in na voljo obiskovalcem, ki naj bi jih počakali, da se vrnejo. Prav tako niso dolžni postreči z domačo hrano in pijačo, čeprav »bodo s primerno izraženo željo najbrž ustregli, saj so dajali tudi nam kljub stalni nevarnosti«, kot je zapisano v vodniku.

Vodnik z žigi ali fotokopija (ali celo samo listek z žigi in naslovom lastnika — transverzala) je polnopraven dokaz o opravljenem obisku javke, za posebno prizadevne obiskovalce teh »kontrolnih točk«, se pravi za hodce, pa sta obe organizaciji koroških partizanov predvideli značke in plakete, ki jih bodo podeljevali vsako leto okrog 15. maja v spomin na zadnjo bitko druge svetovne vojne v Evropi na Poljani pri Prevaljah. Bronasto značko bodo podelili za 20 žigov javk v svoji državi in 10 žigov javk v sosednji državi, srebrno značko za 40 žigov v svoji državi in 20 v sosednji, zlato pa za 60 žigov v svoji in 30 žigov v sosednji državi. Malo plaketo bo dobil tisti, ki bo imel žige vseh javk v svoji državi, veliko plaketo pa bodo podelili tistim, ki bodo zbrali žige vseh javk v obeh državah.

Dokazila o obiskih na javkah, pripombe in predloge naj pošljejo v Avstriji živeči obiskovalci na Zvezo koroških partizanov, 9000 Celovec/Klagenfurt, Tarviserstrasse 16, prebivalci koroške regije na naslov Občinski odbor Zveze borcev NOV, 62390 Ravne na Koroškem, Čečovje 12, prebivalci mariborske regije in Pomurja na Mestni odbor ZB NOV, 62000 Maribor, Prešernova 17, prebivalci Gorenjske na Občinski odbor ZB NOV, 64000 Kranj, Trg revolucije 1, prebivalci primorske regije na Občinski odbor ZB NOV, 66330 Piran, Zupančičeva 14, prebivalci ljubljanske regije in nenašteti delov Slovenije, drugih republik ali tujine pa na Skupnost koroških partizanov, 61000 Ljubljana, Titova 123.

Tisti, ki misli, da je mogoče vse žige zbrati v kratkem času, saj se je skoraj do vsake »kontrolne točke« mogoče pripeljati z avtom (čeprav do nekaterih resda po kolovoznih poteh), »uradno« pa so dovoljeni tudi taki obiski, se seveda moti. Te javke so namreč na celotnem Koroškem na obeh straneh meje, od Zilske Bistrice in sosednjega Zahomca na zahodu do Slovenj Gradca na vzhodu ter od Djekš, ki so še precej severneje od Velikovca, do Suhadolnika v Kokri pod Jezerskim na jugu.

Kot je zapisano v knjižici-vodniku, hoja po tej transverzali ni v ničemer omejena: obisk ene ali več javk je lahko kratek družinski izlet, majhen ovinek na službeni poti ali oddih po napornih nakupih — ali pa večdnevno počitniško potepanje, pri čemer niti državna meja ni nikakršna ovira: »Če je državna meja mednarodno sprejeta danost,« je napisano v vodniku, »še ni nujno, da je tudi ločnica ali vsaj ovira za tesnejše stike. Mogoče ni časovno in ne geografsko več daleč do tega, da bo že samo v Evropi cela vrsta državnih mej samo še zunanji znak državnosti s pretežno prostim pretokom ljudi.«

Upamo lahko, da bo to veljalo tudi za deželo na sončni strani Alp.

M. R.

Razglednici za planince

Planinsko društvo Jesenice je založilo dve nenavadni razglednici: na eni je fotografija Ajdovske deklice v Prisojniku, na drugi pa reprodukcija slike Franceta Kreuzerja, ki prikazuje, kako je medved napadel znamenitega trentarskega gorskega vodnika Antona Tožbarja-Špika. Obe podobi sta v normalni razgledniški velikosti, vendar je razglednica za polovico daljša od običajne, ker je poleg slike v slovenščini in italijanščini razloženo, kaj je na razglednici upodobljeno.

»Turisti kupujejo razglednice, da bi se s poti oglasili domačim in prijateljem, pogosto pa ne vedo nič o tej sliki,« pravi Joco Balant, oblikovalec obeh razglednic. »Zato je Dušica Kunaver napisala zgodbo o ajdovski deklici in o gorskem vodniku Špiku, ki smo ju natisnili poleg slik.«

Takole piše o Antonu Tožbarju — Špiku, ki so mu pozneje pravili tudi Medved (živel je od leta 1835 do 1891):

»Pred sto leti je bilo v naših gorah še vse polno zverjadi. Eden izmed najpogumnejših lovcev na medvede je bil tedaj Trentar Anton Tožbar, ki ni brez vzroka dobil vzdevek Špik — Medved. Ubil je že šest medvedov, ko je v aprilu 1871 spet odšel na lov na medveda v Vrata. Takrat pa ga je ranjena zver napadla in mu v smrtnem boju odtrgala spodnjo čeljust. Kljub tako hudi poškodbi je trdoživi Trentar živel še dvajset let, delal tako kot

France Kreuzer: Gorski vodnik Anton Tožbar-Špik

prej in vzredil šest otrok. Bil ni le kmet in lovec, ampak tudi eden od Kugyjevih gorskih vodnikov. Leta 1891 ga je med delom v gozdu smrtno ranila padajoča smreka. Trda, revna, stara Trenta je izgubila človeka, čigar odpornost in voljo do življenja občudujemo še danes.«

Steze iz Bosne in Hercegovine

Šele zdaj smo z velikansko zamudo prejeli 12. številko 4. letnika revije »Staze«, ki je glasilo PD Energoinvest iz Sarajeva, se pravi številko od julija do septembra 1988, kot je napisano na platnicah. Vsaj en podatek kaže, da je do zamude prišlo v uredništvu, kajti v impresumu je z roko popravljena cena izvoda od 500 na 2500 dinarjev in letne naročnine od 2000 na 10 000 dinarjev.

Čeprav ima revija podnaslov »Revija ljubiteljev narave«, je posvečena izključno planinstvu.

Iz zgodovine planinstva sta v reviji kar dva članka, predvsem pa je vsestransko zanimiv prispevek Draga Šeferja »Pred stoletnico planinstva v BiH«. V njem avtor piše, da »so visoki uradniki avstro-ogrske oblasti v okupirani Bosni in Hercegovini v Sarajevu, sedežu okupacijske oblasti, ustanovili 21. septembra 1892 Bosensko-hercegovski turistični klub (Bosnisch-herzegowinischer Touristen-Verein in Sarajevo). Kakršnikoli so že bili njihovi načrti, se vendarle niso mogli izogniti temu, da so dali tej svoji tvorbi avtohtono ,bo-

sensko-hercegovsko ime, prav tako pa niso mogli preprečiti, da se v to njihovo organizacijo ne bi zelo hitro infiltriral naš človek, s čimer se je njena začetna okupatorska značilnost začela izgubljati. Ker je bila BiH takrat večnarodna pokrajina, je bil večnarodni tudi sestav ljudi, ki so pristopili h klubu, kajti v njem so bili Srbi, Hrvati in Muslimani. Okupatorsko obeležje mu je dajalo edinole to, da so ga ustanovili avstro-ogrski uslužbenci in da je imel v začetku nemško ime.

Mnogo daljši je prispevek Uzeira Beširovića o razvoju planinstva v Sarajevu od leta 1945 do 1952: na osmih straneh revije nadrobno obravnava najrazličnejše dejavnosti sarajevskih planincev v tem obdobju.

V prispevkih iz tujih gorá je iz National Geographica preveden potopis S kajakom po Amazonki; pot izpod gorá do morja je trajala kar pol leta; o zgodovini plezanja na Mount Everest pa piše Muhammed Šišić.

Med teoretskimi prispevki je vsekakor vredno pozornosti razmišljanje Šefka Kadrića »Boj za alpinizem se začne z njegovo zaščito pred dehumanizacijo«. Zaradi posebnih pogledov ga v celoti ponatiskujemo v Planinskem vestniku.

Dvanajsto številko revije, ki sicer izhaja štirikrat letno (v uredništvo Planinskega vestnika pa iz neznanih vzrokov zaide komajda kdaj), zaokrožujejo novice o preplezalnih prvenstvenih smereh v Bosni in Hercegovini in planinske novice, anekdote in šale, utrinki in domislice.

Vsekakor so Staze profesionalno urejena planinska revija, kakršnih je v Jugoslaviji razmeroma malo.

M. R.

Zdravstvena pomoč v gorah

Gorska reševalna služba je že več kot sto let prisotna na Slovenskem, kjer je s svojim humanitarnim dejanjem rešila že prenekatero življenje ljubiteljev gora. Ob sodelovanju z RKS in Republiškim štabom za civilno zaščito je leta 1988 izdala priročnik — prevod iz nemščine v slovenščino (140 strani) pod naslovom »Nujna zdravstvena pomoč v gorah v večjih nesrečah in katastrofah«. Avtor priročnika W. Phleps je zdravnik, izvirni naslov knjige pa je »Notfallmedizin im Hochgebirge« in je izšla v Innsbrucku leta 1979. Prevod so prebrali in sodelovali z nasveti A. Vengust, A. Baraga, M. Bogataj, M. Kališnik, F. Maležič, J. Milčinski in M. Mižigoj. V priročniku se srečamo z novostmi in dopolnitvami s tega področja, sodelavci pa so ga dopolnili z izboljšavami, ki se tičejo reševanja v gorah, in sicer v zvezi s prvo pomočjo, medicinsko pomočjo in transportom do ustrezne zdravstvene ustanove. Še posebej so poudarjena vprašanja, kako ukrepati v splošnih

in posebnih primerih reševanja. Naklada je 1000 izvodov — po slovenski tradiciji nizka. Priročnik zaradi nizke naklade in cene 8000 dinarjev praktično ni v prosti prodaji in zato ne bo mogel opraviti svojega poslanstva v največji možni meri. V priročniku je na 140 straneh 40 ilustracij in shem, povzetih po izvirniku.

Častni član RKS in zaslužni član Gorske reševalne službe J. Milčinski je v uvodu, ki mu je dal naslov »V dobre roke«, za beležil nekaj čudovitih misli in med drugim poudaril: niti zdrava pamet, niti človekoljubna dobrot, kakorkoli ju že šteje mo za zdravnikovi značilni lastnosti, ne moreta nadomestiti znanja, marveč postaneta nevarna za pacienta in za zdravnika.

Priročnik je razdeljen v več poglavij po naslednji shemi: Življenjsko pomembne funkcije — nujni ukrepi za reševanje življenja; Posebne vrste poškodb; Nujni primeri v gorah; Akutna obolenja; Povoji — imobilizacija — položaj — reševalni prijem; Letalska medicina; Večje nesreče — katastrofa — organizacija — tehnika — medicina; Organizacija — oprema — pomoč zdravnika.

Že naslovi nanizanih poglavij kažejo, kako sta vsebina in doktrina sodobno zajeti in natančno obdelani. Koncepti so v skladu z mednarodnimi in tudi našimi merili in pomenijo del medicinske doktrine za reševanje ter medicinsko oskrbo posameznika in skupine v gorah. Pomenijo tudi prenos in presajanje mednarodne teorije in prakse na naša tla, prav tako pa tudi sodobni prispevek in sprejemanje mednarodnih meril v gorski reševalni službi v našo teorijo in prakso.

S tem priročnikom bi se morali srečati študenti medicine, splošni zdravniki in tudi zdravniki na oddelkih splošnih in specialnih bolnišnic in osvojiti predstavljeno doktrino, kajti Gorska reševalna služba kljub svoji tradiciji ob množičnih obiskih v gorah našega alpskega območja ne bo mogla v celoti pokriti vse problematike. Tako ta priročnik ne bo ostal le »glas vpijočega v puščavi« v širši strokovni javnosti, kajti zavedati se moramo, da ogrožene v gorah lahko reši le sodobna »medicina v gorah«.

Priporočamo v branje!

asist. Jože Balažič, dr. med.

Avstrijske »naj« jame

Kot posebna izdaja avstrijske jamarske revije »Die Höhle« je v začetku letošnjega leta izšla knjiga Thea Farrar in Güntherja Stummerja »Najdaljše in najgloblje jame Avstrije«, delo, natisnjeno na 248 straneh, na katerih je poleg besedila 163 fotografij in sedem načrtov. Knjigo je izdala Zveza

avstrijskih jamarskih raziskovalcev na Dunaju in stane 280 šilingov.

Knjiga je bila napovedana že za poletje leta 1986, ko so začeli sprejemati predplačila. Do več kot dveletne zamude pri izdaji je prišlo zaradi nadvse prozaičnega vzroka: oba avtorja sta se selila, poleg tega pa sta sproti dobivala gradivo o najnovejših raziskavah, ki sta ga hotela seveda pred objavo obdelati, da bi bila njuna knjiga čimbolj aktualna. Vendar sta morala nekega dne pod vse le potegniti črto; tako je na seznamih in načrtih stanje z dne 1. marca 1987, novejša raziskave pa so deloma upoštevane v besedilu, medtem ko je med naštetu literaturo upoštevano stanje do maja 1988.

V uvodnem delu knjige piše H. Trimmel, avtor podobne publikacije iz leta 1966, ki je že zdavnaj razprodana, predvsem o varstvu jam ter na kratko primerja stanje in spoznanja v velikih jamskih sistemih iz leta 1966 in dvajset let pozneje. Temu sledi seznam najdaljših kraških jam v Avstriji, na katerem je 60 objektov s skupno dolžino jamskih rovov (v vsaki jami seveda) več kot dva kilometra, in seznam najglobljih brez, na katerem je nič manj kot 122 jam z višinsko razliko več kot 200 metrov med najvišjo in najnižjo izmerjeno točko v jami.

Osrednji del knjige ne obravnava jam tako kot večina podobnih publikacij, ki opisujejo jame po velikosti; tukaj jih obravnavajo po geografskih kriterijih. Podzemske jame in sistemi so razvrščeni po geografskih enotah, tako pa so tudi predstavljene na skicah in kartah. Poleg tega je vrsta jam uvrščenih na »seznam čakajočih«, ker so podatki bodisi prišli prepozno na avtorjevo mizo bodisi raziskave še niso končane, vendar obetajo rezultate. Na koncu je v bibliografskem delu natisnjen seznam literature, ki je doslej izšla o omenjenih jamah. Na tem seznamu je poldrug tisoč naslovov — vse, kar je doslej izšlo o pomembnejših avstrijskih jamah in brezih. Vsekakor se bomo morali slejkoprej podobnega dela lotiti tudi v Sloveniji.

Planinski poročevalec

»Biti član planinskega društva — to ne pomeni samo poravnati letno članarino in potem izkoristiti ugodnosti, ki jih ta ponuja. Verjetno obstajajo še kakšne obveznosti do tega planinskega društva.« — Čeprav je urednik Miran Pribožič zapisal to misel na zadnjo stran 14. (ali letošnje prve) številke Planinskega poročevalca, ki je glasilo PD Bohor iz Senovega (številka je izšla v nakladi sto izvodov), je to misel čutiti na vseh 12 straneh tega glasila. V njem je uvodni del posvečen društveni letni konferenci, nadaljevanje vtisom z izletov in planinskih tur, konec pa zabav-

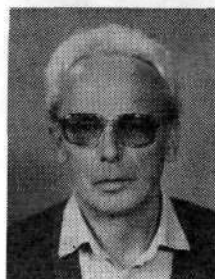
nejšim rubrikam, vabilu na gorsko potovanje na Maglič prvi teden v avgustu in na društvene izlete ter naposled predstavitvi načrta za novo planinsko kočo na Bohorju, h gradnji katere so vabljeni vsi društveni člani in drugi planinci.

Planinski poročevalec je lepo urejeno društveno planinsko glasilo. Nenavadno je le to, da ima pri več kot 1700 članih PD Bohor s plačano članarino v letu 1988 naklado samo sto izvodov.

M. R.

društvene novice

V spomin: Boris Ostan (1905—1989)

Bleščeč zimski dan letošnjega februarja se je poslavljaj. Zadnji žarki sonca, ki je tonilo tam doli za Stolom, so božali vrhove gora nad dolinami. Tiho, spokojno mirno je bilo tega dne na bovškem pokopališču, pripetem na

prve bregove Rombona. Boris Ostan, gornik, gorski reševalec, planinski organizator, krajan Bovca, sosed in naš prijatelj, je za vedno odhajal. Razbrazdani svet pod Kaninom, samotna Loška Planja, tišina Zadnjega Dola, od vojne preorani vrhovi njegovega prvaka med njimi Velikega Vrha, mehke trate oboževane planine Za Robom nad dolino z domačo Sočo bodo poslej brez njega. Sestopil je gornik, ki mu je bil romantični, kruti svet med grebeni in vrhovi pesem življenja.

»Bolj naključje, pa moj rojstni kraj, ki mu mnogokaj dolgujem, sta me napravila gornika. Gorá sem se veselil takrat, ko sem s trinajstimi leti prvič stal na Velikem Vrhu in se jih še vedno veselim. Hoja na gore je bila vedno moja strast, eden izmed smislov mojega življenja. Nešteto krat sem ves dan pešačil od gorskega vrha do gorskega vrha in vselej sem s potepanja prinesel domov veselo razpoloženje, razigrano dušo. Gore človeka na mah ozdravijo vsakršne »neumnosti« in slabe volje. Srečen sem, da sem užil toliko lepote, spokojnosti, pa tudi grenkobe v gorah, kar drugim v življenju ni dano.« nam je Boris pripovedoval še nedolgo tega. Krepko je bil že zakoračil v deveto desetletje svojega življenja, pa vendarle ga ni prav nič minila včasih kar mladeniška živahnost ob vsakdanjih srečanjih s sosedi in prijatelji, ko je hitel po drobni opravih k upokojevcem kegljat, v

Dvor med prijatelje balinat. Takole mimogrede je popoldne »skočil«, kot je sam dejal, na Plužna, Pod Rob ali Za Vrzelo. Še si je oprtal oprtnik, prijel gorniško palico in stopil med svoje vrhove, saj »ne moreš kar takole obsedeti in se na stara leta smiliti sam sebi«, je pripomnil, ko smo ga pobarali, kje je kaj hodil.

Pogovori z Borisom o gorah niso bili nekaj vsakdanjega. To so bili praznični dnevi, dolgi res samo nekaj bežnih trenutkov ob pomenku na ulici ali v resnejšem pogovoru na njegovem domu. V njegovih očeh je tedaj igralo veselje. Za živostjo mimike na obrazu smo slutili, da je turo, o kateri smo mu pripovedovali, doživil skupaj z nami. Bilo je prav tako, kot da je z nami pravkar prispel na njegovo ljubljeno koto »1313«, kjer nas je planina Za Robom sprejela v svoje mehko naročje k zasluženemu počitku. In poglej, že zremo z vrha Velikega Vrha v Bavško, v sivino Možnice, v mogočni zid Loške stene, s tančico poletne sopare zakritih Mangarta in Jalovca, v daljavi za koprenastimi oblaki slutimo Kanin in romantiko Zahodnih Julijcev. Zakaj bi se vračali v dolino kar naravnost, zvabila nas je še Krnica, šele od tu smo sestopili. Nekaj posebnega je bilo z Borisom biti na takšnih izletih: kako prijetno opojni so bili.

V gorske višave, med planine in divje vrhove se je Boris vračal vse svoje življenje. Sto- in stokrat odkrite gore so ga vedno presenetile z nečim novim, dotlej neznanim. Tako je bilo v njegovih rosnih mladostnih letih, ko ga je vrh očakov nad Sočo in Koritnico, še vseh razoranih in polnih sledov pravkar končane I. svetovne vojne, vlekla neizmerna mladostna želja po odkrivanju in spoznavanju neznanega. Gore so vse bolj postajale del njegovega življenja v dijaških in študentskih letih. Pomenile so mu trdno oporo in pot k novim ciljem v neizprosnih življenjskih preizkušnjah osebnih stisk, tuji vladavini nad domačimi kraji, in strahotnem vrtincu II. svetovne vojne.

Konec te nesmiselne človeške morije se je v silni množici primorskih vojakov-partizanov-prekomorcev srečeval vrnil v »nekoristni« svet bovških in trentarskih gora. Vse manj je bilo časa za tihe, intimne poti v gore. Organiziral je planinsko dejavnost, najdemo ga med graditelji prvih bovških planinskih postojank, nadeloval je pota, markiral, vodil v gore vse, ki bi radi doživeli nekoliko odmaknjene hrube ob Soči. Nepogrešljiv je bil v vrstah gorskih reševalcev; poldrugo desetletje je vodil, nemurno organiziral, gradil in izpopolnjeval delovanje gorske reševalne službe v Bovcu, Trenti, Logu pod Mangrtom. Vedno poln optimizma, dobre volje in šegav je v desetletjih dela v planinski organizaciji zmogel najtežje naloge, saj je vseskozi iz svoje bogate zakladnice izkušenj jemal

nove in nove ideje. Preprostega, odločnega in po potrebi tudi ostrega vodjo so imeli radi njegovi reševalci, trdi moške iz skopih dolin pod gorami, planinski prijatelji prijetnega sopotnika na izletu ali sopezalca v navezi na zahtevnejših turah, v planinskem društvu zagnanega društvenega delavca. Tudi na jesen svojega življenja Boris preprosto ni mogel brez krajev, »kjer tišina šepeta«, brez Gozdeca, Goričice in gore svojih gora Velikega Vrha.

Utrujen je sestopil z Velikega Vrha v njegovo podnožje k večnemu počitku.

Oprtnik in gorniško palico je odložil mož, v čigar bogatem življenju so si sledila majhna in velika dejanja, četudi je skromen, kot je bil, često poudarjal, da ni napravil nič velikega. Vendar svet sestavlja majhnosti, brez njih ni velikega. Stvaritve v njegovi zapuščini nas bodo nanj spominjale, a siromašnejši bomo za gorniške trenutke, ki smo jih mogli skupaj užiti. Praznina nas bo spremljala na samotnih poteh med vršaci.

Boris Mlekuž

Ing. Jirásko častni član PD Onger

PD Onger iz Trzina je s sklepom 16. februarja 1989 sprejelo ing. Ladislava Jirásko za častnega člana društva.

Ing. Ladislav Jirásko se je rodil 9. 6. 1944 v Jenštejnu pri Pragi. Diplomiral je na Fakulteti za elektrotehniko in je kot oblikovalec industrijskih nadzornih sistemov zaposlen v ČKD Praha, Dodavatelský zavod. Od junija 1988 je predsednik Komisije za visokogorski turizem-planinski del za vso ČSSR.

Njegovo planinsko udejstvovanje je pestro in predvsem usmerjeno v jugoslovanske gore. Leta 1966 je prvič obiskal slovenske gore in od takrat vsaj enkrat letno obiše slovenska ali jugoslovanska pogorja. Organiziral je tudi številne obiske planincev iz ČSSR v Jugoslavijo, lepote jugoslovanskih gora pa je zelo rad opisoval v revijah in časopisih kot so Turista, Krásy Slovenska, Československý sport, Svet v obrazech in drugih.

Ni potrebno posebej zapisati, da ima pristne planinske in prijateljske odnose in stike s številnimi planinci po Jugoslaviji in Sloveniji.

Lado se že dolgo časa zavzema za obsejstransko in uradno sodelovanje med PZS in ČSTV. Dolgoletne želje so se mu uresničile s podpisom dogovora o sodelovanju na področju planinstva, ki je bil sklenjen 14. oktobra 1988 v Ljubljani.

Leto prej je prišlo tudi do množičnega obiska Tater. Tudi tu je naš Lado vložil svoj prosti čas in izkušnje, da bi vse teklo, kot je treba. Takrat so namreč tri društva, in sicer PD Dol pri Hrastniku, PD

Lisca iz Sevnice in PD Onger iz Trzina, obiskala Visoke Tatre in Češki raj. Obsežna je njegova publicistična dejavnost. Leta 1979 je izdal Vodič po Julijskih Alpah, 1980 Vodič po Kamniških in Savinjskih Alpah, s soavtorji M. Čepelko, L. Lederjem in A. Zarubo je izdal vodič po jugoslovanskih gorah in rekah, 1987. leta pa je oblikoval vodnik »Jugoslovanske gore« in zanj prejel priznanje Ministrstva za kulturo ČSSR in ČUV ČSTV za najboljši tuji vodnik, ki je bil izdan v ČSSR.

Njegovo delo ni moglo ostati neopaženo tudi v Sloveniji. Leta 1987 je prejel zlati častni znak PZS, diplomu za zasluge pri razvijanju planinstva v Zasavju in zahvalo PD Dol pri Hrastniku za uspešno izmenjavo planincev.

Tradicija dobrega sodelovanja med češkoslovaškimi in slovenskimi planinci se nadaljuje. Člani PD Onger Trzin so svojo odločitev sprejeli soglasno in ob tem poudarili, da so resnično ponosni na tako uglednega častnega člana društva. In prav je tako! Prvi častni član, pokojni prof. Tine Oreš, jim je za popotnico dal visoke kriterije, ki jih izpolnjujejo le redki.

A. Čičerov

Okrogla miza o dr. Henriku Tumi

V organizaciji Slovenskega planinskega društva iz italijanske Gorice je bila 31. marca v Kulturnem domu v Gorici okrogla miza, na kateri so dobri poznavalci govorili o planinskem, političnem in gospodarskem delovanju dr. Henrika Tume. O teh vidikih njegovega dela so pripovedovali podpredsednik Planinske zveze Slovenije dr. Tone Strojín, častni predsednik Planinske zveze Slovenije dr. Miha Potočnik, zgodovinar iz Nove Gorice dr. Branko Marušič in glavni urednik Primorskega dnevnika Marko Walt-ritsch. V skoraj triurnem pogovoru, ki ga je vodil novinar Vlado Klemše in ki mu je prisostvoval tudi sin dr. Henrika Tume Brane Tuma iz Ljubljane (razpravo so simultano prevajali v italijanščino), je sodelovalo kakšnih 80 poslušalcev. Ugotovili so, da delo dr. Henrika Tume še ni niti dovolj raziskano niti ustrezno ovrednoteno, zato bi bilo treba podobna srečanja organizirati še kdaj, poleg tega pa bi morala Slovenska matica, ki objavlja spomine znamenitih Slovencev, predvsem politikov in gospodarstvenikov, v svoj založniški program uvrstiti tudi ponatis Tumovih del.

Podrobnosti o tej goriški okrogli mizi bomo v Planinskem vestniku objavili v prihodnji številki.

Desetletnica pobratenja

Na Rašici nad Ljubljano je bilo 8. aprila planinsko slavlje, na katerem so planinci planinskih društev Jugoslovanske ljudske armade Sutjeska iz Zagreba, Dola pri Hrastniku in Rašice praznovali desetletnico pobratenja. Dne 21. novembra 1978 so namreč podpisali listino o pobratenuju na Dolu in 27. februarja 1979 na Vojnem Tuku.

Slavnostni govornik naj tej proslavi je bil predsednik PZS Marjan Oblak, ki je veliko besed posvetil sodelovanju med civilisti in vojsko, ob tem pa je izrekel zahvalo vsem častnikom in podčastnikom JLA, ki imajo razumevanje za planinsko delo — naše skupno delo, »saj je to tudi skladno z našim gestom o podružbljanju JLA«.

Predsednik Oblak je ob koncu nagovora dejal: »Dragi planinci, častniki in vojaki JLA, družbeni in politični delavci, storimo vse, da bo naša skupna domovina srečna in mi z njo; dopustimo kot bratje v eni družini tudi drugačne poglede na življenje — pa vendar samo za skupen cilj, boljši danes za nas in jutri za naše potomce. Gore so združevale in branile naše prednike že pred stoletji, nedavno pred okupatorjem — danes združujejo nas, ki v srcu dobro mislimo.«

Kakšna bo usoda Pastircev

Planinsko društvo Kamnik, ki je lani slavilo 95-letnico delovanja, je imelo 17. marca letos svoj občni zbor, na katerem so med drugim dejali, da so lansko visoko obletnico proslavili z obnovo in razširitevijo Cojzove kočice na Kokrskem sedlu, ki so jo 18. septembra lani predali namenu. 83 članov društva je lani opravilo 2364 prostovoljnih delovnih ur, trije člani alpinističnega odseka pa so sodelovali v uspešni odpravi na himalajsko goro Čo Oju. Društvo je lani spet povečalo število članstva.

Alpinistično šolo je lani končalo šest tečajnikov, v odseku imajo tri alpinistične instruktore in enega instruktora zveznega razreda. Alpinisti so doma in v tujini opravili več kot 500 vzponov različnih težavnostnih stopenj. — Odsek za varstvo narave je organiziral tečaj Gorske straže in tri predavanja ter imel več čistilnih akcij. V PD imajo tudi odsek za prosto letenje »Kavka«; lani je opravilo izpit 33 članov odseka.

Nadzorni odbor je na občnem zboru opozoril, da »si PD in kamniški planinci niso zaslužili takega članka v Planinskem vestniku« (PV 2/89: Gradbeniki za vsako ceno). Več razpravljalcev je povedalo, da je PD samo reagiralo na začeto delo drugih, ki

so nameravali na Pastircih postaviti bife; Planšarska skupnost je namreč zemljišče z razpadajočo planšarijo oddala zasebniku. PD je ustavilo gradnjo — torej ne gre za uničevanje s strani PD Kamnik, temveč za očuvanje naravnega okolja. PD Kamnik gradnje postojanke na Pastircih ne načrtuje; tudi ne bo dovolilo, da jo gradi kdo drug. Planinskemu vestniku zamerijo, da se pred objavo članka ni pozanimal pri PD Kamnik, zato bodo bralce PV seznanili z dejanskim stanjem. Občni zbor je izvolil nove organe PD in Slavka Rajha znova za predsednika PD.

* * *

Ob razpravi o nameravani gradnji pri Pastircih na občnem zboru PD Kamnik moramo seveda pripomniti, da smo podatke o tej gradnji povzeli po članku v Kamniškem občanu, glasilu SZDL občine Kamnik. Čudimo se, da nameravajo (nekateri) kamniški planinci protestirati zoper objavo v Planinskem vestniku, medtem ko nismo seznanjeni s tem, da bi tak protest nameravali poslati tudi Kamniškemu občanu, iz katerega je PV povzel novico o nameravani gradnji.

Ko bomo pojasnili PD Kamnik prejeli, ga bomo seveda (enako kot vsa mnenja, ki jih dobivamo) z veseljem objavili. Z enakim zanimanjem pa bomo kajpada prebrali tudi protest v Kamniškem občanu, ki kar predolgo roma s sedeža Planinskega društva v uredništvo Občana, čeprav sta obe instituciji v istem ne prav velikem mestu.

Uredništvo Planinskega vestnika

Markacije po Vertikali

Marsikateri planinec se še spominja tistega 5. oktobra 1975, ko je bilo na tromeji na Peči slavnostno odprtje planinske vezne poti SPD Trst, bolj poznane kot Vertikala. Pot poteka od Glinščice po pravi vertikali proti severu po ozemlju, kjer prebivajo Slovenci v Italiji. Takrat je skupina navdušencev SPD Trst to pot tudi markirala z značilno svetlo modro barvo. Od tedaj je seveda minilo več kot deset let, markacije so se zabrisale ali pa drugače izgubile. V sedanjem obdobju poteka akcija ponovnega markiranja te poti na tržaškem delu, vodi pa jo Peter Suhadolc. Markacije so (samo in izključno) okrogle ter modre in bele barve, velike kakih deset centimetrov, zato jih ni mogoče zamenjati z drugimi.

Encijan Bohorju

Šolsko planinsko društvo iz šole Savo Kladnik v Sevnici je v začetku počitnic organiziralo nadvse prijeten planinski izlet na Bohor. Do Stare žage nas je peljal

avtobus. Pot smo nadaljevali po stezi navzgor, med drevesi in v sončni meglici. Vsi smo globlje dihali, pa ne zaradi upehanosti, ampak zaradi tako čistega zraka. Nihče se ni pritoževal, da je utrujen.

Koča na Bohorju: na dvorišču, na travniku in v koči je bilo pravo mravljišče. Vzdušje je bilo enkratno, nepopisno. Zabavali smo se in sprostili, vendar se ni nihče neprijetno obnašal.

V koči je bolj malo prostora, toda kljub množici otrok je bila oskrbnica nadvse prijazna. Umirjeno je stregla našim željam, se z nami pogovarjala in vsakemu namenila vljudno besedo.

Čas je kar prehitro minil. Krenili smo proti dolini, kjer nas je v Zabukovju čakal avtobus in nas peljal nazaj v Sevnico.

Še nekaj smo ugotovili: naše planinsko društvo ima res prave mentorje! Tovarišci sta bili super!

Spomini na izlet so še živi in sprašujem se, ali so tudi v drugih planinskih kočah tako dobri ljudje, kot so v koči na Bohorju. Bohor in njegovi oskrbniki, poklanjamo vam encijan!

Maja Štojs, 5. r.
OŠ Savo Kladnik, Sevnica

Zimski pohod na Snežnik

Snežnik (1796 m): le kdo ga ne pozna! Kaj vleče trume planincev, da ga obiščejo pozimi ali pa poleti?

V knjigi »Slovenske gore« (Cankarjeva založba, 1982) piše: »Snežnik ostaja še

dolgo v pomlad od snega bela gora, ki se s svojim konicastim vrhom vzdiguje nad temne notranjske gozdove. Ob njegovih pobočjih se zamenjajo topli, vlažni morski vetrovi in hladne, ostre visokogorske sape, tako je goli vrh odličen botanični vrt z najlepšimi primerki alpske in ilirske, kraševske flore. Sneg in ivje pa poskrbita za slikovite pejzaže tudi pozimi.«

Takšno sliko Snežnika lahko vsako leto pozimi doživi marsikdo. Temu in seveda še marsičem je namenjen zimski vzpon na Snežnik.

Mnogi so proti množičnim udeležbam, tudi jaz nisem pristaš teh, je pa to ena izmed možnosti, kako priti na Snežnik, saj je nekoliko le oddaljen in če nimaš lastnega prevoza, že malce težje prideš na ta vrh. Zimski vzpon pa člani ilirskobistriškega planinskega društva vsako leto organizirajo brežhibno. Letos je bilo 11. in 12. marca to že petnajstič, pohoda pa se je udeležilo več kot 4000 planincev.

Doživeti moraš svoj vzpon na Snežnik. Vsako leto vidim koga, ki ni prav nič po-

doben planincu. Ne verjame, da se lahko vreme vsak hip sprevrže v takšno, ki lahko ponagaja. In če nimaš s seboj tudi smučarskih palic, se to lahko še kako maščuje. Ponavadi se vse to le srečno konča in takšen naivnež se kaj hitro vrne v dolino in sklene, da bo naslednjič le upošteval navodila, ki jih dajo organizatorji prek dnevnega tiska in drugih sredstev obveščanja.

Ko na Primorskem že cvetó češnje, je vrh Snežnika še vedno zasnežen. In vse leto je na vrhu Snežnika v zanimivi jami sneg.

Kako pa je v drugih letnih časih?

Zaradi redkega cvetja in zanimivih naravnih pojavov je del snežniškega pogorja zaščiten kot botanični rezervat. Tu rastejo bukev, bor, smreka, pa črni gaber, mali jesen, Kitaibelov šaš, bodeča bilnica...

Snežnik je zanimiv v vseh letnih časih. V vsakem skriva svoj čar, svoje zanimivosti in privlačnosti, zaradi katerih se je treba še kdaj vrniti nazaj.

Mogoče se vidimo na naslednjem zimskem vzponu!

Alenka Veber

Izleti SPD Gorica

Pri Slovenskem planinskem društvu v Gorici so pred kratkim izdelali okvirni program letošnje dejavnosti na področju izletništva, zahtevnejših vzponov, rekreacije in planinske vzgoje.

V lanske sezoni so načrtovali in tudi skoraj v celoti uresničili šestnajst pobud. Približno prav tolikšen je tudi program načrtovanih dejavnosti v tem letu.

Poleg pohoda na Trstelj in v Brda je bil aprila prvi (za poskušnjo) zahtevnejši izlet na San Simeone. Maja je predvidena udeležba na tradicionalnem spominskem pohodu Števerjan—Gonjače, zatem pa družabno srečanje s člani PD Nova Gorica in drugih primorskih planinskih društev. Proti koncu maja pripravljajo avtobusni izlet v Volčji potok in Kamniško Bistrico. Junij je rezerviran za Gorski Kotar in izlet na Koroško, kjer bo letos 19. srečanje zamajskih planinskih društev.

Na vrhuncu planinske sezone, to je julija, avgusta in septembra, so v program organizirani izletov vključili Visoki Kanin, Dolomite, Creto Forato, Hochstadel, Jalovec, Storžič in Rjavino. Oktober je spet namenjen pohodom in naspih manj zahtevnim izletom in družabnostim. Novembra in decembra se bodo spet lotili priprav na smučarsko dejavnost, za katero je predvsem med mladimi veliko zanimanja, v upanju, da zima ne bo spet tako skopa s snegom, kakor je bila zadnja.

Društvo bo poskrbelo za tisk biltena z na-

vedbo točnih datumov posameznih pobud, vse akcije pa bodo pravočasno sporočili prek časopisa.

(Primorski dnevnik)

14. pohod na Porezen

V spomin na tragične dogodke 23. in 24. marca 1945, ko je na Poreznu izgubilo življenje 145 borcev Kosovelove brigade in inženirskega bataljona 31. divizije, so tudi letos organizirali množični planinski in rekreativni pohod na Porezen. Na njem je sodelovalo več tisoč udeležencev, med njimi razen iz Slovenije tudi planinci iz Jaske, Samobora in Zagreba.

Zaradi lepega vremena in ker ni bilo veliko snega, je bil to doslej eden izmed najlepših pohodov na Porezen (1632 m), z vrha pa je bilo videti »strehu Jugoslavije« Triglav ter številne druge slovenske in avstrijske gore. Videli smo celo planinski koči Planiko in Kredarico.

Porezen je izredno privlačen tudi zaradi dostopov, med drugim iz Cerknega, Železnikov, Podbrda in Petrovega brda.

Zagrebški planinci-železničarji, ki so prišli na pohod s posebnim avtobusom, v njem pa so bili celo več kot 75 let stari udeleženci, so se ob vrnitvi zaradi počitka in kosila ustavili v Sorici, kjer so jih zelo prijazno sprejeli. Povabili so jih, naj ob drugi priložnosti obišejo Litostrojsko kočo na Soriški planini, Ratitovec ali Črno prst.

Josip Sakoman

Osip članstva v PD PTT Ljubljana

Kljub zapletenim gospodarskim in družbenopolitičnim razmeram v državi, ki nujno vplivajo tudi na delo Planinskega društva PTT Ljubljana, se je minulo dveletno obdobje za naše planince končalo uspešno. Tako je poudaril Ivo Kastelič, dosežanji predsednik PD PTT Ljubljana, na 35. občnem zboru, ki je bil kot navadno prvo soboto v marcu. Zbora sta se udeležila tudi predsednik PZS Marjan Oblak in direktorica Podjetja za ptt promet Ljubljana Štefanija Žagmeister.

Sodelovanje s ptt in drugimi planinskimi društvi v Sloveniji in Jugoslaviji, pohodi, izletništvo, propaganda, varovanje narave, vzdrževanje planinskih poti, gospodarjenje s Poštarskim domom na Vrščicu — to je le nekaj področij dela PD PTT Ljubljana, ki jim je bila v preteklih dveh letih namenjena vsa potrebna skrb. Težko je reči, na katerem so bili najbolj uspešni.

Člani odseka za planinska pota so pregledali in uredili poti na Katarino in Kurešček in se zagrizli v skalovje okrog Prisojnika in Razorja. Zamenjali so vse varovalne jeklene vrvi na poti v Kajzeljevo

škrbino, na grebenski poti na Prisojnik in na razpotju pod vrhom. Obnovili so tudi markacije na poti od prvega okna do vrha Prisojnika in na Jubilejni poti z Mlinarice skozi zadnje okno. Tako so bile vse poti na območju Prisojnika in Razorja, ki jih vzdržuje odsek, v celoti obnovljene. Odsek je ob pomoči strojne ekipe PD Ljubljana Matica opravil 480 prostovoljnih delovnih ur.

Kar 26 akcij so imeli tudi v odseku za varstvo narave.

Konec minulega leta je bilo v društvu včlanjenih 1281 planincev, od tega samo 300 mladincev in pionirjev. Zato so na zboru kritično ošvrknili svojo nemoč, da zaustavijo sicer počasen osip članstva in s tem v zvezi neuspešne poskuse vključevanja novih članov iz pionirskih in mladinskih vrst.

Na občnem zboru so izvolili nov izvršilni in nadzorni odbor ter častno razsodišče. Društvo bo v novem obdobju vodil Lojze Cuznar, podpredsednik poslovodnega odbora ZO PTT Slovenije.

(ptt novice)

Srečanje na Stojdragi

V nedeljo, 2. aprila, so se na Stojdragi (519 m) srečali planinci Brežic, Ljubljane, Jaske, Zagreba, Travnika in od drugod, organizator tega srečanja planincev pa je bilo PD Japetič iz Samobora. Točno opoldne so gostitelji pozdravili vse udeležence in razdelili društvom knjižico »Narodnoosvobodilni boj v Žumberku in na Gorjancih«. Iz Stojdrage, kjer so planinci obiskali krajevno cerkev s spominskim obeležjem »Tisoč let kralja Tomislava«, so odšli proti Velikemu Cirkniku (630 m), kjer je osrednja kontrolna točka Poti brežiške čete, nato pa so nadaljevali pot do Čateža ter se od tod vrnili domov.

Grebenska pot od Grdanjcev prek Stojdrage pelje na Žumberak in naprej na Gorjance. V najbližji prihodnosti bodo povezali te in druge planinske poti in steze, da bi bila Žumberak in Gorjanci dobro povezana in bi tako pritegnila še več planincev in drugih ljubiteljev narave.

Čez leto bo organizator tega srečanja PD Brežice.

Josip Sakoman

Zahvala izpod Bohorja

Planinsko društvo Bohor iz Senovega je v začetku marca pripravilo že tretji, zdaj že tradicionalni planinski ples. Radi bi se zahvalili številnim občanom Krškega in drugih okoliških krajev, ki so se udeležili te naše prireditve in tako prispevali k obnovi naše skupne planinske postojanke na Bohorju in seveda tudi za druge društvene dejavnosti. Takega društvenega uspeha, kakršnega imamo, brez podpore številnih,

ki so nam prispevali materialna in denarna sredstva, vsak pač po svojih močeh, nikakor ne bi bilo.

Želimo, da bi prišli tudi na druge naše akcije, recimo na »jezikovo nedeljo na Bohorju« — ali pa na kakšno našo delovno akcijo. Vabljeni so vsi ne glede na društveno pripadnost.

Propagandna komisija
PD Bohor, Senovo

Bogato leto PD Ljubljana Matica

Letošnji občni zbor PD Ljubljana Matica, 95. po vrsti, je bil 15. marca v Ljubljani, na njem pa je podal osrednje poročilo o delovanju društva v tretjem letu sedanjega petletnega načrta predsednik Gregor Klančnik. Iz poročila je razvidno, da so lani v Matici kljub splošnim težavam dobro delovali in da so napredovali vsi trije sektorji.

Kar zadeva planinsko alpinistični sektor, se je članstvo povečalo na 8029 ali za 3,4 odstotka, posebno pa je razveseljivo, da je 12 odstotkov več pionirjev. 75 alpinistov je opravilo 1250 vzponov doma in v tujini in so bili med drugim vključeni v odpravi na K-2 in Čo Oju, Viki Grošel pa je stopil na svoj peti osemtisočak. Plezalci so bili aktivni tudi v športnem plezanju, kjer posegajo po desetih. Markacisti učinkovito vzdržujejo nadelane poti in so na pristopih v Dolino Triglavskih jezer opravili 650 delovnih ur. Mladinci so organizirali 30 planinskih izletov in tri taborne šole. V odseku za varstvo narave in gorsko stražo so s tečajem pridobili devet izprašanih gorskih stražarjev, organizirali študijske izlete in se udeležili očiščevalnih akcij okrog Triglava, Dvojnega Triglavskega jezera in v Kamniški Bistrici. Izletniški odsek je kljub padanju življenjske ravnini organiziral 121 izletov, ki se jih je udeležilo 3472 udeležencev. Žalostna senca je padla na odsek 11. junija lani na avstrijski strani Košutnikovega turna, ko sta se dve udeleženci izleta smrtno ponesrečili, dva pa sta bila poškodovana. To je opomin, ki mora imeti svoje učinke v prihodnosti. Predavateljski odsek je po krajši prekinitvi spet zaživel in imel pod naslovom Planinski večeri ob zimskih ponedeljkih redna tedenska predavanja s povprečno okrog sto udeleženci. Delavna je bila tudi postaja GRS, ki šteje 95 reševalcev.

Gospodarsko poslovni sektor zajema delo petih planinskih postojank, žičnice, uprave in informativno poslovnega servisa. Lani je uresničil 1,072 milijarde dinarjev celotnega dohodka.

Investicijsko razvojni sektor je lani dosegel največji uspeh, ko je povečal in v celoti prenovil Kočo pri Triglavskih jezerih, ki ima skupaj s pomožnimi spalnicami

zdaj zmogljivost 190 ležišč. Prenovljena je tudi žičnica Savica—Komna, ki ima odsej tak varnostni faktor, da lahko v sili prevaža tudi ljudi, kot je v poročilu povedal predsednik Klančnik. Na Kredarici je bila s prizidkom odpravljena vsakoletna nadloga s snežnim zametom in so hkrati povečali gospodarski prostor.

Na podlagi gradiva in razprave je občni zbor sprejel delovni načrt za letošnje leto.

Med drugim so ljubljanski planinci iz PD Matica sklenili, da bodo povečali število članstva, predvsem pri pionirjih in mladincih, da bo izletniško vodništvo predmet posebne pozornosti, da bodo v vseh postojankah društva skrbeli za vzoren red in čistočo ter dobro postrežbo, da bodo pri kočah uredili odlagališča odpadkov in jih sproti odstranjevali, da bodo društveni vodniki in gorski stražarji vzgojno in opo-

PZS na sejmju AA

Na letošnjem sejmju Alpe Adria, ki je bil pod geslom »Vse za šport in prosti čas« med 20. in 25. marcem, je imela poleg drugih razstavljalcev iz Jugoslavije in tujine svoj razstavni prostor tudi Planinska zveza Slovenije. Nastop PZS na sejmju je organizirala propagandna komisija PZS, ki jo je k akciji opogumil velik odziv obiskovalcev na lanskem sejmju Alpe Adria, ko je PZS sodelovala na skupnem razstavnem prostoru ZTKO Slovenije.

Na letošnjem razstavnem prostoru PZS je bil vse sejsmske dni pester program. Obiskovalci so se lahko učlanili v PD Ljubljana Matica, na voljo so jim bile informacije in prijavnice za programe komisije za mednarodne stike (izleti in trekingi), komisije za alpinizem (zimski alpinistični tečaj) in mladinske komisije (tečaji za mladinske vodnike in mentorje, tabori za cicibane in pionirje planince, mladinski počitniški in delovni tabor). Na stojnici so bile naprodaj knjige in zemljevidi Planinske založbe, med njimi tudi najnovejši zemljevid Storžič — Košuta v merilu 1 : 25 000, naprodaj so bile tudi izdaje Alpinističnih razgledov, obiskovalci pa so se lahko naročili na Planinski vestnik in na Alpinistične razglede. Za popularizacijo Planinskega vestnika in pridobivanje novih naročnikov je bilo med sejmjom med obiskovalce razdeljenih nekaj sto izvodov Planinskih vestnikov iz prejšnjih let.

Na razstavnem prostoru PZS so bili ves čas sejma predstavniki mladinske komisije PZS (planinski inštruktorji, mladinski vodniki), ki so obiskovalcem lahko pomagali z dodatnimi informacijami o gorah, planinskih potih in planinskih postojankah. Komisije za propagando, pota in gospodarstvo so v ta namen pripravila letake z opisom zahtevnosti posameznih poti, sezname naslovov planinskih društev v Ljubljani in okolici in sezname planinskih postojank v Sloveniji.

Na razstavnem prostoru PZS so se neprestano vrteli video filmi z goriško vsebino, osrednje mesto na razstavnem

prostoru pa je zavzemala maketa Aljažvega stolpa, h kateri so bile dodane smerne table s planinskih poti in nekaj gorniške opreme. Na razstavnem prostoru PZS je tovarna Elan razstavila segment svoje umetne plezalne stene.

V popoldanskem času so se vrstile posebne predstavitve oziroma popestritve programa. Tako je bila posebej predstavljena akcija *Ciciban planinec*, v okviru te predstavitve so najmlajši obiskovalci sejma risali svoje spomine na hribe, predstavili so se gorski vodniki, vodniški servis Izidor je demonstriral postavitev vrve ograje, kot posebni gostje so nastopili s predstavitvijo svojih programov in filmov tudi jadralni in alpinistični padalci.

Pri posredovanju informacij o planinstvu in gorah se je pokazalo, da je precej obiskovalcev sejma želelo podatke o izletih, ki jih prirejajo planinska društva iz Ljubljane pa tudi od drugod v pomladnem času. Zaradi slabega sodelovanja nekaterih PD teh informacij obiskovalci na sejmju niso mogli dobiti, prav tako obiskovalcem ni bilo mogoče nuditi podatkov o tem, katere planinske kočice so odprte in katere ne in kakšne cene se obetajo v letošnji poletni sezoni.

Razen razstavne prostora PZS na sejmju ni bilo veliko razstavljalcev, ki bi poskušali obiskovalcem predstaviti slovenski gorski svet ali pa bi predstavljali opremo. Nekateri tuji razstavljalci so v okviru širše ponudbe športne opreme predstavljali tudi nekaj planinske in alpinistične opreme, najbolj planinsko obarvana pa je bila stojnica Papi sporta (v sodelovanju s PD Planja). Predstavljal je svojo celotno ponudbo opreme, z nasveti pri nakupu opreme pa so obiskovalcem pomagali Silvo Karo in njegovi tovariši.

Glede na majhno ponudbo planinske in alpinistične opreme na sejmju in programov, ki ponujajo planinstvo kot sestavni del počitnic, lahko sklepamo, da večina trgovcev, proizvajalcev opreme in turističnih agencij še vedno ne računa s planinci kot z možnimi kupci.

Tomaž Vrhovc

zorilno vplivali na obnašanje obiskovalcev gorá, da bodo vsi društveni člani preprečevali pijančevanje v postojankah, da bodo promet v planinskih postojankah realno povečali za pet odstotkov, kar bodo dosegli z dobrimi oskrbniki in hitro postrežbo, da bodo začeli prenavljati Kočo pri Savici, da bodo po dogovoru z Zavarovalno skupnostjo Triglav na vrhu Triglava obnovili Aljažev stolp, učvrstili temelj in vezi, zaščitili zunanost in notranost ter prenovili Pernhardtov panoramo, poleg tega pa sodelovali pri nadomestni gradnji kapelice na Kredarici ter s PD Dovje-Mojstrana pri počastitvi stoletnice prihoda Jakoba Aljaža na Dovje, odkritju njegovega spomenika in drugih aktivnostih. Pri volitvah so za predsednika društva ponovno izvolili Gregorja Klančnika. Na kraju je občni zbor sprejel stališče, da PD Ljubljana Matica še vedno stoji na narodnoobrambnem položaju za človekove pravice in državljansko samostojnost Slovenije v avnojski Jugoslaviji.

Leto 40. obletnice PD T. Velenje

Planinsko društvo Titovo Velenje bo v letu 1989 proslavljalo že 40. obletnico uspešnega delovanja. Člani te velike, že skoraj 2500-članske družine lahko s ponosom pogledamo na prehojeno pot. Od začetka delovanja pa do danes smo opravili dokaj pomembno delo za Šaleško dolino in še posebej za prebivalce Paškega Kozjaka. Med nami je skoraj polovica mladine, kar je jamstvo za razvoj planinstva v naši dolini. Planinski krožki in vseh osnovnih šolah dosegajo vidne uspehe (izleti, planinska šola, orientacijski pohodi, planinski tabor). Uspelo nam je organizirati že 8 planinskih sekcij v delovnih organizacijah in krajevnih skupnostih. Planinsko gibanje je postalo v Šaleški dolini pomembno v rekreacijskošportnem, družbenem, družabnem, kulturnem in ne nazadnje političnem in obrambnem smislu.

V tem času smo organizirali čez 300 izletov in opravili mnogo dela na koči na Paškem Kozjaku, ki bo zato dostojno pričakala jubilejno leto. Upravni odbor se skupaj s propagandno komisijo, gospodarsko komisijo in mladinsko komisijo trudi, da bi društvo kot celota dosegalo kar najboljše rezultate.

V jubilejnem letu želimo realizirati program, ki ga je na predlog propagandne komisije sprejel tudi upravni odbor društva. Leto 1989 bo za PD Titovo Velenje jubilejno. 40-letnici bo namenjena pozornost vseh članov, prebivalcev Paškega Kozjaka ter točk ŠPP in planinske poti XIV. divizije.

V mesecu maju bomo organizirali na Paški Kozjak trimski pohod pod naslovom »40

družin na Paški Kozjak«. Do osrednje proslave, ki bo 13. oktobra, bo tekmovanje v številu pohodov na Paški Kozjak (poseben vpis v knjigo); tedaj bodo trije najboljši planinci nagrajeni. V jubilejnem letu naj bi čimveč planincev prehodilo našo Šaleško planinsko pot; doslej jo je prehodilo že okrog 1600 pohodnikov. V tem letu bo markacijska skupina obnovila markacije ob ŠPP in poti XIV. divizije. V izložbi planinske pisarne bodo razstave fotografij s planinskimi motivi. Planinska pisarna bo zbrala imena planincev transverzalcov — članov PD Titovo Velenje. Člani propagandne komisije bodo skupaj z domačini Paškega Kozjaka pripravili kulturno-zabavno prireditev v počastitev 40. obletnice planinskega društva in občinskega praznika. Srečanje gospodarjev točk Šaleške planinske poti in točk Poti XIV. divizije bo v koči na Paškem Kozjaku. Organizirali bomo še fotografsko in slikovno razstavo; na Paškem Kozjaku bodo namreč nekaj dni slikali slikarji-amaterji. Povečali bomo število članstva in poskrbeli, da bodo naši izleti čimbolje organizirani. Izdali bomo bilten, po možnosti tudi spominsko značko, organizirali okroglo mizo — problemski sestanek skupaj s predstavniki SZDL in ZTKO, organizirali srečanje s pobratenim društvom iz Sarajeva ter osrednjo proslavo ob 40. obletnici društva, na katero bodo vabljeni tudi nečlani. Proslava bo v Titovem Velenju 13. oktobra.

Julijana Hočevar

Enajsti pohod na Arihovo peč

Zimski pohod na Arihovo peč na avstrijskem Koroškem je vsako leto pravi spominski in družabni dogodek, ki utrjuje vezi med Slovenci s senčne in sončne strani Karavank kot tudi z nemško govorečimi prijatelji na Koroškem. Pohodniki, ki jih je vsako leto nekaj sto, se spominjajo osmih borcev, ki so jih nacisti februarja 1945 zverinsko pobili pod Arihovo pečjo. Med udeleženci sta bila tudi letos prvi marčni konec tedna oba preživela partizana Bogdan Mohor-Ston in Drago Druškovič starejši. Po sneženih stezah do Bleščeče planine, kjer je planinska koča SPD Celovec, se je vzpenjala tudi vrsta predstavnikov osrednjih slovenskih organizacij na avstrijskem Koroškem.

Letos so dobili priznanje najzvestejši pohodniki. Že skoraj deset jih je, ki so se pohoda udeležili desetkrat, vseh enajstih pohodov pa so se udeležili Ančka Kupper, Lubo Urbajs in Franci Kropivnik.

Zaradi pomanjkanja snega tokrat organizatorji, Slovenska športna zveza, SPD in Slovensko prosvetno društvo Rož, teka na smučeh niso izvedli.

(Slovenski vestnik)

SEZNAM IN CENE PLANINSKIH EDICIJ

Zemljevidi	din
Julijske Alpe — Bohinj — 1 : 20 000	14 000
Julijske Alpe — Triglav — 1 : 20 000	14 000
Grintovci — 1 : 25 000	14 000
Julijske Alpe — vzhodni del — 1 : 50 000	14 000
Julijske Alpe — zahodni del — 1 : 50 000	14 000
Triglavski narodni park — 1 : 50 000	14 000
Karavanke — 1 : 50 000	14 000
Kamniške in Savinjske Alpe z Obirjem in Peco — 1 : 50 000	14 000
Pohorje — vzhodni del — 1 : 50 000	14 000
Pohorje — zahodni del — 1 : 50 000	14 000
Okolica Ljubljane — 1 : 50 000	v tisku
Posavsko hribovje — 1 : 100 000	14 000
Škofjeloško hribovje — 1 : 40 000	14 000
Storžič in Košuta — 1 : 25 000	14 000
E-6 — 1 : 50 000	14 000
Panoramska karta Gorenjske	v tisku
Bovec — 1 : 25 000	14 000
Bjelašnica—lgman — 1 : 50 000	14 000
Gorenjska — Bled, Bohinj, Kranjska gora; izletniška karta 1 : 50 000	20 000

Vodniki

Kamniške in Savinjske Alpe	v tisku
Julijske Alpe (1984)	30 000
Karavanke (1983)	30 000
Vodnik po Zasavskem hribovju (1978)	20 000
Po gorah SV Slovenije (1980)	20 000
Turni smuki (1985)	20 000
Bil sem na Triglavu (1983)	8 000
Triglavski narodni park	50 000
Planine Hrvatske	20 000
Zaščitena območja treh dežel (1981)	20 000

Vodniki in dnevniki po veznih poteh

Vodnik po Slovenski planinski poti (1988)	30 000
Dnevnik po Slovenski planinski poti	8 000
Ciglarjeva pot od Drave do Jadrana E-6 YU	7 500
Vodnik po transverzali kurirjev in vezistov NOB Slovenije	10 000
Dnevnik po transverzali kurirjev in vezistov NOB Slovenije	4 000
Loška planinska pot	5 000
Ljubljanska mladinska pot	5 000
Koroške planinske mladinske transverzale	3 000
Dnevnik bratske plan. poti Ljubljana—Rijeka	5 000
Pot prijateljstva treh dežel	12 000
Kamniška planinska pot	
Kajakaški vodniček po slovenskih rekah	5 000
Vodnik po planinski poti XIV. divizije	2 000
Dnevnik po planinski poti XIV. divizije	1 000
Vodnik in dnevnik Trdinove poti	8 000
E-7 Od Sotle do Soče	7 500
Vodniki po loškem ozemlju: Lubnik, Blegoš, Dražgoše, Sorica	5 000

Alpinistični in drugi vodniki

Naš alpinizem	30 000
Logarska dolina, Matkov kot, Peči	12 000
Kamniška Bistrica	12 000
Lučka Bela, Robanov kot	12 000
Martuljek	12 000
Ivanka Komprej: Trikotnik	12 000
Naša alpinistična misel	15 000
Tri Cine	12 000
Tulove grede	12 000

Vodniki v tujih jezikih

Die Slowenische Berg-Transverzale	20 000
Triglav — ein kurzer Führer	10 000
How to climb Triglav	10 000
Ravenska Kočna — Kletterführer	10 000
Zaščitena območja — Naturschutzgebiete — Zone Protette	20 000
Slovarček za planince — Wörterbuch für Bergsteiger —	
Vocabolario per alpinisti	10 000
Turni smuki treh dežel	1 200

Vzgojna literatura

Planinska šola	6 000
Igre	6 000
Oris zgodovine planinstva	6 000

	din
Sneg, led in plazovi	16 000
Nevarnosti v gorah	16 000
Prehrana v gorah	v tisku
Vremenoslovje za planince	6 000
Dnevnik ciciban-planinec	3 000
Dnevnik pionir-planinec	3 000
Planinski dnevnik (s častnim kodeksom)	4 000
Navodila za oskrbo in označevanje planinskih poti	4 000
Hoja in plezanje	20 000
Narava ob gorskem svetu	12 000
Planinski vodnik	12 000
Zavarovane rastline	v tisku
Topografski priročnik	10 000

Druge edicije

Dušica Kunaver: Aleš Kunaver	74 000
Tone Škarja: Jalung Kang	20 000
Razgled s Triglava	6 000
Razglednice s Triglava	2 000
Trije Tominški planinci	6 000
Dr. Henrik Tuma	6 000
Pozor, plaz	1 000
Alpinistični razgledi	14 000
Pesmarica: Le pojd' mo v gore	20 000
Brošura TNP	5 000
W. P.: Nujna zdravstvena pomoč v gorah pri večjih nesrečah	14 000
T. Strojín: Prvi čez steno	5 000

Znaki in našitki

Planinska zveza Slovenije — našitek	2 000
Planinska zveza Slovenije — nalepka	500
GS — našitek	2 000

Značke

PSJ	—
Planinska zveza Slovenije	5 000
PZS — 90 let SPD	500
PD Ljubljana matica — 90 let	500
Savinjska podružnica SPD — 90 let	500
Gorska straža	500
Obeski za ključce Lotse	2 000

Drugo blago

Vpisna knjiga za vrhove	—
Vpisna knjiga za planinske postojanke	30 000
Članske izkaznice	1 000
Izkaznice GS	1 000
Članska kartoteka	200
Nakaznica za prenočišče	1 000
Zastava PZS — velika	300 000
Ruta — prva pomoč	3 000
Dnevnik po poteh Kozjanskih borcev	1 000
Dnevnik Brežiška planinska pot	600
Oba dnevnika lahko kupite v PD Brežice.	

Popust ob nakupu:

- pri planinskih edicijah, ki jih je izdala Planinska založba ali odkupila po lastni ceni: 15 % ob nakupu 5 in več izvodov;
- pri blagu, ki smo ga nabavili (odkupili) od društev, nudimo 10 % popusta ob nakupu 5 izvodov ene edicije.

Kupovanje ali naročanje več kot pet izvodov je možno v pisarni PZS, Ljubljana, Dvoržakova 9, v ponedeljek od 14. do 19. ure, torek, sredo, četrtek in petek od 8. do 14. ure.

Maloprodaja je v pisarni Planinskega društva Ljubljana-matica, Miklošičeva 17, v večjih knjigarnah, na sedežih planinskih društev in v planinskih kočah po vsej Sloveniji, kjer je možno nabaviti tudi drugo gradivo o posameznih gorskih območjih.

Cene veljajo od 1. 5. 1989.

Informacije:

Planinska zveza Slovenije, 61000 Ljubljana, Dvoržakova 9, telefon: (061) 312 553 ali 315 493, Založba.

PLANINSKI KOLEDAR 1990

TRIGLAVSKI NARODNI PARK

Vsako leto natisnemo stenski koledar s planinsko ali alpinistično tematiko. Koledar za leto 1990 bo nosil naslov

TRIGLAVSKI NARODNI PARK

S tem je že tudi opredeljena vsebina: gore, gozdovi, živalstvo, naselja, šport — torej narava in človekove dejavnosti v najlepšem območju naših gora. Koledar bo imel 13 barvnih slik velikega formata, 36 manjšega, na zaključnem listu bo zemljevid območja ter opis v slovenskem in angleškem jeziku. Na podaljšku bo prostor za dotisk firme. Koledar smo pripravili ob strokovnem sodelovanju Triglavskega narodnega parka z Bleda.

Pri trenutnih razmerah bi bila cena koledarja med 25 000 din in 30 000 din, vendar se bo spreminjala skupaj z vrednostjo naše denarne enote. Od 10. junija naprej bo koledar že na razpolago in ga boste lahko dobili. Hvaležni vam bomo, če nam boste sporočili približno količino, rok dobave ter čas in način plačila (naročilnica, pogodba, predračun itd.).

Koledar TRIGLAVSKI NARODNI PARK bo vrhunski izdelek v estetskem in strokovnem pogledu ter izjemno primeren kot darilo poslovnim prijateljem.

Vsa pojasnila dobite v pisarni PZS (telefon (061) 312 553 in 315 493) pri tov. Franju Zupančiču ali v tajništvu.

Izdali bomo tudi manjši koledar VERTIKALE 90 s posnetki športnega plezanja, alpinizma in alpinističnega smučanja. Prodajni pogoji bodo podobni kot za večji koledar.

Planinska zveza Slovenije

ZALOŽBA OBZORJA p. o. MARIBOR

Založba Obzorja Maribor že vrsto let izdaja zbirko **DOMAČE IN TUJE GORE**, ki je zelo priljubljena med planinci. Med številnimi naslovi, ki so v tej zbirki izhajali vse od leta 1966 pa do danes, imamo v zalogi le še štiri knjige:

1. 50181 *Danilo Cedilnik*: **Sledovi ptic** 39 800
2. 50183 *Braco Zavrnik*: **Pet zakladnic velikega snega** 39 800
3. 50184 *Matevž Lenarčič*: **Smisel in spoznanje** 39 800
4. 50185 *Dušica Kunaver*: **Aleš Kunaver** 73 400

V letošnjem programu imamo knjigo **Korak do sanj** (Ameriški dnevnik). Predvidoma naj bi izšla maja. Avtor knjige **dr. Iztok Tomazin** opisuje v njej štiridesetdnevno plezalsko romanje po ZDA. Komaj osemnajstletnemu se je uresničil velik sen, postal je eden od najboljših slovenskih plezalcev in se obenem uvrstil v svetovno elito.

Knjiga je napisana z mladostnim žarom in v eni sapi in bo s svojo tematiko obogatila našo gorniško literaturo.

Vabimo vas, da se s priloženo naročilnico naročite na zbirko oziroma naročite najnovejšo knjigo **Korak do sanj**.

Nudimo vam nekatere prednosti. Knjige vam pošljemo takoj po izidu po 20 % nižji subskripcijski ceni.

Imate pa tudi možnost nakupa knjig, ki jih imamo na zalogi, po navedenih cenah. Cene veljajo do 30. 6. 1989.

V zbirki **DOMAČE IN TUJE GORE**, ki jo izdaja ZALOŽBA OBZORJA v Mariboru, so doslej izšle tele knjige:

1. <i>Julius Kugy</i> : Delo, glasba in gore . 1966	/16./ <i>Danilo Cedilnik</i> : Congma je hodil spredaj... 1979
2. <i>Hermann Buhl</i> : Nanga Parbat . 1967	17. <i>Pavel Kunaver</i> : Moje steze . 1979
3. <i>Julius Kugy</i> : Iz življenja gornika . 1968	18. <i>Marijan Krišelj</i> : YU3DRL-9N1YU. Mount Everest – Sagarmatha . 1979
4. <i>James Ramsay Ullman</i> : Tenzing, zmagovalec Everesta . 1968	19. Triglav, gora naših gora . <i>Ur. Tone Strojin</i> . 1980
5. <i>Mathias Rebitsch</i> : Srebrni bogovi . 1968	20. <i>Walter Bonatti</i> : Moje gore . 1980
6. <i>Radovan Kuhač</i> : Deset velikih sten . 1970	<i>Janko Ravnik, Marijan Lipovšek</i> : Odsevi in obličja . 1980
7. <i>Julius Kugy</i> : Juljske Alpe v podobi . 1971	21. <i>Toni Hiebeler</i> : Pustolovščina Everest . 1981
8. <i>Julius Kugy</i> : Iz minulih dni . 1971	22. <i>Janez Bizjak</i> : Gore pod polnočnim soncem . 1982
9. Pet stoletij Triglava . <i>Ur. Julius Kugy</i> . 1973	23. <i>Reinhold Messner</i> : Na meji smrti . 1983
10. <i>Pavel Kunaver</i> : Brezna in vrhovi . 1974	24. <i>Danilo Cedilnik</i> : Sledovi ptic . 1984
11. <i>Tone Škarja</i> : Stene mojega življenja . 1975	25. <i>Heinrich Harrer</i> : Beli pajek . 1984
12. Božanski nasmeh Monte Rose . <i>Ur. Julius Kugy</i> . 1976	26. <i>Marijan Krišelj</i> : Zlata naveza . 1985
/13./ <i>Julius Kugy</i> : Anton Ojcinger . 1977	27. <i>Pierre Mazeaud</i> : Gora za golega človeka . 1985
14. <i>Janez Mencinger</i> : Moja hoja na Triglav . 1977	28. <i>Janko Mlakar</i> : Med Šmarno goro in Mont Blancom . 1986
15. <i>Matiž Kmecl</i> : S prijatelji pod mesecni . 1978	29. <i>Viki Grošelj</i> : Do prvih zvezd . 1987

ZALOŽBA OBZORJA p. o. MARIBOR
Partizanska 3–5, 62000 MARIBOR

PV

NAROČILNICA

1. Rad bi postal stalni naročnik zbirke **DOMAČE IN TUJE GORE**

2. Naročam knjigo *dr. Iztok Tomazin*: **Korak do sanj**

3. Naročam knjige po zaporednih številkah: _____

Naročnik: _____

Naslov: _____ Pošta: _____

Zaposlen(a) pri: _____

Poklic: _____

Matična številka občana: _____

Reg. številka OI: _____ izdane pri: _____

Plačal(a) bom: **A – v enkratnem znesku** **B – v dveh obrokih**

(Minimalni obrok je 40 000 din. Cene veljajo do 30. 6. 1989)

Datum: _____ Podpis: _____

17. SEJEM OPREME IN SREDSTEV CIVILNE ZAŠČITE KRANJ, 6. - 9. 6. '89

poslovno
priveditveni
center
gorenjski sejem
kranj

64000 Kranj, stara cesta 25
telefon: (064) 21 580, 22 234
telex: 34657 yu gs kr
telefax: (064) 22 771

Celotni jugoslovanski proizvodni pregled, pa tudi mednarodna ponudba.

Zanimivo in uporabno tudi za planince:

- protipožarni preventivni sistemi in oprema,
- negorljiva oprema,
- radiotelekomunikacijski sistemi,
- zdravstvena oprema s posebnim poudarkom na ponudbi opreme in artiklov iz prve pomoči,
- ostalo iz programa gasilstva, civilne zaščite, Rdečega križa...

Gospodarji planinskih objektov, načelniki in reševalci Gorskih reševalnih postaj – izkoristite informativno in pregledno ponudbo na enem mestu!

Letos bomo organizirali specialno vajo KRANJ '89 s prikazom velike tehnične nesreče na železnici ter preprečevanje in odstranjevanje ekoloških posledic.

V času sejma organizira Interfilm Kranj prikaz dokumentarnih filmov z ekološko tematiko.

V okviru sejma bo 7. in 8. junija strokovni seminar za kadre civilne zaščite in službe opazovanja in obveščanja na temo »Položaj in vloga civilne zaščite in drugih družbenih subjektov pri organizaciji zaščite in reševanja ljudi in materialnih dobrin ob elementarnih nesrečah, tehničnih in drugih nesrečah večjega obsega v miru«.

Skupine nad 20 oseb imajo pri vstopnini 20 % popusta.

PPC Gorenjski sejem vas v letošnjem letu vabi na:

- tradicionalni GORENJSKI SEJEM od 11. do 20. avgusta;
- mednarodni SEJEM STANOVANJSKE OPREME od 13. do 19. oktobra;
- KRANJSKI ZIMSKOŠPORTNI SEJEM od 16. do 19. novembra;
- NOVOLETNI SEJEM od 15. do 22. decembra.

500-LETNICA GORENJSKEGA SEJMA